

Україна:

події,
факти,
коментарі

2013 № 10

Україна: події, факти, коментарі

Інформаційно-аналітичний журнал

Для керівників та працівників інформаційних структур на місцях
№ 10 2013

Засновник

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

Головний редактор

В. Горовий, д-р іст. наук, проф., заступник гендиректора НБУВ

Редакційна колегія:

Л. Чуприна, заввідділу оперативної інформації

Т. Гранчак, заввідділу політологічного аналізу

Н. Вітушко, заввідділу електронних технологій обробки інформації

Т. Дубас, заввідділу синтезу соціокультурних мережевих ресурсів

Комп'ютерний дизайн: Г. Булахова

Видається з 01.01.1998 р.

Свідоцтво про державну реєстрацію

КВ № 5358 від 03.08.2001 р.

Виходить двічі на місяць

Матеріали друкуються українською та російською мовами

Редакція залишає за собою право редагувати та скорочувати тексти

Передрук – тільки з дозволу редакції

Адреса редакції:

НБУВ, просп. 40-річчя Жовтня, 3, Київ, 03039, Україна

Тел. (044) 524-25-48, (044) 525-61-03

E-mail: siaz@pochta.ru

www.nbu.gov.ua/siaz.html

ЗМІСТ

Коротко про головне

Президент: Російсько-українські відносини
викликають інтерес у обох сторін 4

У День славянської писемності і культури керівник Росспівробітництва
К. Косачов відвідав Київ 5

Аналітика

Климентів О.
Реформування Збройних сил України: основні напрями 6

Симоненко О.
Справа Ю. Тимошенко як фактор української євроінтеграційної політики
(коментарі політиків та експертів стосовно рішення Європейського суду з прав
людини у справі Ю. Тимошенко) 11

Економічний ракурс

Авдеева А.
Сланцевый газ.
Есть ли перспектива энергетической независимости Украины? 23

Кулицький С.
Проблеми стабільності банківської системи України
(Продовження. Закінчення в наступному номері) 37

В об'єктиві - регіон

А. Богуславец, А. Ворон, Д. Головка, І. Горчиця,
А. Захаренко, М. Кваша, Н. Кияниця, О. Козлова
Квітень у регіонах України
(за результатами квітневого моніторингу матеріалів регіональних ЗМІ) 44

Наука-суспільству

Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти 53
Діяльність науково-дослідних установ 58
Практичні впровадження науково-дослідних і проектно-технічних напрацювань 59
Енергоощадні технології 60

Альтернативні джерела енергії	62
Питання екології та уникнення техногенних катастроф	64
Підготовка наукових і науково-педагогічних кадрів	64
Освіта та кадрове забезпечення в Україні	65
Наука і влада	67

Проблеми інформатизації

Матеріали до Міжнародної наукової конференції «Адаптація завдань і функцій наукової бібліотеки до вимог розвитку цифрових інформаційних ресурсів» (Київ, 8–10 жовтня 2013 р.)

Ворошилов О.

Сучасні інформаційні технології в науковому супроводі суспільних реформ	68
---	----

Президент: Російсько-українські відносини викликають інтерес у обох сторін

Питання українсько-російських відносин викликають особливий інтерес як в Україні, так і в Росії. Про це заявив Президент України В. Янукович під час зустрічі з Президентом Російської Федерації В. Путіним у місті Сочі 26 травня.

«У нас з Вами є про що поговорити. Всі питання, які стосуються наших двосторонніх відносин, викликають глибокий інтерес і в Україні, і в Росії. Традиційний порядок денний наш сьогодні буде пройдений, і ми потихеньку будемо рухатися вперед», – наголосив Президент України.

В. Янукович поцікавився підготовкою Російської Федерації до зимових Олімпійських ігор, які відбудуться у 2014 році в місті Сочі.

«Мені було дуже цікаво, коли ми летіли над Сочі, подивилися – скрізь йде будівництво. Розумію, що час дуже обмежений. Звичайно, це дуже цікавий проект», – підкреслив глава держави. В. Янукович наголосив, що В. Путін приділяє підготовці до Олімпіади велику увагу.

У свою чергу Президент Росії подякував Президенту України за можливість обговорити двосторонні відносини під час зустрічі. «Вікторе Федоровичу, дуже радий Вас бачити і можливості в неформальній обстановці обговорити наші двосторонні відносини з торговельно-економічних зв'язків, з нашого співробітництва в рамках СНД», – зазначив В. Путін.

Президент Росії підкреслив, що відносини між нашими країнами мають досить широкий спектр. «У нас традиційно великий обсяг відносин – політичні контакти, економічні зв'язки, гуманітарні. Як зазвичай у цих випадках буває, нам є про що поговорити. Спасибі, що прийняли запрошення, приїхали, знайшли час й у вихідний день. Мені дуже приємно, радий Вас бачити», – наголосив він (*Офіційне інтернет-представництво Президента України* (<http://www.president.gov.ua/news/27770.html>). – 2013. – 26.05).

У День славянської писемності і культури керівник Росспівробітництва К. Косачов відвідав Київ

24 травня в Київ з дводенним візитом прибув керівник Росспівробітництва, спеціальний представник президента Російської Федерації зі зв'язків з державами-учасницями СНД К. Косачов. Головною метою візиту є участь у заходах, присвячених 1150-річчю слов'янської писемності і культури.

У першій половині дня К. Косачов взяв участь у роботі Міжнародної наукової конференції «Сучасна славістика: ключові проблеми та тенденції розвитку», що проходила в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського, яка входить до числа 20 найбільших національних бібліотек світу.

Виступаючи перед учасниками конференції, К. Косачов зробив особливий акцент на необхідності зміцнювати слов'янську духовну і культурну єдність, активно займатися підтримкою та пропагандою загальних культурних цінностей.

«Я дуже радий, що всіх нас сьогодні збирано в гостинному Києві прекрасне свято – День слов'янської писемності і культури. Зараз прийнято багато говорити про те, які ми всі різні, але це той самий день, коли є і привід, і сенс поговорити про те, що нас об'єднує. Нас – це значить не тільки росіян і українців, а й усі слов'янські народи», – сказав у своєму виступі керівник Росспівробітництва.

За словами К. Косачова, «близькість наших мов, культур, менталітетів полегшує реалізацію спільних проектів, спільне ведення бізнесу, туризм, навчання у вузах».

«У яких би структурах і спілках ми не перебували, належність до загальних коренів буде відчуватися народами відповідних країн на генетичному рівні. І це має бути предметом нашої гордості, а не різних особистих і національних комплексів. Упевнений, що слов'яни не повинні бути на якихось епізодичних ролях у Європі і в Євразії. І їх власна слов'янська солідарність може відіграти в цьому вирішальну роль», – підкреслив глава Росспівробітництва.

Він також зазначив, що Росспівробітництво у своїй роботі дуже помітне місце приділяє проектам і програмам у слов'янських державах. У 2012 р. заходи в рамках святкування Дня слов'янської писемності та культури відбулися в 35 країнах, у цьому році, на думку К. Косачова, «картина повинна вийти ще більш представницька».

На закінчення свого виступу глава агентства висловив тверду впевненість у тому, що слов'ян повинно згуртовувати не тільки спільне минуле, а й спільне майбутнє.

«Не думаю, що для цього будуть потрібні якісь титанічні зусилля – достатньо лише бажання. Є блискуча думка філософа Григорія Сковороди: “Благословен Господь, який зробив все важке непотрібним і все потрібне – неважким!”. Слов’янська єдність – справа вкрай потрібна, а все найважче в історії наших народів, мені здається, ми вже пережили. Тому пропоную нам усім, політикам і славістам, бути оптимістами – разом все у нас вийде! І самим хорошим приводом довести наші добрі наміри у справі буде, зрозуміло, майбутнє 200-річчя Тараса Григоровича Шевченка, великого Кобзаря!» – сказав К. Косачов.

Він привітав учасників конференції та в їхній особі – весь народ України з «нашим великим спільним святом, яким для нас є 1150-річчя слов’янської писемності і культури».

У роботі конференції взяли участь провідні українські вчені, академіки Національної академії наук України, керівники Інститутів НАН України і найбільших вишів країни, представники Міжнародної асоціації з вивчення і поширення слов’янських культур при ЮНЕСКО.

У цей же день представники Посольств Сербії, Болгарії та представництва Россвіробітництва в Україні, державних і громадських організацій, учені, творчі та музичні колективи, молодь поклали квіти до пам’ятника Кирилу і Мефодію, встановленому в центрі Києва на Михайлівській площі. Для гостей свята було організовано концерт, у якому взяли участь заслужені артисти України, лауреати міжнародних конкурсів, а також дитячі творчі колективи. Організаторами заходу виступили студенти та викладачі Київського славістичного університету спільно з Товариством дружби «Україна – Болгарія» (*Официальный сайт Россотрудничества (<http://rs.gov.ru/node/39196>). – 2013. – 24.05*).

Аналітика

О. Климентів, влас. кор.

Реформування Збройних сил України: основні напрями

Наприкінці 2012 р. Президент України, Верховний головнокомандувач Збройних сил України В. Янукович затвердив Рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про Концепцію реформування і розвитку Збройних сил України на період до 2017 року» та «Про Стратегічний оборонний бюлетень України». Таким чином, фактично було завершено формування пакета стратегічних документів в оборонній сфері держави.

Загалом стратегія реформування і розвитку Збройних сил України передбачає на першому етапі, до кінця 2017 р., проведення, власне, реформування ЗС за умови зупинення зниження рівня їхньої боєздатності й збереження кадрового потенціалу. На другому етапі, до кінця 2023 р., передбачено подальший розвиток ЗС з поступовим нарощуванням їхніх спроможностей щодо виконання завдань запобігання, стримування і локалізації на ранній стадії виникнення воєнного конфлікту середньої інтенсивності, подальша професіоналізація армії і подальше оснащення Збройних сил модернізованими й новими зразками військової техніки відповідно до потреб і визначених пріоритетів.

У квітні 2013 р. глава Міністерства оборони П. Лебедев представив журналістам державну програму реформування і розвитку ЗС України до 2017 р.

Концепція реформування армії до 2017 р. передбачає скорочення чисельності й модернізацію ЗС, а також перехід на контрактний принцип комплектування. Останній призов на строкову військову службу, згідно з документом, передбачається провести восени поточного року. Утім, з виступу П. Лебедева випливало, що цей прогноз дещо передчасний. «Дива не станеться, упродовж цього року ми не перейдемо на контрактну армію», – заявив міністр, зазначивши, що перехід до нового принципу комплектування ЗСУ слід здійснювати поступово, збільшуючи грошове забезпечення.

Із власних матеріальних ресурсів у Міноборони мають намір отримати максимальну вигоду. Зокрема, заплановано збільшити набір учнів на цивільні спеціальності в навчальних закладах Збройних сил і відкрити військові кафедри для іноземних студентів в інших вишах. П. Лебедев зазначив: «Це дасть змогу залучити фінансові вливання в військову освіту й зберегти викладацький склад».

Глава оборонного відомства зазначив, що «у міністерства багато майна, яке йому не потрібне». З цією метою в міністерстві мають намір «звільнити» понад 200 військових містечок, а також продати «надлишкове майно» – окремі підприємства й техніку – шляхом проведення аукціонів.

За підрахунками міністра, у результаті бюджет отримає «мільярди гривень», які будуть спрямовані на переозброєння ЗСУ й забезпечення військово-службовців житлом. Міністр назвав і конкретні цифри: на переозброєння передбачається витратити 125 млрд грн у 2017–2025 рр. Натомість у Міністерстві фінансів прогнозують, що буде виділено 98 млрд грн.

Нагадаємо, на реалізацію запланованої Міністерством оборони реформи української армії до 2017 р. планується виділити 155 млрд грн, з яких 40,3 млрд грн додатково залучені кошти. Про це, зокрема, ідеться в проєкті Концепції реформування і розвитку Збройних сил України до 2017 р. Автори Концепції посилаються на європейську практику й обіцяють довести рівень військових витрат до 1,4 % ВВП. Запланований оборонний бюджет-2013 на рівні 17,4 млрд грн планується збільшити до 19,7 млрд, а у 2014 р., замість планованих 21,3 млрд грн, до 25,8 млрд.

Що стосується забезпечення майбутніх ЗСУ озброєнням і військовою технікою, то до 2017 р. серед пріоритетних напрямів передбачено чимало. Наприклад, модернізація і закупівля бойових літаків, вертольотів, боеприпасів, модернізація ЗРК і ракет до них, а також створення високоточних засобів ураження та авіакомплексу розвідки радіолокації, закупівля і спільне виробництво багатоцільових безпілотних літальних апаратів (тобто не тільки розвідувальних, але, вочевидь, і ударних). Істотне переозброєння заплановано з 2014 р.

За словами П. Лебедева, розроблена програма передбачає, що заплановане скорочення ЗСУ не стосуватиметься підрозділів, які впливають на боездатність країни. «Із 182 тис. особового складу військові підрозділи – це 70 тис. осіб. Решта – це медперсонал, викладачі, службовці охорони складів, санаторіїв, співробітники підприємств. Бойова чисельність буде збережена в повному обсязі, усе інше буде приведено у відповідність до світових стандартів», – пояснив міністр.

Уже в рамках нинішнього весняного призову, який розпочався з 1 квітня, на строкову службу в Україні буде призвано вдвічі менше молодих людей – 7,5 тис. призовників, повідомив міністр оборони України (раніше в уряді повідомляли про майже 14 тис. призовників). За його словами, ще у 2012 р. на строкову військову службу було залучено 15 тис. осіб, а у 2011 р. – 20 тис. осіб.

У цьому контексті можна нагадати, що з 2010 по 2012 р. чисельність ЗС України скоротилася з 200 до 184 тис. осіб. При цьому найчисельнішими залишаються Сухопутні війська – 57 тис. військовослужбовців.

П. Лебедев поінформував, що поточної весни вже не буде призову на строкову військову службу в аеромобільні (десантні) частини, а також у Військовоморські сили України. За його словами, ці структури вже практично повністю перейшли на контракт, що пояснюється традиційно високим престижем служби в цих військах, а також поліпшеною матеріальною складовою цих категорій.

Як наголошує перший заступник начальника Генерального штабу Збройних сил України адмірал І. Кабаненко, «сьогодні контрактна армія є для нас пріоритетом номер один». За його словами, стимулом для молодих людей йти служити на контракт стане, зокрема, гідне грошове забезпечення. «Рішенням Кабінету Міністрів України військовослужбовцям, яким грошове забезпечення не було підвищено минулого року, воно буде збільшено поетапно з 1 квітня 2013 р. до 1 липня наступного, 2014 р.», – зазначив І. Кабаненко. Він повідомив, що міністр оборони також дав вказівку підготувати проект розпорядження щодо матеріального заохочення відмінників бойової підготовки. Це стосуватиметься усіх видів Збройних сил України.

У свою чергу перший заступник міністра оборони О. Олійник поінформував, що в процесі реформування до 2017 р. кількість військовослужбовців скоротять майже на 70 тис. осіб. Він наголосив, що напризволяще відставників не покинуть – на сьогодні в Міноборони розробляють законопроект про поси-

лення соціального захисту звільнених військовослужбовців. Він, зокрема, має вирішити квартирні та фінансові питання. Військовослужбовці, які стоять у черзі на житло, але через реформу підпадуть під скорочення, матимуть право на отримання квартири або на одноразову грошову компенсацію. Крім того, законопроект передбачає й інші виплати. «Військовослужбовцям, звільненим у зв'язку з реакційними заходами, передбачено виплату в розмірі 50 % місячного грошового забезпечення за кожний повний календарний рік служби. У такий спосіб ми забезпечуємо, щоб перехід ЗСУ на нову структуру відбувався максимально безболісно. Зі збереженням позитивного морально-психологічного стану серед військовослужбовців», – запевнив О. Олійник.

Також у процесі реформування будуть переглянуті принципи військової освіти. Глава оборонного відомства П. Лебедев зазначив, що сьогодні у вищих військових навчальних закладах працює 25 тис. осіб, з яких лише 5 тис. – це курсанти. «Я поставив завдання в період з 2013 по 2015 р. збільшити прийом на навчання за цивільним фахом до 10 тис. українських і до 10 тис. іноземних студентів. Це дасть змогу залучити значний фінансовий ресурс у сферу військової освіти й зберегти викладацький склад», – зазначив міністр оборони України. Перший заступник міністра оборони України О. Олійник уточнив: «Ми повернемося до практики, коли протягом чотирьох років слухачі готувалися і проходили навчання в статусі “студент”, а далі ті, хто виявив бажання пов'язати життя зі службою у Збройних силах, переходили на форму навчання “курсант”». О. Олійник зауважив, що за таких умов кількість викладачів та інших працівників, задіяних сьогодні у сфері військової освіти, не скорочуватиметься. «Частина з них перейде працювати у вищі навчальні заклади, у складі яких нині існують наші військові кафедри, факультети чи військові інститути», – констатував О. Олійник.

Водночас певне скорочення очікує військових медиків – їх скоротять пропорційно чисельності Збройних сил України. Про це під час круглого столу поінформував тимчасово виконуючий обов'язки директора військово-медичного департаменту Міністерства оборони України полковник І. Данильчук. «На сьогодні Збройні сили України нараховують близько 180 тис. осіб. А на кінець 2017 р., згідно з Державною програмою реформування та розвитку Збройних сил, їх чисельність становитиме 115 тис. (З них 30 % – частини тилового забезпечення і 70 % – бойового. – Автор). Лише у Військово-медичному департаменті нині працює 11,5 тис. осіб. Тож якщо перерахувати, скільки їх потрібно на 115 тис., то орієнтовно це буде цифра близько 7,5 тис. військових медиків за рахунок оптимізації чисельності», – констатував І. Данильчук.

Він також повідомив, що оптимізація торкнеться і військових медичних закладів, персонал яких налічує до 150 осіб. Оскільки деякі з них обслуговують менше 100 пацієнтів на рік, а їх утримання потребує значних коштів з державного бюджету. «Уже були звернення до громадських організацій стосовно деяких військових госпіталів в Україні. Сьогодні населення турбує подальша

доля військових лікарняних закладів, що у Луцьку та Івано-Франківську. Їх скорочено не буде. У подальшому їх буде оптимізовано у денні стаціонари. Також планується реформувати військові госпіталі в Старокостянтинові, Новограді-Волинському, Запоріжжі та смт Черкаське, що на Дніпропетровщині», – додав І. Данильчук.

Тимчасово виконуючий обов'язки директора військово-медичного департаменту Міноборони зазначив, що неподалік від цих медзакладів є великі військові шпиталі, тож це не повинно викликати напруження серед військово-службовців і ветеранів ЗС України.

Що стосується відгуків на заплановане реформування ЗС України, то, наприклад, у парламентському Комітеті з питань національної безпеки і оборони по-різному оцінюють нову програму розвитку армії. Зокрема, представники опозиції вважають, що армія від виручених коштів нічого не виграє, а аукціони використовуватимуться в корупційних схемах. «До цього часу не проведено належної інвентаризації надлишкового майна ЗСУ, тому є ризик, що в Міноборони вживатимуть заходів, щоб визначити об'єкти для продажу й провести аукціони в злочинно-корупційному режимі. Ці інновації уряду повинні отримати оцінку громадськості», – заявив секретар комітету народний депутат С. Каплін.

На думку ж ряду експертів оборонного сектору, опитаних «Тижем.ua», реформа, ініційована владою, супроводжуватиметься переформатуванням і подекуди знищенням діючих територіальних командувань оперативного-тактичного рівня. Водночас саме вони мали б стати центрами підготовки значного резерву Збройних сил, необхідного для країни, що спирається на власні ресурси в гарантуванні територіальної оборони.

Загалом у ЗМІ позитивно оцінюють наміри української влади реформувати ЗСУ, проте ряд оглядачів досить скептично ставиться до озвучених термінів переведення української армії на контрактну основу. Так, «Экономические известия» зазначають, що «ніяк нереалізовану ідею про перехід України на 100-відсоткову контрактну армію слід замінити довгостроковою концепцією комплектування Збройних сил за змішаним принципом». У цьому зв'язку видання нагадує, що «тандем Ющенко – Тимошенко обіцяв вирішити це питання до 2010 р., Президент України В. Янукович у своїй передвиборній програмі “Україна – для людей” – уже у 2011 р., П. Лебедев назвав 2013 р., а днями перший заступник начальника Генштабу І. Кабаненко повідомив, що створення професійної армії відкладається до 2017 р. Тобто рішення є, питання лише в термінах? Усі названі політиками і високими офіцерськими чинами терміни не реальні».

У цілому ж кінцевою метою реформування ЗС України є створення якісно нової армії європейського типу, невеликої за чисельністю, укомплектованої підготовленим особовим складом зі стійкою мотивацією до військової служби.

Також чіткими й зрозумілими є озвучені принципи реформування Збройних сил України. Це оптимізація структури й чисельності шляхом збільшення

питомої ваги військових частин бойового складу, перехід до професійної армії, забезпечення Збройних сил України новим озброєнням і військовою технікою, соціальний захист військовослужбовців і членів їхніх сімей.

P.S. Згідно з даними соціологічного опитування, проведеного Центром ім. О. Разумкова в березні 2013 р., українці дедалі більше підтримують діяльність Збройних сил як повністю, так і окремі заходи. Зокрема, у 2008 р. спостерігався найнижчий показник довіри громадян (9,7 %), причиною чого стали нерівномірні кроки в здійсненні реформ. Сьогодні, за даними досліджень, рівень довіри стабілізувався і піднявся до позначки 23,5 %, що дає підстави розраховувати на успішне здійснення намічених реформ.

О. Симоненко, наук. співроб. СІАЗ НБУВ, канд. політ. наук

Справа Ю. Тимошенко як фактор української євроінтеграційної політики

(коментарі політиків та експертів стосовно рішення Європейського суду з прав людини у справі Ю. Тимошенко)

Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Юлія Тимошенко проти України» очікували майже два роки.

Колишній український прем'єр подала скаргу ще 10 серпня 2011 р. – через п'ять днів після того, як її було взято під варту за перешкоджання в проведенні судових засідань та прояв зневаги до їх учасників та до суду.

14 грудня 2011 р. Європейський суд вирішив надати цій справі статус пріоритетної, однак остаточного рішення все одно довелося чекати досить довго. Одна з причин цього в тому, що скарга Ю. Тимошенко постійно доповнювалася. На початку захисники экс-прем'єра оскаржували лише незаконність її взяття під варту, але згодом до цього додалися скарги на погані умови утримання в Лук'янівському СІЗО та в Качанівській колонії, відсутність належної медичної допомоги, силове перевезення до лікарні 20 квітня 2012 р., під час якого, за словами самої Ю. Тимошенко, вона отримала тілесні ушкодження, а також цілодобове відеоспостереження за нею в лікарні.

Захисники Ю. Тимошенко не вимагали ніяких компенсацій. Як пояснила прес-секретар экс-прем'єра М. Сорока, це було зроблено в тому числі для того, щоб позбавити владу можливості спекулювати на питанні виконання рішення суду. «Влада могла б тоді продовжити спекулювати навколо питання виконання рішення Європейського суду, і говорила б, що заплатила 15–20 тис. євро, і маніпулювала б цією інформацією», – заявила вона.

Винесене Європейським судом 30 квітня рішення було певною мірою передбачуваним, говорять адвокати. Суд задовольнив скарги Ю. Тимошенко щодо законності її утримання під вартою у 2011 р., назвавши це рішення судді свавільним, відзначивши відсутність судової оцінки такого рішення, а також можливості у підсудної вимагати компенсації за позбавлення волі на національному рівні. При цьому страсбурзький суд звернув увагу на порушення ст. 18 Європейської конвенції з прав людини, яка забороняє позбавляти свободи на підставах, не викладених у Конвенції.

Разом з тим судді зазначили, що ст. 3 Конвенції, яка забороняє катування, не може бути застосована у випадку Ю. Тимошенко, оскільки умови її утримання були не настільки поганими, а органи влади опікувалися станом її здоров'я навіть більше, ніж здоров'ям інших пересічних в'язнів.

Четверо із семи суддів також виступили проти винесення вердикту щодо силового перевезення Ю. Тимошенко до лікарні у квітні минулого року, звернувши увагу на відсутність чітких доказів застосування до неї сили, у тому числі тому, що сама колишня прем'єр свого часу двічі відмовилася від судово-медичної експертизи.

Що ж до цілодобового відеоспостереження в лікарні, то, на думку суддів, захист Ю. Тимошенко не до кінця використав усі наявні можливості в Україні для того, щоб припинити його.

Офіційний представник Європейського суду з прав людини, директор Загальних служб ЄСПЛ Р. Лідделл на питання, чи можна вважати арешт Ю. Тимошенко політично вмотивованим чи ні, сказав: «Суд не прийшов до такого висновку. Суд зробив висновок про те, що затримання не відповідало підставам, закладеним у Конвенції (Європейської конвенції з прав людини. – Ред.)». Р. Лідделл особливо підкреслив, що рішення суду стосувалося безпосередньо досудового ув'язнення, а не кримінального судочинства, яке буде предметом для наступного розгляду.

Першими на рішення Європейського суду з прав людини відреагували соратники Ю. Тимошенко з Європейської народної партії – німецькі депутати Європарламенту Е. Брок та М. Галер.

У своїх заявах вони наголосили на необхідності звільнення колишнього прем'єра. «Рішення Європейського суду з прав людини підтверджує, що процес проти пані Тимошенко був політично-мотивованим. Пані Тимошенко має бути негайно звільнена», – заявив голова комітету з питань закордонних справ Європарламенту Е. Брок.

У свою чергу заступник голови Групи ХДС/ХСС у Європарламенті М. Галер підкреслив, що «українське правосуддя порушило права Тимошенко у численних випадках». «Правосуддя України порушило права людини пані Тимошенко в кількох випадках. Зараз це безпомилково встановлено судом... Юлія Тимошенко має бути негайно звільнена», – зауважив М. Галер.

Водночас міністр закордонних справ Швеції К. Більдт написав у Twitter: «Україна повинна повністю поважати сьогоднішнє рішення Європейського суду з прав людини».

Схожу позицію висловили і європейські «зелені». Тут «першу скрипку зіграли» німецькі депутати. Співголова групи «зелених» у Європарламенті Р. Хармс висловила своє задоволення рішенням суду, зазначивши, що воно стало наступною демонстрацією критики політичних переслідувань в Україні, а також посилює позиції тих, хто бореться за звільнення Ю. Тимошенко. «Після такої різкої оцінки з боку ЄСПЛ вибіркового правосуддя в Україні я сподіваюсь на те, що Тимошенко скоро опиниться на свободі», – сказала вона DW. «Для Європейського Союзу це рішення надає нову мотивацію для продовження роботи зі звільнення Тимошенко та відновлення репутації всіх колишніх урядовців, яких переслідують...», – наголосила німецький депутат.

Її колега по фракції В. Шульц підкреслив, що своїм рішенням Європейський суд з прав людини визнав та засудив політичну мотивацію кримінального провадження проти Ю. Тимошенко. «Це – великий успіх для Юлії Тимошенко та громадян України. Український уряд зараз має дотриматися обіцянок сприйняти рішення, незалежно від його змісту», – сказав він. «Президент Янукович мав би зараз продемонструвати своє значення відкликанням політично вмотивованої вендети проти супротивників і, таким чином, розчистити шлях до тісніших зв'язків його країни та до підписання угоди про асоціацію», – додав депутат.

Міністр закордонних справ Німеччини Г. Вестервелле також закликав Київ до проведення реформ у країні. За його словами, які наводить агенція dra, рішення ЄСПЛ укотре підтвердило, що «в системі юстиції в Україні досі є недоліки, які необхідно усувати». Від прогресу у цій сфері залежить зближення України та ЄС, наголосив Г. Вестервелле. «Градус демократії та праводержавності проявляється перш за все у поведженні з політичними опонентами», – заявила міністр юстиції Німеччини С. Лойтгойссер-Шнарренбергер і заклікала Україну до дотримання принципів правової держави.

Думку про необхідність звільнення Ю. Тимошенко підтримали навіть колишні союзники правлячої нині в Україні Партії регіонів – група Прогресивного альянсу соціалістів та демократів Європарламенту. «Ми закликаємо українську владу змінити її підхід до справи і припинити ув'язнення колишнього прем'єр-міністра», – заявила віце-президент групи, бельгійка В. Де Кейзер.

Ще один віце-президент соціалістів, чех Л. Ручек висловив думку, що рішення Євросуду дало офіційному Києву можливість більш рішучо діяти у вирішенні проблеми вибіркового правосуддя та запобігання повторенню його випадків у майбутньому. «Рішучі дії необхідні для посилення незалежності та прозорості системи кримінальної юстиції України», – заявив депутат.

Також представник Державного департаменту США П. Вентрел заявив, що адміністрація Сполучених Штатів Америки наполягає на звільненні

Ю. Тимошенко. «Ми знову закликаємо звільнити Юлію Тимошенко і припинити практику вибіркового правосуддя в Україні», – сказав П. Вентрел 30 квітня на брифінгу у Вашингтоні (США), коментуючи рішення Європейського суду з прав людини у справі «Тимошенко проти України».

Водночас голова Гельсінської комісії, сенатор Б. Кардін під час слухань у Вашингтоні на тему: «Головування України в ОБСЄ», звертаючись до міністра закордонних справ України Л. Кожари, заявив: «Я вітаю недавнє помилування Юрія Луценка і вважаю, що це є хорошим першим кроком. Сподіваюся, що ви будете виконувати свою обіцянку у проведенні судової та виборчої реформ. Ми також сподіваємося, що рішення Європейського суду про порушення прав Юлії Тимошенко та довільний її арешт стане додатковим імпульсом для її звільнення». «Головуюча (в ОБСЄ) країна повинна сама демонструвати міцну демократію, якщо вона хоче домогтися успіху в заохоченні інших країн дотримуватися зобов'язань ОБСЄ. Обов'язок України – подавати приклад у відстоюванні прав людини і дотримання законності», – наголосив Б. Кардін.

У свою чергу співголова Гельсінської комісії, конгресмен-республіканець К. Сміт додав: «... Я настійно закликаю уряд України для зміцнення свого головування в ОБСЄ звільнити Юлію Тимошенко».

Певну ж ризик у оцінках рішення ЄСПЛ за скаргами Ю. Тимошенко підвів віце-президент Європарламенту Я. Проташевич (група народних партій, Польща), який висловив переконання, що саме по собі це рішення є достатньою причиною для української влади, щоб якомога швидше реалізувати необхідні реформи у сфері юстиції. «Додатково, вирішення проблеми вибіркового правосуддя належним шляхом через звільнення колишнього прем'єр-міністра Юлії Тимошенко, як продемонстрував приклад Луценка, просуне Україну в її демократичному прогресі та зробить набагато ближчою до Європейського Союзу», – зазначив він.

А от міністр закордонних справ України Л. Кожара переконаний, що питання про можливість звільнення экс-прем'єр-міністра Ю. Тимошенко має вирішуватися виключно відповідно до українського законодавства. Про це він заявив у Вашингтоні під час слухань у Гельсінській комісії США, відповідаючи на запитання співголови комісії конгресмена К. Сміта. «Ми хочемо, щоб це питання вирішилося найближчим часом. Водночас вкрай важливо, щоб все, що пов'язано з Тимошенко, було зроблено в повній відповідності з українським законодавством. Ми часто чуємо від Заходу заяви про так зване “вибіркове правосуддя” в Україні. Якщо звільнення Тимошенко відбудеться поза межами правового поля, це завдасть сильного удару по українській системі правосуддя», – зазначив глава МЗС. У той же час він визнав, що «справа Тимошенко – проблема для відносин України з Європейським Союзом». За словами міністра, «ніхто не радіє з того, що вона (Ю. Тимошенко. – Ред.) перебуває в ув'язненні». У той же час він підкреслив: мільйони українців вважають, що її засудження було законним. Л. Кожара нагадав про щорічні втрати

української економіки в понад 6 млрд дол. від підписаного экс-прем'єром «газового» контракту. До того ж цей документ був підписаний без консультацій з урядом, хоча цього вимагає законодавство України, а також за наявності у Тимошенко конфлікту інтересів, зокрема, через борг корпорації «Єдині енергетичні системи України» перед російським Міністерством оборони. Також міністр закордонних справ України Л. Кожара додав, Президент України В. Янукович не може втручатися в ситуацію з ув'язненням экс-прем'єра Ю. Тимошенко, тому що це означало б порушення закону.

Як повідомляється на сайті «Радіо Свобода», глава МЗС нагадав, що Президент України зробив крок, що свідчить про прихильність України справі європейської інтеграції: В. Янукович помилував шістьох засуджених, обвинувачених, зокрема, у корупції і розкраданні бюджетних коштів, серед яких – колишній міністр внутрішніх справ Ю. Луценко і колишній міністр охорони навіколишнього середовища Г. Філіпчук. «Хтось міг би запитати, чому Президент також не помилував колишнього прем'єр-міністра Ю. Тимошенко. Відповідь полягає у площині верховенства права. Президент не може помилувати ув'язненого, поки той не використав всі правові можливості. Також є й інші справи, порушені проти пані Тимошенко», – заявив Л. Кожара в США.

В інтерв'ю агентству Associated Press Л. Кожара сказав, що український уряд визнає те, що справа Ю. Тимошенко є проблемою у відносинах України з ЄС, але зазначив, що кримінальна справа не повинна завадити підписанню угоди про асоціацію. «У нас є сотні інших речей для обговорення з Європейським Союзом, і багато країн-членів ЄС підтримують Україну в питанні підписання угоди про асоціацію, незважаючи на справу Тимошенко», – сказав він.

Зі свого боку президент Світового конгресу українців Є. Чолій вважає, що рішення про звільнення Ю. Тимошенко на підставі рішення Європейського суду з прав людини стане позитивним кроком на шляху до підписання Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом на саміті «Східного партнерства» в листопаді у Вільносі (Литва).

Цієї точки зору дотримується і голова фракції Зелених у Європарламенті Р. Гармс, заявляючи, що без зрушень у правовій сфері в Україні представники Євросоюзу не підпишуть угоду про асоціацію. Про це вона заявила в інтерв'ю Deutsche Welle. «Щоб отримати можливість підписати Угоду про асоціацію з Європейським Союзом, Україні необхідно буде провести деякі зміни. У ЄС – а під ним я маю на увазі і уряди країн-членів, і комісара Ш. Фюле, і Європарламент – не задоволені станом правової держави в Україні. І ми не погодимося на підписання угоди, доки у цій сфері не відбудуться якісь зрушення», – заявила Р. Гармс. Вона також сказала, що звільнення Ю. Луценка стало «радісною несподіванкою» для європейців, «однак цим проблеми з переслідуванням політичних опонентів та вибірковим правосуддям не розв'язано».

З іншого боку, позафракційний депутат і член делегації Європарламенту А. Молзер вважає, що рішення Європейського суду з прав людини у справі

Ю. Тимошенко може відкласти підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. «Я думаю, що рішення ЄСПЛ буде мати вплив на процес більш тісного наближення України до ЄС. Зокрема, я думаю, що підписання Угоди про асоціацію між Києвом і Брюсселем буде відкладено, що у мене особисто викликає жаль», – заявив він. При цьому А. Молзер зауважив, що сильний тиск з боку ЄС може підштовхнути Україну до Росії і Митного союзу. Однак європолітиків хвилює дотримання принципу верховенства права. «Є також сумніви в ЄС щодо того, чи відповідав процес проти Тимошенко європейським критеріям. Тому я б порадив Україні реформувати судову систему», – підкреслив він.

Варто зауважити при цьому, що ряд західних ЗМІ нещодавно активно обговорювали стан здоров'я Ю. Тимошенко і при цьому дійшли висновку про те, що «хвороба Тимошенко» може розглядатися як спецоперація зі зриву євроінтеграції України. Зокрема, матеріали вийшли у виданнях Швеції, Голландії, США і Великобританії, у тому числі в американському CNN і шведському Nyhetspressen. Автори матеріалів, посилаючись на розслідування німецького інформаційного ресурсу eu-reporter.net, наводять деякі факти маніпуляції свідомістю європейської спільноти скандалом навколо «хвороби Тимошенко», який, по суті, блокує процес євроінтеграції України. «Сірим кардиналом» даного процесу європейські та американські ЗМІ називають Г. Немирю, давнього соратника Ю. Тимошенко, який очолює нині парламентський Комітет з євроінтеграції. У публікаціях західної преси зафіксовані факти частих візитів Г. Немирі до Німеччини. При цьому вказується, що головна мета візиту – «вирішення питання з лікарями, які будуть оглядати Тимошенко». Зокрема, повідомляється, що Г. Немиря літав до Німеччини, і в той же день з'ясувалося, що Європа, «настільки сильно стурбована станом экс-прем'єра, чому не відгукнулася на пропозицію Міністерства охорони здоров'я України про створення збірної лікарської комісії». Автори статей припускають, що спеціально створювалися умови, за яких встановлення об'єктивного діагнозу Ю. Тимошенко було б неможливим. У статті також підкреслюється, що саме Г. Немиря виступав організатором розкрутки скандалу навколо «хвороби Тимошенко». У матеріалі аналізується «німецький слід» діяльності Г. Немирі. Не виключається, що існують домовленості між Ю. Тимошенко й А. Меркель про лобіювання першої зарубіжних інтересів в Україні. У цьому ключі, за аналізом вищезгаданих ЗМІ, свобода Ю. Тимошенко – запорука виконання экс-прем'єром кулуарних угод.

Прибічники Ю. Тимошенко переконані, що відмовляючись помилювати Ю. Тимошенко, В. Янукович перекреслює європейську перспективу України. Однак деякі експерти впевнені, що євроінтеграція – це якраз-таки шанс Ю. Тимошенко. А В. Янукович від шляху до Європи відмовлятися не має намірів. «Зараз В. Янукович починає розраховувати ситуацію, уже враховуючи власну безпеку. Він розуміє, що крен в Європу йому дасть більше, ніж крен

у Росію», – зазначає політолог С. Таран. «Під час своїх міркувань Президент може прийняти як аргумент те, що в разі чого Захід зможе його захистити після 2015 р., якщо в нього почнуться якісь переслідування і проблеми», – упевнений він. С. Таран також вважає, що відпускати Ю. Тимошенко на свободу не хочуть в оточенні Президента, а не безпосередньо Президент.

У цьому контексті слід зазначити, що «Батьківщина» сподівається, що В. Янукович помилує экс-прем'єра Ю. Тимошенко превентивно, не чекаючи другого рішення ЄСПЛ. Про це під час брифінгу заявив народний депутат від «Батьківщини» М. Томенко: «Ми діємо відповідно до логіки й сподіваємося, що не будемо мати затримок й ускладнень з тим, що ЄСПЛ розгляне й другий наш позов, який стосується несправедливості й політичного характеру саме вироку суду. Виходячи з того, що наші ключові вимоги щодо порушення ст. 5 визнані повністю Європейським судом, ми прогнозуємо і відповідне рішення ЄСПЛ, який визнає, що в цілому судові рішення і вирок є політично мотивованими... Ми діємо абсолютно коректно і звертаємося до Президента В. Януковича й до влади – не чекати другого рішення суду, оскільки воно завдасть серйозної шкоди і владі, і українській державі... Ми закликаємо їх помилувати Ю. Тимошенко превентивно».

У Партії регіонів з думкою соратників Ю. Тимошенко не погоджуються. У рішенні Європейського суду з прав людини щодо справи колишнього Прем'єра Ю. Тимошенко немає ні слова про нібито політичні мотиви її арешту, і будь-які заяви її соратників з цього приводу є маніпуляцією громадською думкою. Про це заявив народний депутат України, член парламентської фракції Партії регіонів В. Олійник, коментуючи заяву офіційного представника Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) Р. Лідделла, який підтвердив, що суд не робив висновків про нібито політичні причини справи Ю. Тимошенко, повідомляє прес-служба ПР. «Якщо читати текст безпосередньо рішення суду (ЄСПЛ. – Ред.), там ніде немає ні слова про нібито політичні мотиви її арешту, як би цього не хотіли її соратники. Там говориться, що її арешт пройшов згідно зі старим КПК, який не відповідав Конвенції із захисту прав і свобод людини», – зазначив В. Олійник. Депутат також нагадав, що в листопаді минулого року в Україні набрав чинності новий Кримінально-процесуальний кодекс, який зовсім інакше регулює такий запобіжний захід, як арешт. Тому рішення Євросуду, вважає В. Олійник, можна розцінювати як вимогу змінити законодавство, що Україна вже виконала. «Якщо старий КПК не відповідав Конвенції, новий кодекс вже повністю відповідає європейським нормам», – зазначив він.

Народний депутат від Партії регіонів, экс-«бютівець» В. Олійник заявив, що заяву співдоповідачів Моніторингового комітету ПАРС з вимогою звільнити Ю. Тимошенко можна розцінювати як прохання до неї не заважати й не перешкоджати слідству з кримінальних справ проти экс-прем'єра. В. Олійник переконаний, що коли з-за кордону звучать заяви про необхідність

випустити Ю. Тимошенко, то може йтися про два варіанти – помилування або амністію. «Юридичною мовою це звучить так: застосувати помилування або амністію. Одночасно ці дії неможливо застосувати до людини, яка ще перебуває під слідством, проти якої розглядаються кримінальні справи. І це абсурд, якщо людина підозрюється в несплаті податків або організації вбивства, і ці кримінальні справи ще не доведено до кінця, а хтось вимагає підозрюваного амнітувати або помилувати. Це передчасно», – упевнений депутат. У такому разі, зазначає він, інститут амністії або помилування буде повністю дискредитовано.

На тому, що Європейським судом констатовано відсутність політичних мотивів затримання Ю. Тимошенко наполягає і міністр юстиції України О. Лавринович. І так само, як і В. Олійник, О. Лавринович згоден з думкою про те, що недоцільно розглядати питання про помилування людини, стосовно якої йдуть ще два судові процеси. «Коли є ще два судові процеси, які йдуть, логічні аргументи, щоб там поставити крапку, щоб не було ніяких проблем, і вже потім приймати рішення», – додав він. 2 травня міністр юстиції України заявив, що Україна не оскаржуватиме рішення Європейського суду з прав людини, згідно з яким арешт екс-прем'єра Ю. Тимошенко в справі «про газові контракти» був визнаний незаконним, повідомляє 5 канал. «Єдина позиція, за якою Українську державу визнано порушником, – це ст. 5 Конвенції з прав людини. І ця позиція вже виправлена після вступу в дію нового Кримінального процесуального кодексу», – сказав О. Лавринович.

Слідом за міністром юстиції О. Лавриновичем рішення ЄСПЛ щодо Ю. Тимошенко розтлумачив Генпрокурор В. Пшонка. Генпрокурор України заявив, що рішення Європейського суду з прав людини не вимагає звільнення екс-прем'єра Ю. Тимошенко. Політичну мотивацію Європейський суд не побачив. «Євросуд визнав сам факт того, що Ю. Тимошенко була політичним діячем, що не доводить її політичного переслідування, тобто суд вказав, що в справі Ю. Тимошенко відсутня будь-яка політика», – сказав В. Пшонка в інтерв'ю телеканалу «Інтер». Він підкреслив: «Висновок і пояснення такі: це рішення Європейського суду не веде до звільнення Ю. Тимошенко, не вимагає її звільнення». За словами Генпрокурора, те, що описувала Ю. Тимошенко про неналежні умови її утримання, про відеоспостереження, про відсутність медичної допомоги, не підтвердив Європейський суд. В. Пшонка пояснив, що після вивчення скарги ЄСПЛ встановив порушення прав екс-прем'єра тільки в частині затримання та арешту, але це не стосується безпосередньо вироку, який винесено у «газовій справі». За його словами, ті зауваження, які зробив Європейський суд, Україна активно усуває на законодавчому рівні. Також В. Пшонка повідомив, що на оскарження цього рішення в Україні є три місяці. «Будемо вивчати, будуть ухвалюватися висновки, і яке буде рішення сторони, яка звернулася в суд або уряду України, – це буде вирішуватися в подальшому», – додав Генпрокурор.

Як повідомляється в ЗМІ, в Україні є три місяці для подання апеляції – протягом цього часу рішення ЄСПЛ не вважається таким, що набрало чинності.

У тому, що Європейський суд з прав людини не зобов'язував Україну звільнити экс-прем'єра Ю. Тимошенко, переконані більшість «регіоналів». Так, народний депутат С. Ківалов заявив: «Дійсно, у практиці ЄСПЛ були прецеденти, я зараз говорю, наприклад, про справу “Фатуллаєв проти Азербайджану”, коли ЄСПЛ у своєму рішенні зобов'язував державу забезпечити негайне звільнення заявника. Що стосується Ю. Тимошенко, то суд такої вимоги не висунув», – цитує С. Ківалова прес-служба Партії регіонів. При цьому депутат підкреслив, що ніякого юридичного обґрунтування звільнення Ю. Тимошенко на підставі рішення Страсбурзького суду, оприлюдненого 30 квітня, немає і бути не може. «У резолютивній частині рішення від 30 квітня 2013 р. суд встановив порушення кількох параграфів ст. 5 Конвенції (Право на свободу та особисту недоторканність) і ст. 18 (Межі використання прав) у поєднанні зі ст. 5 Конвенції. При цьому суд визнав відсутність порушень ст. 3 Конвенції (Заборона тортур) у зв'язку зі скаргою заявника щодо звинувачень, пов'язаних з перевезенням Ю. Тимошенко до лікарні 20 квітня 2012 р. і ефективного національного розслідування. Повторюся: у Страсбурзі не розглядали справу Ю. Тимошенко по суті, обговорювалися лише запобіжний захід і затримання, а не питання, винна Ю. Тимошенко чи ні», – переконаний він. «Саме в цьому аспекті судом були встановлені порушення Конвенції. І це означає тільки одне: ЄСПЛ укотре вказав нашій країні на те, що норми чинного на момент затримання Кримінального процесуального кодексу не відповідали вимогам Конвенції», – сказав депутат.

На переконання вітчизняних політиків і урядовців, погляди іноземних експертів на питання помилювання экс-прем'єра Ю. Тимошенко чинять тиск на Україну, яка повинна жити за своїми законами. Про це в інтерв'ю 5 каналу заявив лідер парламентської фракції Партії регіонів О. Єфремов. «Як політик я вважаю, що ситуація, яка є в державі, найбільше завдає шкоди нашій політичній силі – Партії регіонів», – сказав він, додавши, що це підтверджують соціологи.

Водночас Прем'єр-міністр України М. Азаров в інтерв'ю німецькому виданню *Badische Zeitung* також спростував політичні мотиви у справі щодо колишнього экс-прем'єра Ю. Тимошенко. За словами глави уряду, Україна та її населення стикаються з великими економічними втратами, оскільки в період, коли Ю. Тимошенко була главою уряду, вона підписала незаконний газовий договір з Росією. «Між тим сума становить понад 15 млрд євро. Хіба не повинен притягатися до відповідальності політик, який заподіяв такий великий збиток? Ви будете марно шукати політичні мотиви у справі», – зазначив М. Азаров.

Рішення Європейського суду з прав людини за скаргою экс-прем'єра України Ю. Тимошенко, оголошене 30 квітня, має формальний і символічний характер, вважає директор Інституту української політики К. Бондаренко. «Максимум, на що може сьогодні сподіватися Ю. Тимошенко, то це на таку собі матеріальну компенсацію, що з нею так обійшлися (заарештовано 5 серпня

2011 р. до винесення вироку по “газовій справі”», – сказав К. Бондаренко. «Говорити про те, що це рішення піддає сумніву вирок (по “газовій справі”) Ю. Тимошенко, не доводиться. ЄСПЛ не виносив ніяких вердиктів за вироком Ю. Тимошенко», – нагадав він. «Не можна говорити про те, що Ю. Тимошенко виграла суд – вона виграла його тільки частково й тільки символічно», – сказав політолог.

Зі свого боку, захисник экс-прем'єр-міністра України С. Власенко вважає, що представники партії влади свідомо маніпулюють змістом рішення Європейського суду з прав людини у справі «Тимошенко проти України», аби таким чином виправдати його невиконання. «У рішенні Європейського суду зазначено, що суддя, приймаючи рішення про політично вмотивований арешт Ю. Тимошенко, не керувався нормами чинного законодавства, тому говорити про те, що змінили закон і виконали всі приписи Європейського суду, є абсолютно безпідставним. Вони так само порушують новий закон під час розгляду інших надуманих справ щодо Ю. Тимошенко», – сказав С. Власенко. Захисник Ю. Тимошенко підкреслив, що Євросуд у своєму рішенні визнав політичні мотиви затримання экс-прем'єр-міністра. «Утім, як і в згаданій справі “Луценко проти України”, суд вбачає ряд специфічних характеристик досудового ув'язнення заявниці, які дають йому змогу розглядати це питання окремо від більш загального контексту політично вмотивованого переслідування заявниці як лідера опозиції...», – процитував він п. 298 рішення Євросуду. «Влада нічого не зробила на сьогодні задля виконання рішення Європейського суду з прав людини», – констатував захисник Ю. Тимошенко. І додав, що юристи Партії регіонів некваліфіковано трактують рішення Євросуду в справі Ю. Тимошенко. Він також зазначив, що в Держдепартаменті США, в офісах К. Ештон і Ш. Фюле працюють юристи з більш високою кваліфікацією, ніж «регіонал» В. Олійник, який давав коментарі з приводу рішення ЄСПЛ, а також інші коментатори від Партії регіонів, пише Ліга.net. «Крім цих установ, представники Моніторингового комітету Парламентської асамблеї Ради Європи, а також представники Європейського парламенту чітко заявили, що рішення Європейського суду встановило політичний характер арешту, затримання, утримання під вартою Юлії Володимирівни Тимошенко. Я підкреслюю: у цих людей працюють професійні юристи, які розуміють, що таке рішення Європейського суду, яким воно повинно бути та що воно в собі містить. Я думаю, що вони – кращі фахівці, ніж згаданий мною коментатор від Партії регіонів», – додав С. Власенко.

Як інформують ЗМІ, адвокат Ю. Тимошенко О. Плахотнюк вірить, що В. Янукович може її помилювати. Слід зазначити, що за весь час перебування Ю. Тимошенко у в'язниці В. Януковичу було направлено понад 100 різних клопотань про помилювання. Останнє з них було 18 квітня цього року, коли опозиційні жінки – народні депутати звернулися до Президента України з проханням помилювати экс-прем'єр-міністра України Ю. Тимошенко. На на-

ступний день їхнє прохання було передано в профільну комісію при Президентові України.

27 квітня Комісія з помилування при Президентові України не рекомендувала звільнити экс-прем'єр-міністра України Ю. Тимошенко. Причина – проти Ю. Тимошенко не закінчено ряд справ. Тому й питання помилування Ю. Тимошенко «передчасне». «Оскільки розслідування кримінальних справ за обвинуваченням Ю. Тимошенко у скоєнні тяжких і особливо тяжких злочинів не завершено і судом у справах не прийняті відповідні рішення – питання про її помилування є передчасним», – висловила свою точку зору член Комісії з помилування О. Лукаш. «Таким чином, враховуючи ступінь тяжкості вчиненого Ю. Тимошенко злочину, а також те, що вона відбула незначну частину призначеного судом строку покарання, звинувачується і підозрюється у скоєнні інших правопорушень і рішення по кримінальних справах судом не прийняті, комісія при Президенті України з питань помилування не знайшла підстав для внесення пропозицій про застосування помилування», – свідчить рішення комісії.

Утім, адвокат Ю. Тимошенко О. Плахотнюк впевнений: рішення комісії – не вирок, адже воно має лише рекомендаційний характер. Остаточне слово залишається за главою держави.

Президент України В. Янукович не раз заявляв про своє неоднозначне ставлення до справи колишньої суперниці. Минулого літа, відповідаючи на запитання журналіста журналу Time, чи хоче він помилувати Ю. Тимошенко, В. Янукович відповів: «Звичайно, хочу. Найпростіше вирішення питання – це просто звільнити Тимошенко». Однак наголосив – переступати закон він не буде. «Моя реакція на це така: я не можу діяти поза рамками закону ... Президент не має таких повноважень. Я повинен зробити все по букві закону, – пояснив В. Янукович. – Коли це питання можна підняти? Його можна підняти, коли судовий процес завершено. Коли він буде завершений, коли суди винесуть своє рішення, включаючи Європейський суд з прав людини, тоді Президент має владу надати помилування. І коли цей час прийде, є процедура для цього. Але поки суди не винесуть своє рішення ... я не маю влади робити це», – зазначив В. Янукович.

Захисники Ю. Тимошенко вважають, що такий підхід Президента є маніпулятивним. «Помилування здійснюється щодо конкретного вироку. На сьогоднішній день є вирок щодо Ю. Тимошенко. Ми з ним не згодні, ми вважаємо його політично вмотивованим. ... У Конституції ніяких обмежень щодо помилування не вказано», – відзначає С. Власенко, говорячи про законність підстав для помилування Ю. Тимошенко. Він назвав рішення комісії з помилування «маячнею» і свідченням бажання Президента тримати экс-прем'єра за ґратами. Представники опозиції і надалі вимагають звільнити Ю. Тимошенко і дати їй можливість брати участь у президентських виборах. У зв'язку з цим лідери опозиції звертаються до Президента В. Януковича з

наступними вимогами: негайно звільнити Ю. Тимошенко, закрити всі незаконно порушені проти неї кримінальні справи, забезпечити її повну політичну і юридичну реабілітацію і дати можливість брати участь у президентських виборах. Заяву підписали лідери опозиційних партій А. Яценюк, О. Тягнибок та В. Кличко. Вона адресована Президенту В. Януковичу і представникам Європарламенту.

У свою чергу віце-спікер парламенту, один з лідерів об'єднаної опозиції М. Томенко заявив, що президентські вибори без Ю. Тимошенко – це відсутність президентських виборів в Україні. Про це політик сказав під час розмови з італійськими журналістами в Римі.

Утім, як прогнозує політолог, керівник Центру прикладних політичних досліджень Пента В. Фесенко, якщо Ю. Тимошенко і звільнять, то тільки після президентських виборів 2015 р. За словами політолога, в останні дні стало ясно, що сценарій звільнення экс-прем'єра, якщо такий і відбудеться, буде відрізнятися від сценарію звільнення экс-глави МВС Ю. Луценка, оскільки комісія з помилювання фактично дала негативну відповідь на прохання про її звільнення. «На мій погляд, це очікуваний сценарій. Моя думка: якщо Ю. Тимошенко і звільнять, то це відбудеться після президентських виборів 2015 р. Зараз шансів на звільнення Ю. Тимошенко більше, ніж півроку тому, але менше, ніж у випадку з Ю. Луценком», – вважає політолог. Проблема в тому, вважає В. Фесенко, що навіть з точки зору євроінтеграційних процесів звільнення Ю. Тимошенко доволі важливе, але не вирішальне. На його думку, значна частина європейських політиків все ж вважає, що якщо навіть вона залишиться у в'язниці, угоду варто підписати. Водночас на запитання журналістів, чи може Ю. Тимошенко бути звільнена за амністією, В. Фесенко відзначив, що з юридичної точки зору це питання – складніший варіант, ніж помилювання.

«Суспільство починає втрачати Ю. Тимошенко з фокусу уваги, – зауважує у своєму блозі журналіст «Української правди» С. Лещенко. – Якщо до виборів вона так чи інакше щодня була в інформаційному просторі, то після обрання нового парламенту якщо про неї згадають раз на тиждень – то вже добре. Відбулася втома від Ю. Тимошенко плюс реальна втрата впливу на політику через появу нових гравців на опозиційному полі – А. Яценюк зі своєю групою підтримки, УДАР і особливо “Свобода”».

Зі свого боку, экс-прем'єр України Ю. Тимошенко в інтерв'ю швейцарській газеті *Le Temps* заявила про свою готовність балотуватися в Президенти України у 2015 р. «7 грудня 2012 р. об'єднана опозиція оголосила, що вона підтримає мене як єдиного кандидата від опозиції на наступних президентських виборах. Для мене це велика честь і велика відповідальність. Звичайно, існують великі перешкоди. Але я завжди чинила опір тим, хто намагався відвернути мене від моїх цілей і моїх мрій про майбутнє України», – цитує її слова офіційний сайт.

Отже, після помилування экс-міністра внутрішніх справ Ю. Луценка тема «Чи вийде на волю Ю. Тимошенко?» стала на деякий час однією з провідних.

30 квітня ЄСПЛ визнав незаконність арешту Ю. Тимошенко, але не знайшов порушення прав щодо її скарги на застосування катувань. У той же час юристи та політики по-різному інтерпретували, чи встановив суд політичну мотивацію арешту. Європейські політики виступають за звільнення Ю. Тимошенко після рішення Євросуду з прав людини і на подальші реформи в Україні. Український уряд визнає, що справа Ю. Тимошенко є проблемою у відносинах України з ЄС, але одна кримінальна справа не повинна завадити підписанню угоди про асоціацію (*Матеріал підготовлено за використанням таких джерел інформації: Tymoshenko.UA (<http://www.tymoshenko.ua>). – 2013. – 1.05, 8.05; Подробности (<http://podrobnosti.ua>). – 2013. – 29.04, 1.05, 2.05, 3.05, 7.05, 8.05, 9.05, 10.05; РБК-Украина (<http://www.rbc.ua>). – 2013. – 30.04, 2.05, 7.05; LB.ua (<http://lb.ua>). – 2013. – 27.04; Українська правда (<http://www.pravda.com.ua>). – 2013. – 30.04, 1.05, 2.05, 10.05; ZN.UA (<http://dt.ua>). – 2013. – 29.04, 3.05, 8.05, 10.05; Відомості.UA (<http://vidomosti-ua>). – 2013 – 29.04; Телеканал ТВі (<http://tvi.ua>). – 2013. – 18.04; iPress (<http://ipress.ua>). – 2013. – 14.01; Expres.ua (<http://expres.ua/news>). – 2013. – 23.04; Телеканал новин «24» (<http://24tv.ua>). – 2013. – 29.04; Кореспондент (<http://ua.korrespondent.net>). – 2013. – 12.03).*

Економічний ракурс

А. Авдеева, соб. корр.

Сланцевый газ. Есть ли перспектива энергетической независимости Украины?

О необходимости добычи сланцевого газа в Украине на государственном уровне сказано уже немало. В последнее время эта тема не сходит с первых полос всех местных СМИ, которые обсуждают и спорят, стоит ли добывать сланцевый газ, или это слишком опасно.

Власти с большим оптимизмом рекламируют возможности добычи этого газа в Украине и в этом контексте – перспективы уменьшения зависимости от российских энергоносителей. В прошлом году министр энергетики и угольной промышленности Украины Ю. Бойко даже сказал, что через семь–десять лет Украина превратится в экспортера сланцевого газа. «И наша ГТС будет качать наш газ в направлении, которое будет востребовано», – заявлял Ю. Бойко.

Напомним, что 23 мая 2012 г. Межведомственная комиссия по организации и проведению конкурсов на заключение соглашений о разделе продукции определила победителем конкурса по Юзовской (Донецкая и Харьковская области) и Олесской (Львовская обл.) газовым площадям компании Shell и Chevron. Соответственно, Shell будет добывать сланцевый газ на Юзовской площади, а Chevron – на Олесской. При этом министр экологии и природных ресурсов Э. Ставицкий обращал внимание на то, что разработка месторождений сланцевого газа в Украине экологически безопасна. «Основным из критериев победителей конкурса был критерий экологических рисков. Хочу заверить, что эти компании (Shell и Chevron) уделяют вопросу экологии внимание, которого я даже не ожидал. Это касается и самого технологического процесса добычи и после процесса добычи. Все процессы экологически защищены. У меня есть 100 % уверенность, что экологических рисков нет. Что касается Донбасса, с точки зрения экологии, это не лучший регион. Но технология добычи сланцевого газа с каждым годом улучшается», – сказал Э. Ставицкий.

16 января 2013 г. на 18 сессии Донецкого облсовета депутаты приняли решение одобрить проект соглашения, согласно которому на территории семи районов Донецкой обл. (Юзовский участок – Александровском, Артемовском, Добропольском, Константиновском, Краснолиманском, Славянском и Ясиноватском) англо-голландская компания Shell будет добывать сланцевый газ, или как правильно уточняют специалисты, газ уплотненных песчаников. Тогда в Донецк с докладом для председателей районных громад прибыл новоназначенный министр экологии и природных ресурсов Украины О. Проскураков. Министром был озвучен ряд преимуществ, таких как развитие экономики Донецкого региона, дешевый газ, новые рабочие места. Согласно прогнозам О. Проскуракова, только на Юзовском участке, который будет разрабатывать компания Shell, можно будет через пять–шесть лет добывать несколько миллиардов кубических метров в год, через 10 лет – 10 млрд куб. м и лишь на пике через 15 лет – до 20 млрд куб. м газа. При этом, однако, не были озвучены условия и обязательства Украинского государства перед инвесторами. Министр экологии также не озвучил возможности рисков для экологии Донецкой обл. В конечном итоге, по выводам аналитиков, выступление О. Проскуракова перед депутатами Донецкого облсовета превратилось, скорее, в презентацию от инвесторов, нежели в конструктивное предложение рассмотреть вопрос по существу.

После полученного одобрения депутатов Донецкого облсовета, Кабинет Министров своим распоряжением от 23 января 2013 г. одобрил проект соглашения о разделе продукции от добычи сланцевого газа на Юзовской площади между Украиной, компанией Shell Exploration and Production Ukraine Investment B.V. и «Надра Юзовская». А уже на следующий день в Давосе при участии Президента Украины В. Януковича соглашение было подписано.

Инвестором в данном соглашении полностью выступает корпорация Shell. Как рассказал менеджер компании по связям с госорганами А. Титаренко,

компания уже много лет реализует подобные проекты в США, Канаде, Китае, Австралии и Германии.

В свою очередь украинским партнером в соглашении выступает компания «СПК-ГеоСервис», 10 % акций которой принадлежат ООО «Надра Юзовская», а 90 % – государственной НАК «Надра України». Фирма «СПК-ГеоСервис» зарегистрирована на физическое лицо в одном из спальных районов Киева. На сайте «СПК-ГеоСервис» говорится, что компания консалтинговая, занимается предоставлением услуг в проведении геологических работ в пределах нефтегазоносных регионов Украины. Обе компании имеют по 50 % участия. Также они получают значительные налоговые льготы. При разработке Юзовской площади Shell и «Надра Юзовская» будут платить только налог на прибыль, НДС, а также вносить плату за недропользование.

В компании обещают также строительство дорог, мостов, очистительных сооружений. На этапе геологоразведки 60 % задействованных специалистов будут составлять украинцы. На этапе промышленного развития – 80 % всего персонала. На этапе промышленной добычи объемы социальных инвестиций будут составлять не менее 3 млн дол. в год. Всего компания собирается пробурить 15 скважин. И только после этого можно будет говорить о количестве созданных рабочих мест. В среднем же на одной скважине одна смена состоит из 80 работников.

В этом году Shell обязалась инвестировать в добычу и разведку в Украине 400 млн дол. (общая сумма инвестиций может превысить 10 млрд дол.), а такая сумма довольно значительной для страны, поток прямых иностранных инвестиций в которую за все годы независимости составил лишь 50 млрд дол. Для Украины инвестиционный проект таких масштабов будет первым.

По данным Shell, компания планирует вложить в реализацию проекта от 10 до 50 млрд дол. США, в зависимости от объемов работы на Юзовском участке. «Сейчас компания Shell вкладывает в менее, чем 1,5 % территории Украины в два раза больше средств, чем правительство запланировало на этот год на всю территорию страны», – рассказывает менеджер по связям с общественностью компании Shell в Украине А. Думанская. Что же касается ближайших планов компании относительно Юзовского месторождения, первые пять лет на его территории будет задействована геологоразведка и проведение сейсмических работ, по результатам которых будут определены места бурения.

В украинском информационном пространстве день ото дня множатся версии о последствиях разработок месторождений сланцевого газа на территории Донецкой обл.

Несмотря на открытость проведения конкурса и всех договорных составляющих, достаточно большой объем информации соглашения остается засекреченным. «Соглашение о разделе продукции – коммерческий документ, поэтому как любой дугой такой документ имеет конфиденциальные составляющие, – отмечает заместитель председателя Донецкого областного совета

А. Кравцов. – Есть разные уровни документов. Соглашение о разделе продукции – это документ общий. Суть его такова: инвестор говорит: “Я хочу изучить здесь геологическое строение, попытаться найти полезные ископаемые, а если я найду, то я хочу из того, что я найду получить возмещение своих затрат”, – вот смысл этого договора. Он не содержит детальных проектов, как, и где будут буриться скважины. Для нашей страны он относительно новый».

На сегодняшний день среди власти, экспертов и собственно жителей Донбасса практически не осталось равнодушных к сообщениям о добыче сланцевого газа в регионе. Мнения по поводу добычи сланцевого газа на Юзовской площади разделились.

Сторонники реализации проекта придерживаются мысли, что газ является гораздо более чистым энергоносителем, чем уголь или мазут, от которых вредных выбросов в атмосферу Донбасса намного больше (по данным СМИ, только в 2012 г. на каждого жителя Донецкой обл. приходилось около 345 кг вредных выбросов). К тому же, в большинстве развитых стран успешно функционируют «Правила золотого газового века», которые включают в себя взаимодействие с местными общинами на каждой фазе проекта, тщательную изоляцию скважин для предотвращения утечек в водоносные горизонты и так далее.

Председатель Донецкой облгосадминистрации А. Шишацкий считает, что добыча альтернативных углеводородов может не только оздоровить экологическую ситуацию, но и помочь экономике региона преодолеть кризисные явления. «Если взять Славянск, то сейчас там выбросы в десять раз превышают среднеевропейские из-за использования угля. Если заместить его на этот газ, то выбросы в разы уменьшатся. Говорить, что угрозы от добычи альтернативного газа выше, чем угрозы от ТЭС – нельзя. Это вообще в десять раз ниже. Добыча и использование альтернативного газа в Донбассе приведет к снижению техногенной нагрузки в разы», – уверен А. Шишацкий.

Председатель облгосадминистрации в очередной раз подчеркнул, что он был и остается сторонником независимых экологических экспертиз проекта, а также широкого обсуждения его реализации с общественностью с помощью СМИ. Однако свое веское слово должны сказать не дилетанты, а специалисты, детально знающие технологию добычи нетрадиционных углеводородов и все возникающие в связи с этим риски.

Он также отметил, что власть должна объяснить людям сегодняшнюю реальную ситуацию на рынке энергоносителей, ведь Украина находится в зависимости от монопольного поставщика газа – России, который диктует свои жесткие условия. В результате наша страна платит за газ самую высокую цену в Европе и это, естественно, сказывается на ценообразовании на многие товары и услуги. Еще один весомый аргумент в пользу добычи альтернативного собственного газа – удешевление металлургической продукции, а значит повышение ее конкурентоспособности как на внутреннем, так и внешнем рынках.

«Поэтому для нас сейчас очень важна энергетическая, а, значит, экономическая независимость. Опора на собственные ресурсы и возможности – важнейший фактор нашей внутренней и внешней политики», – сказал в частности А. Шишацкий.

На вопрос журналистов о том, будет ли использоваться добытый газ для работы ТЭС, А. Шишацкий ответил: «Рано говорить о том, чего не добыли, но это как один из вариантов. А вы думаете, куда его деть?».

Специалисты, которые занимаются Юзовским участком, в свою очередь, уверены: там есть, с чем работать и зарабатывать деньги. Такой проект является прорывом в отношении к изучению наших потенциальных ресурсов – считает генеральный директор Государственного регионального геологического предприятия «Донецкгеология» Н. Жиколяк. «Эта область с точки зрения нахождения углеводородов не изучалась. Это потенциально перспективная площадь. Но говорить, что там сланцевый газ сейчас нельзя. Там будет изучение и оценка перспектив так называемого типа газа плотных песчаников. Я знаю по существу всю территорию и могу с полной уверенностью сказать, что в пределах этой территории будут выявлены от семи до десяти локальных месторождений», – считает Н. Жиколяк.

По словам министра энергетики и угольной промышленности Украины Э. Ставицкого, 32 общественные организации экологического направления, которые входят в Общественный совет при Минэкологии, поддержали работу правительства в направлении разработки сланцевого газа. «Наша позиция состоит в том, что добыча сланцевого газа может стать настоящим прорывом для Украины. Украина имеет шанс стать энергетически независимой. На сегодняшний день идет работа лишь по разведке месторождений. И на этом этапе говорить о рисках и, тем более, ставить под сомнение саму идею добычи сланцевого газа – неприемлемо. Украина, которая покупает сегодня самый дорогой газ в Европе, просто не может себе этого позволить», – сказал Э. Ставицкий.

Чиновник напомнил, что недавно Общественный совет при Минэкологии и Минэкологии подписали Меморандум о взаимопонимании и совместных действиях для обеспечения соблюдения требований природоохранного законодательства, защиты окружающей среды, обеспечения доступа общественности к информации, а также обеспечения возможности участия общественности при проведении работ по добыче нетрадиционных углеводородов в Украине. «Риски есть и в атомной энергетике, и на тепловых станциях. Поэтому запрещать добычу сланцевого газа нельзя, однако общественность должна иметь возможность контролировать эти процессы», – отметил министр энергетики и угольной промышленности.

Э. Ставицкий уверен, что Украина при поддержке энергетического гиганта компании Shell, уже через пять лет сможет выйти на профицит добычи газа. Об этом министр рассказал 24 января, во время экономического форума в Давосе, анонсируя подписание соглашения между Украиной, энергетическим

гигантом Shell и компанией «Надра Юзовский» о распределении продукции от добычи сланцевого газа на Юзовской участке в Харьковской и Донецкой областях. «Мы сейчас можем только прогнозировать, что по оптимистическому сценарию компания Shell добывать около 20 млрд кубических газа в год, по пессимистическому – не менее семи–восьми миллиардов кубических метров в год. Если мы достигнем оптимистического сценария, это полностью решит вопрос дефицита, который сейчас есть в нашем государстве, а также выйдем на профицит», – отметил министр и добавил, что на такой уровень добычи углеводородов можно выйти за пять лет. Также чиновник отметил, что подписание соглашения позволит Украине привлечь инвестиции объемом в около 10 млрд дол.

О важности добычи сланцевого газа в Украине говорит и то, что, по словам Э. Ставицкого, к аргументам власти в данном вопросе прислушалась оппозиция.

Напомним, что лидер партии УДАР В. Кличко высказал свое мнение о том, что Украина должна максимально развивать добычу сланцевого газа. «Мы должны развивать добычу сланцевого газа в Украине. Надеемся, и сейчас это наш долгосрочный план – стать энергетически независимыми от России», – сказал В. Кличко.

Премьер-министр Н. Азаров уверен, что добыча сланцевого газа не принесет существенного вреда экологии в Украине. Об этом он написал на своей странице в Facebook. «Конечно, надо сказать откровенно, определенные проблемы и определенная угроза экологии есть, как, впрочем, и при любом практически промышленном производстве. Скажем, не надо говорить о том, какой ущерб экологии приносит металлургический или химический завод и другие производства, то есть в любом промышленном производстве есть риски», – подчеркнул он.

В свою очередь О. Проскураков отметил, что на всех стадиях ведения работ по реализации проекта по добыче газа плотных пород песчаников, экологические вопросы находятся на первом месте. Министр экологии и природных ресурсов сообщил: «Согласно проведенным экологическим экспертизам, доказано, что разработка месторождений газа не будет нести угрозы для водных источников региона. Кроме того, перевод тепловых электростанций на собственное «голубое топливо» позволит в разы уменьшить их вредные выбросы в атмосферу, что также улучшит экологическую ситуацию, как это уже произошло в ряде стран, добывающих сланцевый газ».

Министр экологии и природных ресурсов О. Проскураков не допускает загрязнения питьевой воды после начала добычи сланцевого газа на Юзовской газовой площади (Донецкая и Харьковская области). «У нас водозаборы артезианской питьевой и технической воды – это первые сотни метров. Бурение идет на глубине свыше трех тысяч метров. Поэтому чисто теоретически даже фильтрационные свойства горных пород не позволят попасть вредным химическим веществам на расстояние более двух километров в водоносные горизонты. Тут никакой угрозы не существует», – сказал министр.

«Я как министр экологии и как гражданин, дети которого живут на территории Украины, говорю, что если мы будем видеть какую-то экологическую угрозу, этот проект на данном участке не будет осуществляться», – пообещал О. Проскуряков и подчеркнул, что проект добычи сланцевого газа на Юзовской газовой площади будет проходить несколько этапов экспертизы.

Л. Богун (в свое время работавшая на бурении скважин в Полтавской обл., а затем – в институтах «Донбассгражданпроект»). Как гидрогеологу ей довелось участвовать в создании двух крупных проектов – канала «Днепр-Донбасс» и охране земельных и водных ресурсов Донбасса), считает, что добыча сланцевого газа вполне реальна: «И, возможно, за ним будущее, особенно для Украины, которой наш северный сосед продает газ по заоблачной цене. Но есть очень большое но... В районе Красного Лимана находится второй донецкий водозабор (первый расположен в Луганской обл.). Мы откачиваем воду из Северского Донца, загоняем ее в скважины, где вода, проходя сквозь толщу меловых и песчаных отложений, самоочищается. Далее она идет частично по трубам, а частично – по открытому каналу. И уже не раз промышленные предприятия загрязняли эту важнейшую для населения водную артерию своими промышленными стоками. Поэтому, что бы ни говорили специалисты компании Shell, технические процессы могут повлечь за собой загрязнение окружающей среды. То есть риск есть, как существует риск от любой разработки угольных месторождений или деятельности тепловых электростанций. ... Возникает вопрос: где брать воду, ведь для добычи газа нужно огромное количество воды. Из малых рек, которых у нас не так уж и много? К чему это приведет, понятно даже не специалистам. Ведь воды этих рек подчас не хватает даже для полива сельскохозяйственных полей. Поэтому вопрос об источниках воды и ее потребляемых объемах нужно решать. Специалисты компании не устают повторять, что они будут очищать воду и использовать ее многократно. Но для этого нужно построить мощные очистные сооружения. ... В целом говорить о каком-то большом риске не приходится, но и сбрасывать его со счетов тоже нельзя. Поэтому скважины должны быть расположены на определенном расстоянии от населенных пунктов и заборов питьевой воды. Уже на стадии разведки компания обязательно должна рассчитать радиус влияния каждой скважины, объем откачки и очистки воды и куда пойдет ее сток».

На вопрос журналистов «Способен ли гидроразрыв вызвать сейсмические колебания?» Л. Богун ответила следующим образом: «Применяемая во всем мире методика гидроразрыва сейсмические колебания, безусловно, вызывает, но они настолько незначительны, что на поверхности не ощущаются. Я уже говорила, что в Донецке гидроразрывы постоянно проводили на шахте Засядько, на глубине порядка 700–800 м и их последствия не наблюдались. Если же они будут проводиться на глубине пяти километров, то тем более. Однако, учитывая, что более 50 % жилого фонда у нас находится в аварийном состоянии, достаточно даже слабого толчка. Поэтому добывать газ вблизи

застройки, особливо висотної, ні в коєм случає нєльзя. Если все оговорєнные нами рїски будуть соблюдєны, то добыча сланцевого газа, столь нєобходїмого для єнергонєзавїсїмости нашей страны, нє нанесєт какогò-лїбо урона нї прїродє, нї населєнїю», – заметїла експєрт.

О том, что добыча сланцевого газа нє несєт рїсков для єкологїи Україны, увєрен и глава Shell в Україне Г. Талї. «Грунтовые воды нахòдятся здєсь, как правїло, на глубїне нє болєє нєсколькїх дєсятков мєтров нїже повєрхности зємли. Гїдроразрыв пласта будєт прòведєн здєсь, возмòжно, на глубїне чєтырє кїлометра нїже повєрхности. Трєщїны, которые мы дєлаєм, являються нє длїннєє нєсколькїх дєсятков мєтров. Таким образом, єсть нєсколькò кїлометров порòды мєжду гїдроразрывом и грунтовыми водами. Идєя, что єтї трєщїны какїм-то образом прòложат сєбє путь к повєрхности, прòсто фїзїческї нє имєєт смьєсла», – заявїл он в интервью телєканалу ТВї.

Благодаря добычє сланцевого газа и развїтїя єнергосбєрегающих тєхнологїй, Україна ужє чєрєз дєсять лєт мòжєт достїчь єнергєтїческой нєзавїсїмости. Такое мнєнїє в єфирє «5 каналà» высказал чрєзвычайнїй уполномòченнїй Государственнòго дєпартамєнта США по вопросам єнергєтїкї К. Паскуаль. «Єнергєтїческая нєзавїсїмость, єнергєтїческая бєзопасность – єтò нє что-то, что прòїсхòдїт за одїн дєнь. Єтò наработывается стадїя за стадїей. Пєрвая вєшь, которую Українє слєдуєт дєлать – єтò улòчїшить єнергòєффєктивность. Потому что Україна сєйчас вдвоє большє потрєбляєт єлєктрòєнергїи на душу населєнїя, чєм в другїх странах Європы. И во-втòрых – возмòжность импортирòвать газ из разнїх источнїков. Єтò возмòжность, которой нє было єщє пять лєт назад, тєпєрь она єсть», – отмєтїл К. Паскуаль. При єтòм он увєрждаєт, что добыча сланцевого газа нє наврєдїт єкологїи, а, наобòрот, положїтєльнò повлїяєт на нєє – так, как єтò было в США. В США в 2012 г. впєрвые обьємы єлєктрòєнергїи из газа прєвысїли обьємы єлєктрїчества, прòїзвєдєннòго из углã. Вслєдствїє єтòго умєньшїлись выбросы углєкїслòго газа в воздух и стали наимєньшїми за послєднїє 20 лєт. «Прєдставьтє, какїм будєт глобальнїй єффєкт от таких сдвїгов. От сдвїгов, напрїмєр в Кїтає, при прєхòдє с углã на газ или в Саудовской Аравїи, если бы они прєрєшли из нефтї на газ. Газ имєєт мєньшую долю выбросов дїоксїда углєрòда, чєм каждая из єтїх вєществ. Мòжєтє сєбє прєдставїть, насколько чїщє станєт воздух на всєй планєтє благодарã такому развїтїю», – отмєтїл чрєзвычайнїй уполномòченнїй Государственнòго дєпартамєнта США по вопросам єнергєтїкї.

Українские спєцїалїсты по єнергєтїкє нє столь оптимїстїчны, однакò и срєдї нїх нєт єдїногò мнєнїя по єтòму вопросу. Они прїзнают – єкологїєскїх рїсков нє избєжать. «Дажє при добычє углã рїски болєє высòкїє. Но єтò жє нїкого нє останавлїяєт, нїкто нє трєбуєт закрьтть угòльнєє шахты. ... При соблюдєнїи всєх стандартòв рїски мїнїмально», – заявїл в коментарїи ZN.UA дїрєктор єнергєтїєскїх прогòрамм цєнтра «Нòмос» М. Гончар.

Впрòчєм, експєрт прїзнал, что в случає с Дòнбассом имєются свої єособєнности. «Мòжєт бьтть опаснòй сумма фàкторòв тєхногòннòй нагрузкї. Дòнбасс

и так сильно страдает от промышленной деятельности, и сложно сказать, чем обернется появление еще одного источника такой нагрузки», – отметил М. Гончар.

Есть в экспертной среде и более скептические настроения. «На самом деле даже в США, где такие работы ведутся уже 30 лет, нет ясного представления, какое влияние оказывает добыча сланцевого газа на окружающую среду. Последствия до конца не изучены. В любом случае добыча газа – это уже не “чистая” технология, и речь может идти о минимизации экологических рисков, но не о полном их отсутствии», – считает Ю. Корольчук из Института энергетических стратегий.

Главным же «риском» он считает слабость позиций государства в отношениях с корпорациями масштаба Shell. «Хватит ли у власти рычагов влияния, чтобы эффективно контролировать соблюдение технологии? Сможет ли государство при необходимости заставить компанию соблюдать экологические стандарты? Есть опасения, что инвесторы в целях снижения себестоимости могут применить не испытанные, а некие экспериментальные технологии. В европейских странах и США они бы никогда на это не решились, но здесь – могут. И пресечь будет, возможно, некому», – отметил Ю. Корольчук в беседе с корреспондентом ZN.UA.

Еще меньше веры компании Shell у экологических активистов. В Донецкой обл. все чаще звучат сомнения относительно перспективы добычи сланцевого газа на Юзовской площади. Экологи считают, что разработка месторождений нанесет непоправимый удар окружающей среде.

Эксперты экологической группы «Печениги» на своем сайте сообщили о том, что больше года назад к ним обратились представители компании Shell с просьбой о встрече. «О реальности в Украине Shell (кроме редких автозаправок) нам ничего известно не было. Расспрашивали об экологических настроениях в обществе. Но никаких конкретных планов не озвучили. Тем не менее, многим известно, к каким ужасным последствиям для природы привела разработка этой компанией нефти в Нигерии. И еще известно, что страны мирового сообщества одна за другой запрещают добычу и разведку месторождений сланцевого газа», – пишут экологи.

Специалисты ЭГ «Печениги» описали технологию добычи сланцевого газа. «Бурим скважину. Очень глубокую скважину. Качаем туда тысячи литров воды. Никогда не простой воды, а воды, отравленной 596 различными химическими присадками: кислотами, загустителями, стабилизаторами, антиоксидантами т. п. И подрываем. Взрываем. Взрываем. Так лучше, так пласт, в котором мы пробурили скважину, сильнее разрушится. Мы можем сделать в одной и той же скважине до 18 взрывов. Но уже после первых взрывов грунтовые воды станут непригодны для питья, а вода из колонки приобретет металлический привкус или окрасится. Вы можете просто поднести спичку к крану с водой и получить взрыв. Газировка с метаном», – утверждают экологи.

Они говорят, что именно так добывали сланцевый газ в США и то же ждет Украину.

При этом информация о засекреченности используемых компанией Shell реактивов, была опровергнута самой компанией. «Состав реактивов не засекречен. Список открыт, и его можно найти на нашем официальном интернет-ресурсе. Сначала бурится скважина, а потом определяется список веществ, но состав почти всегда одинаков», – рассказала менеджер по связям с общественностью компании Shell в Украине А. Думанская.

Свое мнение высказала и председатель Всеукраинской экологической лиги Т. Тимочко: «Добыча сланцевого газа и газов плотных пород неизбежно разрушает природную среду. Вследствие технологии гидроразрыва уничтожаются плодородные почвы, забирается из водных объектов большой объем воды, которая затем в загрязненном состоянии возвращается на поверхность непригодной для дальнейшего использования», – сказала эксперт. По ее мнению, «эта технология угрожает грунтовым и подземным водам. Никакие экономические выгоды не могут оправдать дальнейшее разрушение среды в Украине».

Ее поддерживает экс-председатель Национального экологического центра Украины И. Сиренко. «Непонятно, какие объемы воды будут забирать из рек и подземных источников при гидроразрыве? И какие компенсации будут предусмотрены в случае масштабных экологических катастроф, ухудшения показателей качества воды и почвы при добыче сланцевого газа и в случае закрытия скважин?» – спрашивает он.

Главный научный сотрудник Национального института стратегических исследований при Президенте Украины Е. Яковлев считает, что огромное давление, вызываемое гидроударом, ведет к образованию горизонтальных и вертикальных трещин в толще пласта. Эксперт отмечает, что эти трещины могут достигать горизонтов пресных и минеральных вод, и подчеркивает: «Раствор для гидроудара невозможно полностью удалить из скважин, он до 20 % останется под землей». Е. Яковлев опасается, что в течение 30–50 лет химические реагенты могут подниматься вверх и загрязнять подземные воды, а это, по его словам, «наш последний резерв питьевой воды».

«Согласно договору, депутаты и Кабмин отдали инвесторам право распоряжаться землей примерно в восемь тысяч квадратных километров. Теперь они могут указывать: где и какие участки хотят получить и построить там свои буровые станции, дороги, трубопроводы. А мы получаем губительное для природы производство», – отметил заместитель председателя Донецкого экологического движения С. Денисенко. А население области все чаще говорит о том, что Донетчина превратилась в полигон для сомнительных экспериментов, начиная от медицины и заканчивая нетрадиционным газом.

Следует отметить то, что в блогосфере уже выкладываются фото первых скважин по добыче сланцевого газа на Донбассе. «На Донбассе уже стоят первые скважины по добыче сланцевого газа», – сообщают блогеры. Такие фото

появились на форуме kroha.dn.ua от пользователя alusik. По словам пользователя, в пгт Желанное Ясиноватского р-на Донецкой обл. скважины были установлены еще осенью прошлого года, несмотря на то, что соглашение о добычи сланцевого газа было подписано в январе этого. «При въезде мы увидели скважину. По словам местных, она уже не рабочая, т. к. там мало газа оказалось. Везде все изрыто и перерыто... грязь и следы протекторов от грузовых машин... горы чернозема», – пишет блогер в своем репортаже.

На эти фотографии уже отреагировали местные власти. В частности с заявлением о том, что «в Донецкой обл. не ведутся никакие работы по добыче или разведке газа методом гидроразрыва» выступил на пресс-конференции губернатор Донецкой обл. А. Шишацкий, передает корреспондент «Донецк. Комментарии». «Я могу точно сказать, что сегодня в области не ведется ни добыча, ни разведка нетрадиционного газа. А информация, которая запускается, это просто – черный пиар», – заявил губернатор Донецкой обл. Учитывая, что на опубликованных в Интернете фотографиях якобы последствий добычи газа методом гидроразрыва заснят Ясиноватский р-н, А. Шишацкий предположил, что это шахта им. Засядько проводит какие-то работы по дегазации угольных пластов.

С тех пор, как в Давосе было подписано соглашение между правительством Украины и компанией Shell о разведке и добыче сланцевого газа на Юзовском участке в Харьковской и Донецкой областях, начались протестные акции общественности, увидевшей в этом угрозу экологии и определенный риск для своей жизни. Ажиотаж вокруг нетрадиционных сланцевых разработок не утихает даже несмотря на то, что компания обещала освещать все свои действия в СМИ и свести к минимуму техногенное воздействие на окружающую среду, людей и животных.

По данным мониторинга протестов Центра исследования общества, за последние два месяца произошло 19 протестов против добычи сланцевых газов в Украине, 17 из них в восточных областях. В их числе – полуторатысячный митинг в Славянске, где местные жители отказались от партийной символики и вышли протестовать под украинскими флагами, и трехтысячный в Изюме. Под давлением последнего из них местный совет обратился к Верховной Раде с просьбой приостановить действие соглашения с Shell.

20 марта, в день приезда в Донецк министра экологии и природных ресурсов Украины О. Проскурякова и министра энергетики и угольной промышленности Украины Э. Ставицкого, протестная акция прошла непосредственно перед зданием облгосадминистрации. Стоящие люди с плакатами утверждали, что они ни к какой политической силе не принадлежат, а являются представителями экологических организаций и родительского форума.

В Краматорске также прошел митинг против добычи сланцевого газа, в котором приняли участие около двух тысяч человек. Собравшиеся на митинге горожане обвинили местную власть в нежелании слушать собственных

избирателей и «странной любви к иностранной компании», деятельность которой, по мнению участников акции протеста, приведет к необратимым экологическим последствиям в регионе, пишет «Общежитие».

Также организаторы митинга озвучили план дальнейших протестов: они намерены проводить автопробеги по области, выезжать на места, где якобы уже ведет работу компания Shell. Кроме того, на митинге была представлена новая атрибутика движения против добычи сланцевого газа – зеленые флаги и ленточки салатного цвета.

В ходе акции протеста прошел также сбор подписей в поддержку резолюции, которая будет направлена в адрес Президента В. Януковича. От главы государства краматорчане потребовали объявить мораторий на разведку и добычу в Украине газа нетрадиционного залегания до всестороннего изучения возможных рисков и негативных последствий этой деятельности и обеспечить проведение такого комплекса исследований. Также жители Краматорска требуют проверить все буровые вышки в Украине на соблюдение экологических норм, отправить в отставку руководство Донецкой обл. и стимулировать развитие в Украине возобновляемой энергетики – в частности, солнечной и ветровой.

Как сообщает «УРА-Информ.Донбасс», аналогичный митинг (уже пятый по счету) против добычи сланцевого газа прошел 14 апреля также и в Донецке. В ходе митинга с импровизированной сцены выступали политические деятели, общественники и специалисты в целом ряде областей (экологии, медицины, и т. д.). Главным тезисом всех выступающих была мысль о чрезвычайно высоком возможном ущербе для экологии Донетчины и ее жителей.

Побывавший на Донетчине народный депутат Украины Ю. Боярский сказал на прошедшей в Краматорске пресс-конференции по этому поводу следующее: «Монополизм губит рыночную экономику. Зависеть от одного поставщика, значит, поставить крест на эффективной работе, особенно, если речь идет об энергоносителях. Обсуждать добычу сланцевого газа могут только специалисты, которые дадут обоснованные оценки воздействию на окружающую среду. У нас же высказываются все, кроме профессионалов». О привлечении авторитетных специалистов к оценке действий добытчиков сланцевого газа и систематическом информировании об этом населения не раз публично говорили как председатель облгосадминистрации А. Шишацкий, так и председатель облсовета А. Федорук.

По словам директора Института энергетических исследований Д. Марунича, на экологическом аспекте сегодня скорее спекулируют, так как технология гидроразрыва, используемая при добыче сланцевого газа или газа уплотненных песчаников, давно используется во многих странах, в том числе в России и Украине при добыче нефти. «И то, что сегодня под видом заботы об экологии идет речь о запрете даже не добычи, а разведки сланцевого газа, свидетельствует о том, что у этих “страшилок” есть определенный заказчик, кото-

рый очень не заинтересован в энергетической независимости Украины», – добавляет директор энергетических программ центра «Номос» М. Гончар.

Ранее бывший член Комитета ВР по вопросам ТЭК А. Гудыма также отметил, что и в Украине, и в мире есть силы, которые заинтересованы сорвать проекты по добыче сланцевого газа на нашей территории. Поэтому сегодня разыгрывается экологическая карта, чтобы запугать население и не допустить усиления энергетической независимости страны. «Часто это прикрывается экологическими лозунгами, а людей просто запугивают. Хотя на самом деле, в случае внедрения эффективного контроля за добычей нетрадиционного газа, эти технологии практически безопасны», – заявил бывший член парламентского комитета по вопросам ТЭК, комментируя акции протеста против добычи сланцевого газа, которые прошли в восточных регионах Украины. В то же время он отметил, что заинтересованным силам легко манипулировать людьми, прикрываясь экологическими лозунгами, потому что Украины пережила Чернобыльскую катастрофу, и экологические вопросы общество воспринимает очень остро. «Никогда бы американцы не занимались тем, что опасно. Тем не менее, они добывают сланцевый газ на своей территории, готовы предоставить эти технологии нам. Если создать систему эффективного независимого экологического контроля, то эти технологии совершенно безопасны. Кроме того, в промышленных городах востока Украины люди с советских времен живут в условиях такого загрязнения окружающей среды, в сравнении с которым риски при добыче сланцевого газа просто мизерные. Многие забывают, что восток Украины стоит на пустых шахтах, которые не только могут проваливаться, но и до сих пор там выделяется шахтный метан. Но об этом все молчат, а вокруг добычи сланцевого газа нагнетается настоящая истерия», – заявил А. Гудыма.

Представители Shell отметили, что вокруг темы добычи газа бытует слишком много ложного негатива. Так, они привели в пример фильм Gasland, в котором, по их словам, предоставлены ложные факты, собранные дилетантами. «Есть фильм-ответ под названием Truthland, где на каждый комментарий из Gasland представлен открытый ответ», – добавил менеджер компании по связям с госорганами А. Титренко. В компании также утверждают, что в технологиях гидроразрыва нет ничего нового. В Украине они используются с 1952 г. «Тот газ, который мы собираемся добывать на территории участка, ничем не отличается от традиционного газа, который в Украине добывают уже 60 лет», – рассказал А. Титренко.

Во время презентации проекта компании Shell среди специалистов, которые получили возможность познакомиться с технологией иностранцев, была заведующая кафедрой полезных ископаемых и экологической геологии ДонНТУ, профессор Т. Волкова. О своем впечатлении она рассказывает в местных СМИ: «В целом положительное, но и противоречивое. Потому что я не только геолог, но и эколог. Когда компания Shell нам показывала, где

добывается сланцевый газ в других странах мира, то это были совершенно ненаселенные территории. Поэтому как эколога, меня обеспокоило, что у нас разработка будет вестись в густонаселенных районах области. С другой стороны я считаю, что минеральному сырью наше государство не дает развития. То есть, то, что было сделано в СССР, приостановлено, разведка ископаемых не ведется. И как геолог я в принципе приветствую, что сейчас хоть как-то начинают осваивать ресурсы, которые были известны в Украине. У нас занимают утилизацией метана из угольных месторождений, и на Донетчине его больше, чем сланцевого газа. Вот на этом стоило бы сосредоточиться. ... Известно, что сланцевый газ есть во Львовской и Ивано-Франковской областях, однако областные администрации этих регионов не дали согласие на проведение таких работ. А на Донетчине, которая считается “зоной экологического бедствия”, такое разрешение было принято быстро. Я ратую за то, что необходимо сделать объективную геолого-экономическую оценку на наиболее безопасных участках, и узнать: насколько эффективно и целесообразно добывать у нас сланцевый газ. А заявления, что это рационально и срочно нужно делать, совершенно необоснованны. ... Юзовская площадка – это наша рекреационная зона, Святогорье, Северский Донец. У нас богатейший край, уникальные уголки природы, которые необходимо сохранить для оздоровления людей. А для добычи сланцевого газа стоит обратиться в те регионы, которые не имеют такой техногенной нагрузки», – заключила эксперт.

Таким образом, печально то, что в истории с украинским сланцевым газом пока что отсутствуют объективная основательная экспертиза, пользующаяся безусловным доверием общественности. На практике достаточно сложно решить, стоит добывать сланцевый газ или лучше с этим подождать. Дискуссия вокруг вопросов добычи сланцевого газа на данный момент ведется в двух плоскостях. С одной стороны, постоянно появляются публикации, убеждающие в небезопасности добычи, с другой – рассматривается аспект обеспечения энергетической независимости Украины. Что касается первого, то мнения варьируются от перспектив «сланцевого Чернобыля» до полной безопасности процесса. Второе измерение зачастую делит стороны на «сторонников Кремля» или газовой независимости. Следует отметить, что решение спора в обоих плоскостях будет напрямую зависеть от первых результатов реализации подписанного между Shell и Украиной договора (*Матеріал підготовлено за використанням таких джерел інформації: iPress (<http://ipress.ua>). – 2012. – 29.05, – 2013. – 6.02, 1.02; Бигмир Онлайн (<http://news.bigmir.net>). – 2013. – 25.03; LB.ua (<http://economics.lb.ua>). – 2013. – 11. 04, 1.04, 29.03, 21.03, 11.03, 25.01; ZN.UA (<http://zn.ua>). – 2013. – 9.02, 19.03; Газета Вечерний Донецк (<http://vecherka.donetsk.ua>). – 2013. – 15.03, 25.03, 4.04; Донецкие Новости (<http://dnews.donetsk.ua>). – 2013. – 21.02, 23.03, 25.03; УРА-Информ.Донбасс (<http://ura.dn.ua>). – 2013. – 15.04, 14.04).*

С. Кулицький, старш. наук. співроб. СІАЗ НБУВ, канд. екон. наук

Проблеми стабільності банківської системи України

(Продовження. Початок у попередньому номері)

Концентрація банківського капіталу

Досить гострим для вітчизняної банківської системи є питання концентрації банківського капіталу, оскільки саме потужні банки можуть виступати ефективними фінансовими посередниками в інвестуванні української економіки.

Причому останнім часом концентрація банківського капіталу відбувалась на тлі виходу з української банківської системи деякої частини іноземного капіталу. На думку заступника виконавчого директора Незалежної асоціації банків України (НАБУ) О. Єфремова, нерезидентів женуть із України не тільки домашні проблеми (європейські банки гостро потребують капіталу для виконання нормативів Базель III), але й українські реалії. Зокрема, триваюча стагнація вітчизняної економіки та складне операційне середовище: недостатній захист прав кредиторів, недосконалість вітчизняної судової системи, специфіка менталітету позичальників і заборона валютного кредитування.

Причому вихід з українських банків іноземного капіталу оцінюється по різному. Наприклад, банківській системі України, за прогнозом радника і керівника економічного відділу посольства Німеччини М. Фронденберга найближчим часом не варто очікувати на західні інвестиції. Таку думку він озвучив під час круглого столу «Інвестиційний та бізнес-клімат в Україні очима влади та інвесторів: чи відбулися істотні зміни на краще?». «Commerzbank пішов з України, і це певним чином демонструє, як працює місцевий банківський сектор», – зазначив німецький дипломат. Серйозною проблемою України М. Фронденберг назвав корупцію. У той же час, голова наглядової ради Platinum Bank Ю. Блашук, коментуючи повідомлення про виставлення на продаж частки найбільшого акціонера банку інвестиційного фонду Horizon Capital Fund, заявив, що український ринок залишається привабливим для розвитку банківського бізнесу мінімум у середньостроковій перспективі.

Утім, як показує вітчизняний досвід, участь іноземного капіталу в українських банках сама по собі не завжди гарантує їм безпроблемний розвиток. Наприклад, попередні власники Кредитпромбанку ще в 2010 р. домовилися про реструктуризацію боргу перед іноземними кредиторами на суму 400 млн дол. Тоді частину заборгованості в 100 млн дол. обміняли на акції банку. Двадцять вісім кредиторів увійшли в капітал банку через кіпрську компанію Kalouma

Holdings Ltd, яка на 22 грудня 2011 р. володіла 47,78 % акцій банку. При цьому 20,72 % капіталу кіпрської компанії належало американській Cargill, 25,19 % – Європейському банку реконструкції та розвитку (ЄБРР), а 54,09 % – ще 26 іноземним банкам. Решта акцій Кредитпромбанку належали ірландській Homertron Trading Ltd (23,5 %) і кіпрській Fintest Holdings Ltd (28,72 %), підконтрольній В. Нусенкісу і К. Папунідіс. Співвласником банку, за повідомленнями деяких ЗМІ, вважався також колишній генеральний прокурор Г. Васильєв, хоча офіційні джерела цю інформацію не підтверджували. Слід також нагадати, що у В. Нусенкіса конфлікт з Г. Васильєвим через промислові активи в Україні та Росії.

Експерти говорять, що нездатність колишніх власників Кредитпромбанку поліпшити ситуацію викликана внутрішнім конфліктом. Серед акціонерів банку були представлені українська та іноземна сторони. Двоє людей з української сторони не змогли домовитися, як їм вести бізнес і тому банк був проданий. Новим власником Кредитпромбанку став М. Лагун. Зміна акціонерів цього банку, на думку експертів, запобігатиме погіршенню його активів. «Як тільки у банку починаються проблеми, всі перестають повертати борги. Тож банк не може працювати з кредиторами. Йому не вистачає ні ресурсів, ні часу», – пояснює радник ліквідатора Укрпромбанку І. Власюк.

Активи, що стали непотрібними західним банкірам, охоче викуповують українські та російські інвестори, маючи намір об'єднати їх зі своїми банківськими структурами. Екс-голова «УкрСиббанку» О. Адаріч придбав у 2012 р. дві фінустанови – шведський СЕБ банк (на його базі створено «Фідобанк») і австрійський «Ерсте Банк». Їх об'єднання під брендом «Фідобанку» розпочнеться вже в другій половині цього року. До цього відбулася ще масштабніша угода — продаж німецьким Commerzbank банку «Форум» україно-російському «Смарт-Холдингу» В. Новинського. Нині «Смарт-Холдинг» планує об'єднати відразу три фінансові установи – банк «Форум», «БМ Банк» та «Юнекс Банк». За такою ж схемою діятиме і М. Лагун: процес інтеграції належних йому «Дельта Банку» і «Кредитпромбанку» може бути завершений ще до літа цього року. У перспективі до них може бути приєднаний і «Сведбанк».

На концентрацію свого капіталу налаштовані також ті західні акціонери, що продовжують працювати в Україні. В кінці минулого року об'єдналися «дочки» французької Credit Agricole – ПАТ «Креді Агріколь Банк» і «КІВ Креді Агріколь», посівши завдяки цьому 19-те місце за розмірами активів у рейтингу НБУ (станом на 1.10.2012 банки займали 30-те і 44-те місця відповідно). Злиття «Укрсоцбанку» та «Укркредит Банку» (обидва входять до міжнародної групи UniCredit) заплановане на перше півріччя 2014 р. Рівень концентрації вітчизняного банківського сектору зараз цілком порівнянний із показниками сусідніх країн. Наприклад, у Польщі та Росії на топ-10 банків припадає близько 60 % активів, в Україні – 52 %. У цілому ж процес концентрації капіталу в українській банківській системі розвивається у відповідності

зі світовими тенденціями, тобто у напрямку зростання рівня фінансової концентрації у відносно невеликому числі банків.

У перспективі консолідація фінансових установ повинна принести дивіденди не тільки їх акціонерам, які зможуть заощадити на утриманні підконтрольних структур, але й клієнтам. Великим банкам простіше диверсифікувати ризики, як правило, вони мають доступ до більш дешевого фінансового ресурсу, а значить, зможуть пропонувати своїм потенційним позичальникам доступніші кредити. Однозначним негативом у цій ситуації стає зростання впливу таких банків на всю банківську систему, а також масштаб наслідків у разі їх банкрутства. Фактично вони стають занадто великими, щоб збанкрутувати. Держава просто зобов'язана їх рятувати в разі появи серйозних проблем, незалежно від кількості необхідних витрат, – констатує старший аналітик компанії Dragon Capital А. Туюкова.

Водночас поряд з об'єднанням банків на ринку з'являються й нові фінансові установи. Зокрема, в Україні у 2012 р. було зареєстровано чотири банки: «Альпарі Банк», «Меліор Банк», «Фінансовий партнер» та «Софіївський». На думку експертів невеликі фінансові установи, насамперед, покликані обслуговувати інтереси окремих корпорацій. Після створення «кишенькових» банків, кошти, внесені у їх капітал, практично відразу вимиваються шляхом видачі кредитів афілійованим структурам або купівлі цінних паперів, вважає директор відділу аудита KPMG в Україні В. Кунцевич.

Фактори збурення розвитку української банківської системи

Розвиток українських банків відбувається під впливом періодичних збурюючи факторів. Так, увагу ЗМІ останнім часом привернула фінансова криза на Кіпрі та її імовірний вплив на розвиток української банківської системи. Ця проблема має кілька взаємопов'язаних аспектів. Зокрема обговорюються можливі зміни у напрямках й обсягах міжнародних потоків грошей та капіталів формально кіпрського, а реально – насамперед, українського походження через гостру фінансово-правову кризу в цій середземноморській країні. Адже загальновідомо, що реальними інвесторами були вітчизняні та іноземні компанії, які через кіпрську юрисдикцію оптимізували вкладення (придбання) в Україні та реінвестували в розвиток виробництва. «Можливе введення Кіпром обмежень на рух капіталу може тимчасово сповільнити не лише приплив прямих іноземних інвестицій, але й перекрити можливість вітчизняного корпоративного сектору залучати іноземні запозичення. Адже левову частину зовнішнього боргу підприємств становлять кредити пов'язаних осіб, у тому числі тих, що проводяться через офшорні зони «Кіпр», – вважає головний економіст Dragon Capital О. Білан. Блокування свіжих вливань остаточно «знекровить» корпоративний сектор, ще глибше загнавши економіку в рецесію. Адже через згортання банківського кредитування впливання зовні залишали-

ся для наших підприємств єдиною можливістю залучити фінансування. Оскільки рух капіталів на острів ускладниться, схеми податкової мінімізації будуть паралізовані. «Імовірно, що якщо повернення коштів з-за кордону звичними каналами ускладниться, зменшаться і обсяги відпливу капіталу в країні, в тому числі через експертно-імпорتنі операції. Можливо, що в результаті цього спостерігатиметься тимчасове поліпшення сальдо поточного рахунку (за даними НБУ, в лютому 2013 г. його дефіцит становив 967 млн дол. США)», – припускає О. Білан. Однак валютне благоденство триватиме недовго. На думку правників, перебудова і відновлення схем займе максимум місяць і не коштуватиме вітчизняному бізнесу великих витрат. «Великі підприємства, що працюють на експорт, зазвичай потребують відкриття кількох фірм, що працюють у різних юрисдикціях (для надання фінансових кредитів в Україні, обслуговування зовнішніх контактів тощо). Реєстрація таких компаній і повне налагодження схем коштуватиме їм 40 тис. євро і займе близько місяця. Купівля готових фірм виллється у 80–120 тис. євро, зате схеми запрацюють уже через тиждень–два», – зазначила директор ЮК PRIME Т. Кузьмич.

Одним з побічних ефектів кіпрської кризи падіння інтересу інвесторів до ризикованих інструментів, у тому числі й суверенних облігацій країн Східної Європи. «Ситуація з Кіпром вже вплинула на українські єврооблігації, зумовивши зростання ставок і розширення спредів, але наразі вона не критична і все ще дозволяє державі робити нові випуски. Хоча, можливо, дорожче, ніж планувалося», – пояснив аналітик ринку облігацій групи «Інвестиційний капітал Україна» Т. Котович. Лихоманка на зовнішніх ринках, на думку оглядачів ЗМІ стане додатковим аргументом для Міністерства фінансів України, яке нещодавно анонсувало плани щодо нарощування боргів всередині країни. За словами першого заступника міністра фінансів А. Мярковського, Україна орієнтуватиметься переважно на внутрішні позики, які повинні поступово замінити зовнішні кредити. За підрахунками цього відомства, питома вага внутрішніх позик у структурі державного боргу України вже в кінці 2013 р. перевищить частку зовнішніх кредитів, досягнувши 51,3 %. Така політика може обернутися посиленням стагнаційних тенденцій в економіці України. «Стратегія повної переорієнтації на внутрішній ринок є менш ризикована для фінансової стабільності держави, однак небезпечна заморожуванням кредитування. Вільні кошти вилучатимуться для фінансування дефіциту бюджету, в той час як на ринку існує жорстокий дефіцит кредитного ресурсу. Це буде обмежувати монетарні стимули розвитку економіки», – вважає виконавчий директор Міжнародного фонду Блейзера О. Устенко.

Деякі експерти звертають увагу на той небезпечний прецедент, який створює навіть сам факт спроби конфіскації частини банківських вкладів у державі, яка є членом Європейського Союзу. Водночас висловлюється думка, що розвинені країни почали «хрестовий похід» проти офшорних юрисдикцій. Така точка зору має певні підстави, оскільки для подолання наслідків глобальної

фінансово-економічної кризи розвиненим державам, особливо європейським, необхідно посилити контроль над міжнародними потоками грошей і капіталів та дисциплінувати національні банківські системи. Якщо ж версія щодо «хрестового походу» проти офшорних зон вірна, то це може радикально змінити умови функціонування міжнародних фінансів, зокрема знизивши анонімність капіталів. Імовірні наслідки цього для вітчизняної банківської системи вимагають окремого аналізу.

Водночас, на думку деяких оглядачів, однією з переваг вітчизняних банків є простота пропонованих ними продуктів (більшість багатих клієнтів воліє розміщувати гроші на звичайних депозитах терміном до одного року) і їх висока прибутковість. Вітчизняні скоробагачки прагнуть максимально заробляти на капіталі, віддаючи перевагу високим депозитним ставкам, а не пафосу швейцарських банків, які пропонують, по суті, «охорону» капіталів з «нульовою» прибутковістю. Українські фінансисти вміло грають на жадібності клієнтів. Як плату за великі вклади їм пропонують надбавку до середньоринкових відсоткових ставок, яка зазвичай становить 0,5–1 %. «Ставки на депозити в іноземній і національній валютах в Україні все ще високі, у нас також відсутній податок на дохід від депозитів. Крім того, Україна – зрозуміла країна для вітчизняних клієнтів. Тому частина капіталу завжди перебуватиме в зоні прямих фінансових інтересів вітчизняних банків», – вважає заступник голови правління УкрСиббанку BNP Paribas Group O. Александров.

Доволі резонансною подією кількох останніх місяців стало банкрутство банку «Таврика». Причому ця подія набула не лише фінансово-економічного, а й соціально-політичного забарвлення не співставного з роллю банку «Таврика» у банківській системі України. На 1 січня 2013 р. ПАТ «Банк Таврика» належав до III групи банків за класифікацією НБУ та займав 60-е місце за розміром загальних активів (2,652 млрд грн) серед 175 фінансових установ України. За інформацією НБУ, 2012 р. «Банк Таврика» закінчив зі збитком в 1,09 млрд грн.

Виконавчою дирекцією Фонду гарантування внесків фізичних осіб ухвалене рішення № 17 (від 20.03.2013 р.) про початок здійснення процедури ліквідації Публічного акціонерного товариства (ПАТ) «Банк Таврика» з 21 березня 2013 р. Підстава такого рішення Фонду — постанова правління Національного банку України № 97 «Про відкликання банківської ліцензії й ліквідації Публічного акціонерного товариства «Банк Таврика» (від 20.03.2013 р.).

Утім, колишній народний депутат Ю. Кармазін наголошує, що протягом січня – серпня 2012 р. банк «Таврика» працював із прибутком, однак, після того, як у вересні 2012 р. набрав чинності новий Закон «Про систему гарантування внесків», НБУ, після парламентських виборів, зажадав від банку «Таврика» дострокового повернення кредиту рефінансування в розмірі 350 млн грн. «І це – за півроку до закінчення терміну повернення цього кре-

диту», – підкреслив Ю. Кармазін, додавши, що банк все-таки повернув кошту НБУ, але вже не одержав нового обіцяного раніше рефінансування. При цьому згідно з рішенням банку «Таврика» було заборонено проводити активні банківські операції.

НБУ ніякого відношення до проблем банку «Таврика» не має. Більше того, він тривалий час намагався розв'язати їх. Однак, регулятор довго не міг закрити очі на критичну ситуацію в банку й тому ввів у ньому тимчасову адміністрацію. Проблеми банку «Таврика» почалися не сьогодні, а дуже давно, і були пов'язані з фінансуванням будівництва. Свого часу, коли ситуація в цій сфері була досить сприятлива, власник банку азартно вкладав гроші банку в нерухомість. До певного часу все було нормально, поки не розпочалась фінансово-економічна криза й у «Таврики» карколомно виросла збитки, які погасити не вдалося. Тобто власник цього банку не прорахував можливих ризиків. Таку думку висловив президент Українського аналітичного центру О. Охріменко. У зв'язку із цим він відзначив, що вкладники «Таврики» наївно повірили аргументам екс-нардепа Ю. Кармазіна, що взявся представляти їх інтереси у позові, щодо провини НБУ в банкрутстві банку «Таврика». «Нинішній позов – гола політика...», – підкреслив Охріменко.

З ним згоден головний фінансовий аналітик рейтингового агентства «Експерт-Рейтинг» В. Шафран, який зазначив, що у «Таврики» були свої об'єктивні проблеми, пов'язані з активною роботою основного акціонера в області будівництва. І зараз ця сфера вкрай неліквідна й переживає один з найнесприятливіших моментів свого розвитку. Відповідно, залежність кредитного портфеля цього банку від ситуації у будівельній індустрії призвела до того, що «Таврика» не витримала перегони процентних ставок і низької інфляції.

«З банком “Таврика” була доволі складна ситуація, однак її потрібно розглядати окремо, а не узагальнювати як проблему всієї банківської системи. В принципі, підстав для повторення подібної ситуації сьогодні я не бачу. Я вважаю, що хоч 2013 р. і буде нелегким, він стане роком повернення банківської системи до активної кредитної діяльності. А це автоматично підвищує надійність банків, адже вони будуть видавати кредити, доходи виростуть, і ми буде мати більш позитивні баланси», – відзначає член спостережної ради Українського кредитно-банківського союзу Я. Колісник.

Водночас, за його словами, нагнітання ситуації навколо лідера вітчизняної банківської системи – «Приват-банку» – є політичними спекуляціями. «Приват-банк» є дійсно системотворчим банком, за багатьма продуктами він займає істотну частку українського фінансового ринку. До того ж торік він одержав найбільше доходів серед усіх банків. А тому розмови, що банк – банкрут або на грані краху – не більш ніж політичні спекуляції, – вважає експерт.

За повідомленнями ЗМІ натепер у НБУ є претензії до чотирьох невеликих вітчизняних банків. Якщо вони стануть банкрутами, то можуть бути перепродані або їх власники збільшать статутний фонд і вирішать проблему з погани-

ми кредитами. Однак фінансисти запевняють що навіть у разі банкрутства невеликих банків, їх вкладники отримають відповідну компенсацію з Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО). «Фонд виплачуватиме вклади за рахунок власних коштів, і якщо виплати невеликі, його ресурсів буде достатньо. У разі необхідності масштабніших виплат, організація має право залучати позики від держбюджету або НБУ», – говорить заступник виконавчого директора Незалежної асоціації банків України (НАБУ) О. Єфремова.

Утім, експерти зазначають, що, на щастя, найбільшим українським банкам банкрутство не загрожує. Адже розмір депозитних портфелів фізичних осіб у банках першої десятки коливається в діапазоні від 6 до 85 млрд грн, тоді як станом на 1 квітня 2013 р. загальна сума коштів ФГВФО становила 4,79 млрд грн. Тобто потенційно гарантування вкладів фізичних осіб є не суто банківською, а загальнонаціональною соціально-економічною проблемою.

Неоднозначною щодо ролі політичного чинника є ситуація навколо банку «Базис». Так, вкладники цього банку, що об'єдналися у громадську організацію «Об'єднання вкладників “Базис”», вважають, що банк «Базис» був штучно знищений владою «за політичними мотивами» тому, що багато років був пов'язаний з опозиційним політиком, нинішнім народним депутатом України А. Аваковим.

Аргументується така позиція тим, що в листопаді 2011 р. НБУ була проведена перевірка вірогідності фінансових показників банку і його платоспроможності, за результатами якої значних порушень чинного законодавства при складанні фінансової звітності ПАО «АКБ “Базис”» працівниками НБУ не виявлено. Однак менш ніж за півроку з дати проведення зазначеної перевірки була проведена нова перевірка, за підсумками якої були зроблені абсолютно протилежні попереднім висновки. Починаючи з квітня 2012 р., акціонери банку «Базис» фактично відсторонені від управління ним, а діяльність спочатку тимчасової адміністрації, а потім – ліквідатора банку, є занадто закритою для громадськості й власників «Базису», вважають представники зазначеної вище громадської організації. Утім, якою мірою політичний чинник обумовив комерційні проблеми банку «Базис», що й призвели до нинішнього його стану, поки достеменно стверджувати важко.

З іншого боку, особливо як у випадку з «Приват-банком», у деяких конфліктних ситуаціях навколо вітчизняних банків політичний чинник, мабуть, все-таки присутній. І це вкрай небезпечно. Адже якщо ліквідація поодиноких невеликих банків може відбуватись відносно безболісно для всієї банківської системи й української економіки в цілому, то крах великого банку або ж крах цілої низки невеликих фінансових установ може мати вкрай негативні наслідки і для вітчизняної банківської системи, і для української економіки в цілому. Причому, як повідомляється в деяких електронних ЗМІ, за підрахунками Всеукраїнської профспілки працівників науки, виробництва та фінансів, число потерпілих при прямому потуранні держави вкладників

фінансових установ досягло майже 2 млн чол., у яких вкрадено близько 1,5 млрд дол. їх грошових коштів.

За таких обставин дестабілізувати негативну фінансову пам'ять українців через активізацію різноманітних інформаційних приводів (причому зовсім не обов'язково правдивих) зовсім нескладно. У цьому контексті доречно згадати нещодавню історію краху одного з великих українських банків – «Промінвестбанку», яка свого часу розпочалась із поширення чуток, що викликали паніку серед його вкладників. Тому ефективна робота у сфері соціальних, особливо фінансових, комунікацій вкрай важлива для забезпечення усталеного розвитку вітчизняної банківської системи.

(Закінчення в наступному номері)

В об'єктиві – регіон

А. Богуславець, А. Ворон, Д. Головка, І. Горчиця,
А. Захаренко., М. Кваша, Н. Кияниця, О. Козлова

Квітень у регіонах України

(за результатами квітневого моніторингу матеріалів регіональних ЗМІ)

Протягом оглядового періоду (квітень – початок травня) було здійснено моніторинг 316 ЗМІ, опрацьовано 859 інформаційних матеріалів.

У контексті дослідження таких регіонів як *Сумська* та *Полтавська* області моніторинг матеріалів регіональних ЗМІ показав, що в центрі уваги оглядачів перебували такі теми:

- розвитку спорту (25 % публікацій);
- питання гуманітарного розвитку (40 %);
- економічні досягнення областей (20 %).

У висвітленні цих тем переважали публікації позитивного характеру.

Зокрема оглядачі позитивно відзначили успіхи полтавчан у перших **спортивних змаганнях** цього року (26 медалей, з яких три золоті – на рахунок Д. Камерилова. Окрім нього, «золото» здобули каноеїсти й байдарочники – О. Іванова, С. Баштовий, С. Шиманський, А. Білоус, О. Сівков і Д. Янчук (усі з Комсомольська), Д. Камерилов – три медалі, Р. Скорик – дві медалі, Л. Ігуменова, Е. Шеметило (усі з Полтави).

Срібними призерами Кубка України стали: С. Баштовий, Е. Шеметило, М. Кічасова, Н. Ушакова, Д. Янчук, О. Іванова, Р. Скорик і Д. Тянько. Бронзові нагороди завоювали: А. Білоус, О. Сівков, Д. Янчук, Е. Шеметило, С. Баштовий, Р. Скорик, О. Іванова і Д. Камерилов (*Джерело: Газета «Вечірня Полтава» <http://www.vechirka.pl.ua/news/2013/5/8/86361197/>); розвиток футболу на Сумщині (www.champion.com.ua/football/2013/04/25/531429).*

Що стосується **гуманітарного розвитку регіонів**, то увагу оглядачів привернули проведення «Театрального тижня» на Сумщині (загалом за оглядовий період її розкриттю було присвячено 35 % опрацьованих із цієї теми публікацій); гастролі в Полтавському академічному обласному театрі ім. М. В. Гоголя театру з Коломиї; встановлення в Кременчуці «лавки примирення» (ідейним натхненником встановлення такої «миролюбної» лавки став Автозаводський райвиконком, а втілити ідею в життя вдалося завдяки підтримці ПАТ «Кремечукм'ясо»; заходи Сумського єпархіального управління стосовно покращення ситуації лікуванням онкохворих дітей.

Водночас у ряді матеріалів ЗМІ акцентується проблема демографічної ситуації на Сумщині, пов'язана з виїздом до Європи працездатного населення регіону. Експерти вважають, що найближчим часом ситуація може ще більше погіршитись. «Цьому сприятиме рішення Ради міністрів ЄС, яка 13 травня ратифікувала угоду між Україною та Євросоюзом про спрощення візового режиму. Вона починає діяти з 1 липня цього року. Усього передбачається видавати візи за новою схемою 23 категоріям громадян. Дана подія може спричинити виїзд за кордон людей, які не плануватимуть своє повернення в Україну» (topgorod.com/news/sumy/obschestvo/12879-zhiteli-sumshchiny-pytayutsya-vyehat-za-granitsu.html).

В аспекті **економічного розвитку** регіонів оглядачі звертають увагу на збільшення надходжень до бюджету Полтави на 28,2 % порівняно із січнем і лютим 2013 р., збільшення обсягів виробництва товарів на експорт (на 6,2 %), досягнення зовнішньоторговельним сальдо позитивної позначки в 34,5 млн дол. Згідно з інформацією ЗМІ, експорт товарів з регіону проводиться в 62 країни – Росію (45,5 %), Словаччину, Туркменистан, Білорусь, Польщу, Азербайджан та ін. Локомотивами економічного розвитку залишаються потужні комбінати-виробники – Укртатнафта, Джей Ті Інтернешнл Україна, Крюківський вагонобудівельний завод і Гірничозбагачувальний комбінат.

Також позитивно відзначається розвиток будівельної галузі на Сумщині. Висвітленню підсумків роботи будівельних підприємств області за січень – квітень 2013 р. було присвячено 22 % опрацьованих публікацій місцевих ЗМІ за темою. Зокрема, інформується, що за даними Головного управління статистики в Сумській обл., у січні – квітні 2013 р. будівельними підприємствами області виконано робіт на суму 151,8 млн грн. Індекс будівельної продукції у січні–квітні поточного року порівняно з відповідним періодом 2012 р. становив 102,5 %. Найбільшу частку будівельних робіт (60,2 %) виконано на будівництві споруд. Решту робіт – на будівництві інженерних споруд. Слід відмітити, що 56,5 % загального обсягу робіт виконано будівельними підприємствами м. Суми.

За характером будівництва обсяги робіт розподілилися таким чином: роботи з нового будівництва, реконструкції та технічного переозброєння склали

74,6 % від загального обсягу, решта – з капітального і поточного ремонтів (<http://regionews.sumy.ua/node/15501>).

Підсумовуючи, можна спрогнозувати, що найближчим часом потребуватимуть вирішення питання міграції за кордон жителів Сумщини, підготовки регіонів до дня Європи.

Аналіз матеріалів ЗМІ стосовно ситуації в *Тернопільській* та *Івано-Франківській* областях за оглядовий період показав, що в полі зору оглядачів перебували питання святкування Дня Перемоги, діяльності владних структур, розвитку економічного життя і соціально-гуманітарної сфери, стану екології.

Стосовно святкування Дня Перемоги основна увага оглядачів була зосереджена на інциденті, що стався під час вшанування пам'яті загиблих у Тернополі у Парку Слави між правоохоронцями та «свободівцями». Водночас ряд ЗМІ звернув увагу на нагородження орденом Богдана Хмельницького учасника партизансько-підпільного руху у Великій Вітчизняній війні, ветерана з Івано-Франківська Л. Мельника (<http://odtrk.if.ua/>).

Щодо діяльності владних структур, більшість оглядачів позитивно відзначили зусилля влади з організації початку роботи єдиного центру надання послуг, прибирання в містах, виплати грошової компенсації медичним працівникам, а також відкриття першої на Прикарпатті сонячної електростанції. Водночас ряд критичних зауважень було висловлено з приводу незадовільного стану доріг та збільшення цін на комунальні послуги.

Серед подій соціально-гуманітарної сфери ряд ЗМІ (як регіональних, так і центральних, зокрема ТСН, LB.ua) присвятив свої публікації церковному скандалу, який вибухнув на Тернопільщині у м. Бучач. Віряни місцевого храму розділилися на два табори. Частина людей виступає проти двох священників, які, на їхню думку, кладуть церковні гроші у власну кишеню та збувають цінні сакральні речі. Водночас інші рішуче налаштовані захищати честь панотців (<http://poglyad.te.ua/rehiony/na-ternopilschyni-u-misti-buchach-vybuchuv-tserkovnyj-skandal/>).

Водночас позитивні повідомлення місцевих ЗМІ стосувались організації святково-квіткового флешмобу на честь Дня Матері, висадженню 200 дерев депутатами та молодіжними активістами, святкуванню 351-ї річниці заснування Івано-Франківська, відзначенню Дня медичної сестри, проведенню Всеукраїнського тижня планування сім'ї та Всеукраїнського тижня діагностики раку шкіри.

У контексті дослідження таких регіонів як *Львівська* та *Волинська* області аналіз матеріалів ЗМІ за оглядовий період засвідчив, що найбільшу увагу оглядачів повернули теми відзначення 9 травня та пов'язані з цим питання охорони пам'ятників, проведення у Львові соціального моніторингу «Дослідження якості життя», підготовка до святкування Великодня, розвиток готельного бізнесу у Львівській обл.

У висвітленні цих тем переважали публікації позитивного та нейтрального характеру.

Підготовка до відзначення 9 травня стала темою близько 33 % опрацьованих публікацій за оглядовий період. Зокрема, в інформаційних повідомленнях зверталась увагу на занепокоєння влади можливістю провокацій, організацію заходів із забезпечення громадського правопорядку (<http://www.zaxid.net/>, <http://postup.brama.com/>). Водночас у матеріалах ряду ЗМІ (<http://zaxid.net/>; <http://tsn.ua/>) наголошується на випадках пошкодження пам'ятників дічам українського визвольного руху – С. Бандері, Є. Коновальцю, Р. Шухевичу.

Що стосується організації проведення моніторингу «Дослідження якості життя», то серед основних позитивних моментів оглядачі відзначали його масштабність – цього разу буде опитано 2400 осіб, по 400 мешканців у кожному адміністративному районі міста; точність і детальність, низьку похибку отриманих у підсумку даних; охоплення різних сфер життєдіяльності: соціальне самопочуття, благоустрій міста, безпека, здоров'я, освіта, дозвілля. У матеріалах ЗМІ також зазначається, що під час дослідження працюватимуть близько 80 професійних інтерв'юєрів, а його результати обіцяють опрацювати до вересня цього року, робиться висновок стосовно ефективності моніторингу як інструмента налагодження комунікації між громадою та владою, долучення мешканців до управління міста.

Окрема увага приділяється темі розвитку готельного бізнесу на Львівщині. Загалом за оглядовий період її розкриттю було присвячено 39 % опрацьованих публікацій. На Форумі для готельєрів та рестораторів Lviv Hospitality Industry Forum йде активне обговорення даної теми. Зазначається, що кількість наявних готелів не відповідає сьогodнішнім суспільним запитам. Так, за словами начальника управління міжнародного співробітництва Львівської ОДА Л. Захарчишина, наразі нереалізованим і дуже перспективним є готельний ринок поза межами Львова – в області, а поки що лише Львів і Трускавець можуть надавати сервіс європейського рівня (<http://vlasbiz.net/news/detail/796>). Водночас і Львову потрібно збільшити номерний фонд готелів на 30 %, забезпечити «якомога більше якісних економ-готелів», адже у місті складно вже сьогodні знайти місця в хороших готелях на червень, оскільки саме в червні у місті пройде масштабний міжнародний джазовий фестиваль Alfa Jazz Fest (<http://dailylviv.com/news/13792>). «У нас зараз 27–28 % якісних готелів економ-класу, а треба, щоб було 41 % від загальної кількості», – підсумував ситуацію радник міського голови Львова з питань готельного господарства І. Лунь на Форумі для готельєрів та рестораторів Lviv Hospitality Industry Forum (<http://news.meta.ua/ua/cluster:30200050-Zavtra-u-Lvovi-rozpochnetsia-Forum-industriji-gostinnosti/http://lhif.lviv.ua/ru>).

Актуальними для регіону залишаються питання охорони довкілля, інформування населення про небезпеку пожеж, безпеки громадян, охорони пам'ятників та благоустрою міст.

Що стосується розвитку *Вінницької, Черкаської та Кіровоградської* областей, аналіз матеріалів ЗМІ за оглядовий період засвідчив, що теми святкування 9 травня (23 % опрацьованих публікацій), відкриття пам'ятників, підготовки міст до святкування Великодня також перебували в центрі уваги оглядачів.

Крім цього в матеріалах ЗМІ активно висвітлювались питання економічного розвитку регіонів – зокрема, ситуація навколо приватизації черкаського ПАТ «Азот» та організації землевпорядкування. Так, зазначається, що за повідомленням Головного управління Держземагентства у Черкаській обл., на сьогодні державні реєстратори регіону опрацювали 14 218 заяв щодо реєстрації земельних ділянок та 10 853 заяви стосовно отримання витягів із Державного земельного кадастру. Фахівці земельних ресурсів регіону зареєстрували 11 939 ділянок та надали 10 790 витягів із Державного земельного кадастру (*Прес центр* (<http://www.pres-centr.ck.ua/>)).

Особливу увагу в матеріалах ЗМІ було приділено візиту на Вінниччину Президента В. Януковича, у рамках якого глава держави відвідав завод з виробництва пелетів ТОВ «Він-пелета» (*Моя Вінниця* (<http://www.myvin.com.ua/>)). За повідомленнями ЗМІ, глава держави оглянув першу виробничу лінію заводу та ознайомився з сучасним обладнанням і новітніми технологіями виробництва пелетів. Під час візиту на підприємство В. Янукович наголосив на необхідності створення в Україні умов для виробництва альтернативних видів палива і використання їх, зокрема в житлово-комунальній сфері.

У полі зору оглядачів регіональних ЗМІ перебували, також, питання культурно-гуманітарного розвитку, зокрема – обговорення можливості встановлення у Вінниці пам'ятника Т. Шевченку до 200-річчя з Дня народження Кобзаря (*Новини Вінниці* (<http://20minut.ua/>), *Газета Місто* (<http://www.misto.vn.ua/>)), закладання парку на честь Кобзаря мешканцями с. Пугачівка Уманського р-ну Черкаської обл. (*Вечірні Черкаси* (<http://vechirka.ck.ua/>)), *Прес центр* (<http://www.pres-centr.ck.ua/>)); урочистості з приводу 90-річчя заснування Черкаської дитячої музичної школи №1 ім. М. В. Лисенка; можливість участі Черкаського музичного гурту 4F!LMS у відомому міжнародному фестивалі The Best City.UA-2013, який відбудеться 12–14 липня в парку відпочинку «Новоселиця» Дніпропетровської обл. (*Вечірні Черкаси* (<http://vechirka.ck.ua/>)), *Прес центр* (<http://www.pres-centr.ck.ua/>)), *Про це говорять Черкаси (Прочерк)* (<http://procherk.info/>)).

У контексті дослідження розвитку *Дніпропетровської* обл. аналіз публікацій регіональних ЗМІ показав, що окрім традиційно активного для квітня висвітлення питань, пов'язаних із святкуванням Великодня, підготовкою до Дня Перемоги, оглядачі приділили увагу:

– проведенню з 25 по 27 квітня на Дніпропетровщині Асамблеї європейських регіонів (як зазначалось, це перше виїзне засідання в Україні Асамблеї європейських регіонів. Проведення основних заходів було передбачено у

«Європейському містечку», яке спеціально для цього було побудовано в Дніпропетровську на площі між облдержадміністрацією та обласною радою. Для участі у роботі конференції було запрошено близько 200 делегатів, серед яких – представники регіонів європейських держав, дипломатичних установ, депутати Європарламенту, керівники регіонів України. За висновком оглядачів, конференція стане продуктивною майданчиком для прийняття конкретних рішень у реалізації спільних проектів з європейськими регіонами);

– підготовці відкриття 77-го сезону Дніпропетровської дитячої залізної дороги (зокрема, було позитивно відзначено наведення порядку на станції «Піонерська» і у приміщенні вокзалу, прибирання перону та облаштування пішохідних доріжок, упорядкування прилеглої паркової території, перевірку і необхідний ремонт рухомого складу поїздів, якими перевозитимуть пасажирів Малої Придніпровської);

– покращенню інвестиційної привабливості Дніпропетровщини (станом на квітень область лідирує за обсягом зарубіжних інвестицій серед інших регіонів України);

– організації реконструкції автомобільних доріг (в матеріалах ЗМІ зазначалось виділення урядом коштів на будівництво та ремонт 1 тис 400 км доріг, що дасть змогу розширити і поновити дорожню інфраструктуру, а також – завершення реконструкції ділянки 13,7 км автодороги Донецьк – Дніпропетровськ).

Що стосується *Запорізької* та *Херсонської* областей, моніторинг матеріалів ЗМІ за оглядовий період виявив, що в центрі уваги оглядачів перебували підготовка до травневих свят (загалом за оглядовий період цій темі було присвячено 35 % опрацьованих публікацій), а також питання культурно-гуманітарного розвитку – стан організації оздоровчого сезону для дітей в Запорізькій обл., проведення масштабного концерту від телеканалу «Інтер» у Запоріжжі, заходи, спрямовані на покращення екологічної ситуації в областях.

У висвітленні цих тем переважали публікації позитивного та нейтрального характеру.

Стосовно підготовки до оздоровчого сезону для дітей в Запорізькій обл. оглядачі зазначали, що цього року в дитячі табори для оздоровлення буде відправлено 96,3 тис. юних запоріжців – 65 % від загальної кількості дітей шкільного віку, що мешкають в Запорізькій обл. При цьому «особливі зусилля обласної влади спрямовуються на те, щоб забезпечити путівками маленьких запоріжців з особливими потребами, зокрема, розумово відсталих і тих, хто переміщується на візках» («*Індустріалка*» (<http://www.iz.com.ua>)).

Активно висвітлювався місцевими ЗМІ концерт 28 квітня в Запоріжжі «Весна на Зарічній вулиці», який оглядачі назвали «феєричним святом», що збрало зірок української та російської естради. Організаторами заходу виступили Федерація роботодавців України, телеканал «Інтер» за підтримки голови Запорізької облдержадміністрації О. Пеклушенко. У концерті взяли участь зірки

російської та української естради: С. Ротару, Л. Лещенко, Верка Сердючка, Т. Повалій, Б. Моїсєєв, Н. Королева, Тіна Кароль (<http://www.mv.org.ua/news>).

Для регіону традиційно важливою є, також, тема охорони довкілля і покращення екологічного стану. У цьому контексті оглядачі інформують про плани влади стосовно впровадження в промислових регіонах області біопалива, що позитивно вплине на екологію довкілля. Зокрема, за п'ять років планується перевести на біопаливо дві котельні (<http://www.vgoru.org>). Крім цього звертається увага на оголошення генеральним директором ОАО «Запоріжсталь» Р. Шурмою 2013 р. роком екології на комбінаті. Зокрема, тут після реконструкції запустили агломашину, яка дасть змогу знизити шкідливі викиди 10 %, виступили ініціаторами проекту «Врятуємо Дніпро разом», підвищили рівень утилізації відходів (<http://www.iz.com.ua/>).

Не залишилася поза увагою оглядачів і відновлення роботи місцевого аеропорту на Херсонщині. Висвітленню цієї події було присвячено 22 % опрацьованих публікацій місцевих ЗМІ. Характерними в цьому контексті є заголовки: «В Україні аеровокзалів 36. А минулого тижня до цього переліку урочисто додався й Херсон. Залишається тільки чекати, коли до нашого краю зграями потягнуться літаки, а ми зустрічатимемо таких довгоочікуваних туристів. І з посмішкою та гордістю зможемо сказати: “Вас вітає Херсонщина!”» (<http://www.vgoru.org/>); «Херсонський аеропорт вже в цьому місяці може прийняти перший “Боїнг”» (<http://pskherson.com.ua>).

Стосовно *Миколаївської* та *Одеської* областей результати проведеного моніторингу засвідчили, що їх мешканці протягом оглядового періоду переймалися «податковими» питаннями, а також проблемами незадовільного стану доріг, ситуацією у будівельній сфері, підготовкою до курортного сезону в Одесі і пов'язаними з цим питаннями благоустрою та екології міста, його забезпечення питною водою.

Як показують матеріали опрацьованих публікацій, ситуація навколо сплати податків та діяльності податкових органів Миколаївщини залишається досить гострою. При чому йдеться як про порушення податкового законодавства з боку підприємців, так і про численні скарги на адресу самих податківців. Характерними в цьому контексті є заголовки: «Податківцями Миколаївщини розкрита злочинна схема по якій підприємство ухилялося від сплати ПДВ» (<http://mediainfo.mk.ua/>), «На Миколаївщині підприємство намагалося ухилитися від сплати понад 3 млн грн податків» (<http://mediainfo.mk.ua/>), «3 початку року на миколаївських податківців надійшло понад 160 скарг» (http://mediainfo.mk.ua/news/s_nachala_goda_na_nikolaevskikh_sborshhikov_nalogov_po_stupilo_bole_160_zhalob/2013-05-15-11638).

Чекає на вирішення і проблема облаштування автошляхів. Незважаючи на те, що ЗМІ повідомили про виділення, за словами в. о. мера Миколаєва В. Коренюгіна, на ремонт доріг міста 21,5 млн грн, оглядачі інформують про «невідповідність миколаївських доріг сучасним вимогам, а миколаївці все ще

«просять відремонтувати дороги» (mk.mk.ua). За інформацією ЗМІ, 16 травня кілька груп громадян пікетували з цього приводу перед сесією Миколаївської міської ради Миколаївський міськвиконком (<http://novosti-n.mk.ua/news/read/53231.html>). «Темою особливого звучання» називають ситуацію зі станом доріг і ЗМІ Одещини (<http://odessa-life.od.ua>). Показово в цьому зв'язку, що однією з найгірших в Україні визнана траса «Одеса-Березівка».

Що стосується проблеми міського будівництва, то аналіз регіональних публікацій показав, що на Миколаївщині налічується майже 400 недобудов, чверть з них – школи, дитячі садочки та лікарні. Як йдеться в повідомленнях, будівництво кожного другого об'єкта тимчасово припинено або законсервовано, головним чином, через відсутність фінансування.

У незавершеному стані перебувала 231 будівля та 162 інженерних споруди. П'ята частина незавершених будівель (50) – це житлові будинки загальною площею 349 000 кв. м, 24 з яких продовжують зводити, а будівництво 26 призупинено. Майже дві третини недобудованого житла перебувало в м. Миколаєві. Чверть від загальної кількості нежитлових будівель, що знаходяться в незавершеному стані, складають будівлі для публічних виступів, закладів освітнього, медичного та оздоровчого призначення. Серед них два вищих навчальних заклади на 11 тис. 400 кв. м, два загальноосвітніх навчальних заклади на 804 учнівських місця, шість дошкільних та позашкільних навчальних закладів на 170 місць, п'ять лікарень на 927 ліжок, вісім поліклінік та пунктів медичного обслуговування та консультацій на 1302 відвідування в зміну, три заклади культури на 770 місць та інші (<http://www.pn.mk.ua>).

За результатами моніторингу ЗМІ виявлено, що гострою залишається проблема якості питної води в Одесі. Одесити занепокоєні хімічним складом питної води. Як зазначається оглядачами, «у одеситів є всі підстави турбуватися про токсичність питної води в крані. Адже воду наше місто споживає з Дністра. У його верхів'ях знаходиться м. Калуш. Тут, у результаті діяльності підприємств з видобутку калійних солей та переробки калійних руд, склалася несприятлива екологічна ситуація. Також на території хімічного комбінату “Оріана” розташоване сховище токсичних відходів» (<http://odessa-life.od.ua>).

Окрема увага приділяється питанням прибирання й облаштування міста та пляжів Одеси. Загалом за оглядовий період їх розкриттю було присвячено 40 % опрацьованих публікацій. Місцеві органи влади і населення занепокоєні проблемою благоустрою міста та очищення пляжів.

Промовистими в цьому контексті є заголовки: «Одеситам розповіли, як вижити на пляжі» (<http://novostnik.com.ua/news/odessitam-rasskazali-kak-vyzhit-na-plyazhe/>); «Пні або пляжі: Де взяти гроші на екологію?» (<http://odessa-life.od.ua>); «Центр Одеси приводить в жах» (<http://od-news.com/>); «Через Привокзальну площу щодня проходять десятки тисяч людей, значну частину з яких складають туристи. Можна тільки уявити, які емоції відчувають гості Одеси: неприбрані гори сміття, торгова вакханалія, бездомні тварини ...

На жаль, все це стало елементами колориту сьогоднішньої Одеси» (<http://krug.com.ua>).

Водночас звертається увага і на зусилля влади щодо виправлення ситуації. Зокрема повідомляється про завершення робіт з підготовки пляжів для інвалідів до відкриття курортного сезону (<http://www.odessa.ua/ua/news/50079/>), обговоренням керівництвом міста плану дій щодо реалізації Стратегії розвитку Одеси (<http://www.odessa.ua/ua/news/?page=2/49766/49737/49707/49737/>), проведення роз'яснювальної роботи серед мешканців міста і туристів стосовно безпеки відпочинку («У зв'язку з початком пляжного сезону, департамент оборонної роботи, цивільної оборони, взаємодії з правоохоронними органами та МНС Одеської міської ради городянам і гостям нашого міста пропонує кілька простих і корисних порад, які дозволять зробити відпочинок безпечним» (<http://novostnik.com.ua/news/odessitam-rasskazali-kak-vyzhit-na-plyazhe/>).

Стосовно ситуації в **АР Крим** аналіз матеріалів ЗМІ за оглядовий період дав підстави для висновку, що в центрі уваги оглядачів перебували теми початку курортного сезону, підтримання пожежної безпеки в лісах, забезпечення водопостачання населених пунктів, травневі свята.

Зокрема, коментуючи готовність кримських пляжів до початку курортного сезону, оглядачі звертали увагу на невідповідність їх умов потребам людей з обмеженими можливостями, при тому що в Криму проживає близько 117 тис. інвалідів, а в курортний сезон півострів відвідує велика кількість туристів-інвалідів. Усього в Криму налічується 558 пляжів, з яких 339 пляжів санаторно-курортних, оздоровчих установ і 219 пляжів загального користування (*Газета «Виртуальний Крим»* <http://allcrimea.net/>).

Що стосується протидії пожежонебезпеці в лісах, то серед основних позитивних моментів оглядачі відзначили готовність влади до вирішення надзвичайних ситуацій, зокрема забезпечення необхідного кадрового і технічного резерву з 300 осіб і 68 одиниць техніки, організацію в Алуштинському і Ялтинському лісових господарствах бойового чергування з 19 чоловік особового складу та дев'яти одиниць техніки (*События Крыма* <http://www.sobytiya.info/news>).

Отже, квітень для більшості регіональних ЗМІ України позначився висвітленням підготовки до травневих свят, загостренням екологічних питань та проведенням яскравих культурних заходів. Що ж стосується проблемних аспектів політичного та економічного розвитку України, то їх аналізу більшою мірою присвячені публікації центральних ЗМІ.

Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти

20 березня 2013 р. на засіданні Кабінету Міністрів України прийнято Постанову «Про затвердження Угоди про створення Ради з питань співробітництва в галузі фундаментальної науки держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав». Проект Угоди розроблено Міністерством освіти і науки, молоді та спорту на виконання Плану заходів за підсумками участі Прем'єр-міністра України М. Азарова у засіданні Ради глав урядів Співдружності Незалежних Держав (СНД) (19 травня 2011р., Мінськ).

Рада з питань співробітництва в галузі фундаментальної науки держав-учасниць СНД створюється для організації забезпечення співробітництва між органами державної влади в галузі науки держав-учасниць СНД, національними академіями науки, а також організаціями держав-учасниць Угоди, що проводять фундаментальні наукові дослідження.

До основних напрямів діяльності Ради віднесено: підготовку пропозицій щодо формування та реалізації міждержавних програм і проєктів та вдосконалення нормативно-правової бази співробітництва в галузі фундаментальної науки; сприяння встановленню прямих контактів та зміцненню співробітництва між організаціями держав-учасниць Угоди; співробітництво з робочими апаратами міжнародних організацій з питань фундаментальної науки тощо.

До складу Ради входитимуть керівники відповідних органів державної влади в галузі науки, керівники національних академій наук держав-учасниць СНД або інші уповноважені державами особи (*Освітній портал* (<http://www.osvita.org.ua/news/69931.html>). – 2013. – 21.03).

* * *

Украинскую государственную систему правовой охраны интеллектуальной собственности с целью налаживания деловых и рабочих контактов, обмена опытом посетили представители делегации из Черногории. В составе делегации старший советник Ведомства интеллектуальной собственности в вопросах международного сотрудничества С. Джужерович, директор Ведомства Н. Аджич, а также начальник отдела регистрации и информационных услуг И. Годжнич.

Возглавляющий украинское Ведомство интеллектуальной собственности Н. Ковина надеется, что благодаря этой встрече будет начато активное сотрудничество между странами, а подписание Соглашения о сотрудничестве определит будущие цели в работе двух Ведомств.

Председатель Госслужбы сказал, что украинская сторона надеется, что сотрудничество будет продолжено и окажет положительное влияние на

развитие сотрудников Ведомств наших стран, а подобные делегации станут хорошей традицией для Черногории и Украины (*NovostiUA* (<http://novostiua.net>). – 2013. – 14.03).

* * *

13 березня 2013 р. у Міністерстві освіти і науки України відбулася зустріч міністра освіти Д. Табачника з Надзвичайним та Повноважним Послом Південно-Африканської Республіки С. Матабата, на якій обговорювалися пріоритетні напрямки двостороннього співробітництва у галузі освіти, науки та технологій.

На зустрічі окреслено шляхи інформування південно-африканської сторони щодо стипендій, які виділяє Уряд України країнам Африки. Пан посол висловив зацікавленість у запозиченні досвіду роботи українських вищих навчальних закладів. Зокрема, обговорювався стан роботи спільної комісії з питань науки і технологій.

Д. Табачник запропонував розпочати роботу над підписанням міжурядової угоди про співробітництво у галузі освіти та запросив міністрів у сферах освіти і науки Південно-Африканської Республіки відвідати Україну (*Освітній портал* (<http://www.osvita.org.ua/news/69818.html>). – 2013. – 14.03).

* * *

13 березня 2013 р. міністр освіти і науки України Д. Табачник провів зустріч із делегацією Республіки Куба на чолі з першим заступником міністра закордонних справ Республіки Куба М. Медіною Гонсалесомта, Послом Республіки Куба в Україні Е. Сенті Даріесом. Під час зустрічі пан М. Медіна Гонсалес подякував Д. Табачнику за особистий внесок у розвиток взаємовідносин між Україною та Республікою Куба та високо оцінив перспективи подальшого розвитку двостороннього співробітництва у сфері освіти та науки.

Сторони домовилися активізувати роботу щодо виконання Угоди про співробітництво в галузі освіти та науки між Міністерством освіти і науки України та Міністерством освіти Республіки Куба від 23 вересня 2002 р., а також віднайти шляхи збільшення потоку студентів для навчання у вищих навчальних закладах України з боку Куби та студентів з України для навчання у ВНЗ Республіки Куба (*Освітній портал* (<http://www.osvita.org.ua/news/69806.html>). – 2013. – 14.03).

* * *

У столиці Чехії Празі відбулася міжнародна наукова конференція, присвячена 90-літтю від народження видатного вченого-україніста О. Зілинського (1923–1976) та його внеску до вивчення української літератури, фольклору, культури України. Учені з України, Чехії та Словаччини досліджують у Празі багатий науковий досвід О. Зілинського, а також його бать-

ка – відомого вченого-мовознавця І. Зілинського (1879–1952) у вивченні української мови і літератури в діаспорі, в поширенні української культури в Європі. Саме Іванові та Оресту Зілинським належить велика заслуга в заснуванні україністики в Карловому університеті в Празі, традиція якої існує й нині.

Серед учасників конференції, зокрема, відомі українські вчені М. Жулинський, Р. Радишевський, А. Атаманенко, поет І. Драч, чеські дослідники Ї. Вацек і Д. Свобода, історик М. Сополига зі Словаччини та інші, повідомляє кореспондентка Радіо Свобода.

У приміщенні Слов'янської бібліотеки, де відбувається конференція, відкрилась і виставка, присвячена пам'яті О. Зілинського. Серед експонатів – рукописи наукових праць, щоденники, фотографії, особисті речі вченого, які для виставки надав його син і онук І. Зілинського Б. Зілинський – історик-україніст, викладач Карлового університету у Празі.

О. Зілинський народився в с. Красна в Польщі, навчався в Українській гімназії у м. Ярослав (нині Польща), Українському Вільному університеті в Празі й Карловому університеті. Від початку в полі його наукових інтересів була українська література, а також українсько-чеські й українсько-словацькі літературні контакти (*Радіо Свобода* (<http://www.radiosvoboda.org>). – 2013. – 21.03).

* * *

15 березня НТУУ «КПІ» уклав угоду про співпрацю з АТ «Національна компанія “Казахстан інжиніринг”». Документ підписали ректор НТУУ «КПІ» М. Згуровський і генеральний директор компанії А. Куралбек. Візит в Україну представників одного з найбільших у Республіці Казахстан державних холдингів, що об'єднує понад 20 підприємств, основними напрямками діяльності яких є випуск і ремонт техніки оборонного і цивільного призначення, тривав з 10 по 16 березня. За цей період делегація Національної компанії «Казахстан інжиніринг» відвідала підприємства та університети Сум, Харкова і Києва. Основною метою прибуття представників холдингу до України було налагодження партнерських стосунків з деякими підприємствами та провідними українськими технічними університетами. Останні цікавили гостей як можливі партнери у виконанні наукових досліджень, так і як сучасні навчальні заклади, що можуть здійснювати підготовку і перепідготовку фахівців для потреб промисловості Казахстану. Тож угода з НТУУ «КПІ», що передбачає розвиток обох цих складових, стала першим кроком на шляху розгортання широкого співробітництва (*Національний технічний університет України «КПІ»* (<http://kpi.ua/13-03-15>). – 2013. – 15.03).

* * *

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут» (НТУУ «КПІ») та Ризький технічний університет (Латвійська Республіка) уклали угоду про партнерство, співпрацю та

наукові обміни. Цей документ передбачає організацію академічних обмінів між НТУУ «КПІ» та РТУ, проведення спільних наукових заходів, обміни науковою та науково-методичною літературою, проведення стажувань студентів та аспірантів на базі обох університетів, підготовку та публікацію спільних наукових статей за результатами спільних досліджень тощо.

14 березня НТУУ «КПІ» відвідав ректор Ризького технічного університету, академік Латвійської академії наук, професор Л. Рібікіс. Він ознайомився з історичною частиною кампусу КПІ, оглянув Науково-технічну бібліотеку, Центр культури і мистецтв та Картинну галерею університету, експозиції Державного політехнічного музею при НТУУ «КПІ» та пам'ятники видатним ученим і конструкторам, які навчалися та працювали в КПІ, а також зустрівся з керівництвом університету.

У зустрічі взяли участь ректор НТУУ «КПІ» М. Згуровський, проректор з міжнародних зв'язків С. Сидоренко, директор Наукового парку «Київська політехніка» В. Камаєв, директор Навчально-методичного комплексу «Інститут післядипломної освіти» І. Малюкова, декан факультету електроенергетехніки та автоматики О. Яндульський, декан факультету електроніки В. Жуйков та ін. Професор Л. Рібікіс розповів про історію, напрями підготовки фахівців і наукової діяльності РТУ. Учасники зустрічі обговорили можливості налагодження співпраці між університетами, її умови та перспективи.

Довідково. Ризький технічний університет – найстаріший з технічних вишів країн Балтії. Він був заснований 1862 р. Нині це один з провідних університетів технічного профілю в своєму регіоні, в якому навчаються понад 16 тис. студентів. Підготовку фахівців і наукову діяльність у ньому здійснюють вісім факультетів і 35 інститутів. За кількістю студентів РТУ є другим у Латвії ВНЗ. Кожен з його студентів впродовж свого навчання проходить практику чи стажування не лише в Латвії, але й за кордоном. Університет має партнерські відносини з 200 вищими навчальними закладами світу. Він також співпрацює з приватними і державними підприємствами, які представляють основні галузі економіки Латвії, та органами державної влади і місцевого самоврядування країни. Маючи підтримку європейських фондів, він також бере активну участь у різноманітних інтернаціональних дослідницьких проектах (*Національний технічний університет України «КПІ» (<http://kpi.ua/13-03-14>). – 2013. – 14.03).*

* * *

З 4 по 7 березня в НТУУ «КПІ» перебувала делегація Бостонського коледжу, очолювана керівником Фізичного коледжу департаменту мистецтв і наук цього навчального закладу доктором М. Нойтоном.

Заснований 1863 р. Бостонський коледж є нині одним з найвідоміших у США університетів, який обіймає 31 місце серед американських ВНЗ за рейтингом America's Best Colleges 2013: National Universities, який складає ре-

дакція газети U.S. News & World Report. Тут навчається понад 14,5 тис. студентів і аспірантів із 60 країн світу. Їх підготовка з природничих, технічних, економічних, гуманітарних і мистецьких спеціальностей здійснюється в двох коледжах і семи школах. Утім до КПІ завітали фахівці з того підрозділу, напрями діяльності якого стосуються галузей, у яких успішно працюють їхні київські колеги.

Мета візиту представників Бостонського коледжу – ближче знайомство з НТУУ «КПІ» та обговорення можливостей розширення співпраці з його інститутами і факультетами відповідного профілю. Саме розширення, бо науковці наших університетів уже розпочали спільну діяльність. У рамках проекту, який фінансується за рахунок гранту, наданого американським фондом CRDF, вони працюють над розробкою нового покоління сонячних елементів. НТУУ «КПІ» в проекті представляє кафедра мікроелектроніки, причому її вчені вже досягли в цій роботі вагомих результатів.

М. Нойтон також прочитав для студентів факультету електроніки та інженерно-фізичного факультету лекцію, присвячену питанням використання і технології виробництва нанокоаксіальних кабелів. Такі нанокабелі влаштовані як звичайні коаксіальні кабелі, але їхній діаметр менший за довжину світлової хвилі. Вони можуть передавати електромагнітні хвилі світового діапазону на певні відстані й використовуватися в системах передавання даних, у сонячних батареях та в деяких інших сучасних електронних пристроях. Керівник Фізичного коледжу департаменту мистецтв і наук Бостонського коледжу доктор М. Нойтон є одним з авторів першої публікації про такі технології, надрукованої кілька років тому в американському науковому журналі Applied Physics Letters, тож київські політехніки мали змогу отримати відповіді на запитання від ученого, який є нині одним з головних фахівців у світі з цих проблем. Запитань було чимало і лекція швидко перейшла у формат живого спілкування щодо конкретних аспектів упровадження й застосування подібних виробів.

Підсумки візиту були підбиті 7 березня під час зустрічі, в якій взяли участь перший проректор академік НАНУ Ю. Якименко і проректор з міжнародних зв'язків член-кореспондент НАНУ С. Сидоренко. Одним з головних питань, яке обговорили її учасники, стало розширення співпраці між НТУУ «КПІ» та Бостонським коледжем у галузі мікроелектроніки, нанотехнологій та наноматеріалів і організації спільних досліджень. Оскільки візит засвідчив, що тематика деяких робіт науковців обох наших університетів у цих галузях є достатньо близькою, то узгодження їх програм, обмін відповідною інформацією чи навіть зразками матеріалів міг би бути надзвичайно корисним. Певна річ, не менш корисним стало б започаткування академічних обмінів між Бостонським коледжем і НТУУ «КПІ». Утім, щоб робота в цьому напрямі була ефективною, слід, як зауважив перший проректор Ю. Якименко, укласти меморандум або угоду про співробітництво. Тож учасники зустрічі вирішили підготу-

вати такий документ і вже ближчим часом приступити до його реалізації (*Національний технічний університет України «КПІ»* (<http://kpi.ua/13-03-07>). – 2013. – 7.03).

Діяльність науково-дослідних установ

Киевскому открытому акционерному обществу «Научно-производственное предприятие “Сатурн”» исполняется 45 лет. Это лидер в создании сверхмалошумящих приемных систем дециметрового и сантиметрового диапазонов для радиоастрономии, радиометрии, спутниковых систем связи и телевидения.

В. Чмиль, руководитель предприятия, лауреат Государственной премии Украины в области науки и техники, кандидат технических наук:

Коллективу ученых выпала честь быть центром разработки и создания сверхмалошумящих приемных систем, необходимых для радиоастрономии, радиометрии спутниковых систем связи и телевидения, а также для специального применения...

Использование разработок в узких, но весьма важных сферах. Для бывшего союзного правительства, например, «Сатурн» выпускал станции спутниковой связи, которых у других стран не было. Ни одна разведка мира не могла засечь эти сигналы. Предприятие традиционно участвовало в космических разработках, оснащении наземной инфраструктуры. Без приборов предприятия не реализовывались проекты «Венера» и «Марс».

Популярность предприятию обеспечил созданный учеными уникальный модуль арсенид-галлиевой технологии с комплексом электронно-лучевой литографии. Благодаря ему у нас производится ряд сверхмалошумящих транзисторов и различных диодов как для собственных разработок, так и для нужд других предприятий отрасли.

Взяв курс на применение высокой технологии и накопив солидное количество традиционных наработок, предприятие постоянно осваивает новые методы и диапазоны СВЧ-электроники. Имею в виду криоэлектронные приемные комплексы для реализации программ работ Национальной академии наук Украины и Государственного космического агентства Украины на радиотелескопах РТ-22 и РТ-70. Они обеспечивают выполнение международных научных программ «Радиоастрон» и «Генокод Вселенной».

Начали сотрудничать с Китаем, Индией, Ираном и Италией, заключив договора о поставках радиорелейного оборудования. Выиграли тендер у таких мировых брендов, как «Сименс» и «Алкатель» (*Чмиль В. «Сатурн» с орбиты не сойдет! / Беседовал М. Балтянский // Рабочая газета* (<http://rg.kiev.ua/page5/article27044/>). – 2013. – 14.03).

Практичні впровадження науково-дослідних і проектно-технічних напрацювань

Харьковские ученые предлагают создать в Украине собственное производство бесфосфатных стиральных порошков.

«В Украине назрела необходимость создания отечественного производства бесфосфатных стиральных порошков», – заявила «SQ» директор Государственного научно-исследовательского и проектного института основной химии (НИОХИМ, Харьков) И. Довгалюк, комментируя проект закона о запрете использования в Украине фосфатосодержащих моющих средств. По ее словам, в Украине производством стирального порошка занимаются отечественные и мировые компании. Они завозят исходные компоненты и на местных заводах выпускают продукцию под мировыми брендами. В техническом плане проблем с переходом на бесфосфатные порошки не будет. Компании-производители просто будут завозить другие компоненты и вырабатывать порошок из них. Сейчас они этого не делают, так как обычные порошки примерно на 30 % дешевле.

«НИОХИМ предлагает организовать отечественное производство компонентов бесфосфатных порошков. Это предложение находится в рамках государственной стратегии на развитие импортозамещающих технологий, а также – позволит снизить цены на бесфосфатные порошки», – отметила И. Довгалюк.

По ее словам, НИОХИМ – институт мирового уровня, который способен разрабатывать технологии не хуже, а иногда и лучше зарубежных аналогов. Институт разрабатывает проекты создания производства кальцинированной соды и содопродуктов, в частности, им разработана технология производства синтетической троны, которая применяется в составе бесфосфатных моющих средств. Речь идет именно о синтетической троне, так как месторождений данного минерала в Украине нет. Технология отличается тем, что позволяет получать продукт стабильного химического состава. «Наше государство должно озаботиться и предоставить поддержку бизнесменам, которые желают инвестировать в строительство производства троны в Украине. Ряд бизнесменов проявляют интерес к такому проекту, но им нужен готовый бизнес-план. Для того чтобы разработать технико-экономическое обоснование проекта завода и подготовить бизнес-план – нужны средства. Вот этот замкнутый круг и нужно разорвать с помощью государства», – отметила И. Довгалюк.

Она подчеркнула, что ученые и инженеры НИОХИМа специализируются на технологиях производства содосодержащих компонентов, а полную рецептуру стирального порошка может разработать НТЦ «ВНИИхимпроект» (Киев). «Нужно только скоординировать работу ученых, инженеров и бизнесменов и проблема организации отечественного производства стиральных порошков будет решена», – отметила И. Довгалюк.

В Харьковской области инвестпроект строительства завода по производству бесфосфатного стирального порошка разработан Первомайским горсоветом. Министерство экономического развития и торговли разработало проект закона, который будет регулировать ситуацию на рынке бытовой химии. Речь, в частности, идет об уменьшении и постепенном выводе из употребления моющих средств, содержащих фосфаты. Как отметили в министерстве, сегодня никаких мер для уменьшения использования фосфатосодержащих моющих средств не принимается. Как следствие, сохраняется тенденция поступления в водные объекты Украины значительного количества фосфатов. Например, в 2011 г. в Днепр попало 2 тыс. 850 т фосфатов. Фосфаты в синтетических моющих средствах являются одним из главных факторов загрязнения поверхностных водных объектов, что может приводить к цветению воды. Кроме того, через питьевую воду, источниками которой являются водоемы, фосфаты негативно влияют непосредственно на здоровье людей. Большое количество стран (в частности Италия, Австрия, Голландия, Норвегия, Германия, Канада и США) добровольно отказались от применения в быту моющих средств на основе фосфатов. Законопроект Минэкономразвития предполагает запретить производство, импорт и реализацию на территории Украины синтетических моющих средств и товаров бытовой химии, в составе которых массовая доля фосфатов в пересчете на P₂O₅ (общий фосфор) составляет более: 17 % – с 1 января 2014 г.; 10 % – с 1 января 2016 г.; 5 % – с 1 января 2019; 0,7 % – с 1 января 2021 г.

НИОХИМ выполняет научные исследования по разработке продуктов неорганической химии, совершенствованию технологий их получения, аппаратурного оформления химических производств и систем управления ими, а также проектирует химические предприятия. НИОХИМ – головная организация в Украине по стандартизации химической продукции, по измерениям, обеспечивающим охрану окружающей среды и безопасность труда промышленности основной химии (*STATUS QUO* (<http://www.sq.com.ua>). – 2013. – 20.03).

Енергоощадні технології

В Україні не виправдано висока частка природного газу в енергобалансі – близько 43 %. У проекті оновленої Енергетичної стратегії заплановано вкрай мале зниження споживання газу в Україні. Так, загальне зниження споживання газу у 2030 р. становитиме 8 млрд м куб. або 14 % від рівня 2010 р.

У секторах «населення» і «тепло та електроенергія» це зниження становитиме лише 3 млрд м куб. або 10 %. Для країни, яка має таку високу частку газу в енергетичному балансі, запропоновані темпи скорочення його споживання неприпустимо низькі. Такі плани призводять до того, що в секторі виробництва теплової енергії газ залишається домінуючим паливом, а для біомаси місця взагалі не залишено. З 27 млрд м куб. газу, що використовуються для

теплопостачання, до 2030 р. потрібно третину замінити біопаливом, третину – заощадити за рахунок утеплення будівель, енергозбереження при виробництві, транспортуванні та споживанні теплової енергії, третину – залишити для цілей теплопостачання великих міст.

Основні положення даної статті щодо розвитку біоенергетики підтверджуються висновками огляду енергетичної політики України, виконаного Міжнародним енергетичним агентством за матеріалами проекту оновленої Енергетичної стратегії України на період до 2030 р. Нижче – деякі цитати з цього огляду.

«З боку постачання, за оцінками цього огляду, Україна в недалекому майбутньому зможе позбутися залежності від імпорту природного газу за рахунок суттєвого нарощування внутрішнього видобутку газу – як природного, так і нетрадиційного, розробки потенціалу біомаси та вигод від підвищення рівня енергоефективності».

«Україна також повинна зосередитися на реалізації свого потенціалу біомаси, зокрема ресурсів біогазу та енергомістких відходів». «У межах п'яти-восьми років внутрішній видобуток нетрадиційного газу та енергоресурсів з біомаси може суттєво зрости, що зменшить залежність від імпорту та підвищить енергетичну безпеку країни».

«Уряд України повинен повністю реалізувати потенціал країни щодо розробки відновлюваних енергоресурсів, зокрема біогазу та муніципальних відходів для виробництва тепла та електроенергії. Впровадити збалансовану нормативно-правову базу для розвитку відновлюваних джерел енергії».

«У галузі електроенергетики інвестиції необхідні для модернізації, заміни та розробки нових електрогенеруючих блоків та електромереж, для сприяння використанню відновлюваних джерел енергії, особливо біомаси та відходів». «Україні необхідно особливо зосередитися на сланцевому газі та метані вугільних родовищ, а також на великому потенціалі біомаси, який ще значною мірою не використовується і може бути конкурентоспроможним за ринкових цін на газ».

«Зосередитися на технологіях, які мають конкурентні переваги, таких як біомаса та біогаз, з метою сприяння економічному росту та створенню робочих місць. Розробити комплекс заходів щодо стимулювання використання відновлюваної енергії та відходів в теплопостачанні та комбінованому виробництві теплової і електричної енергії, включаючи положення стосовно спільного спалювання біомаси та вугілля».

Цілі оновленої Енергетичної стратегії України до 2030 р. у частині біоенергетики слід кардинально переглянути. Головна ідея – частка біомаси у загальному енергоспоживанні країни до 2030 р. повинна становити 10 % (*Українська енергетика UA-Energy.org (<http://ua-energy.org/post/30539>). – 2013. – 20.03*).

* * *

За підтримки Запорізької облдержадміністрації в рамках Проекту ЄС/ПРООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду-II» в області

відбувся тренінг з упровадження енергоефективних ініціатив громад з використанням відновлювальних джерел енергії. Його провели спеціалісти проекту та працівники Департаменту промисловості та розвитку інфраструктури облдержадміністрації.

У заході взяли участь представники громад Бердянського, Веселівського, Орхівського та Приазовського районів. Саме вони отримали можливість реалізувати на своїх територіях інноваційні ідеї з використанням альтернативних джерел енергії для обслуговування соціальних об'єктів громад (дитячих садочків, шкіл, закладів охорони здоров'я тощо).

Політика ЄС/ПРООН у цій сфері спирається на передовий світовий досвід і спрямована на формування системи енергонезалежності місцевих громад, яка дозволяє отримувати енергоносії від кількох джерел. Завдяки цьому можна знижувати тарифи на комунальні послуги та економити бюджетні і громадські кошти.

Умови співфінансування від ЄС/ПРООН зазначених ініціатив громад виглядають таким чином: проект виділяє 70 % від суми співфінансування, бюджеті всіх рівнів (обласний, районні, сільські) – 25 %, громади сільської місцевості – 5 % від суми співфінансування. Орієнтовно-оптимальна сума реалізації ініціатив громад з використання альтернативної енергії становитиме 230–250 тис. грн (*Запорізька обласна державна адміністрація* (<http://www.zoda.gov.ua>). – 2013. – 14.03).

* * *

16-річний школяр з містечка Кам'янка Черкаської області вдосконалив твердопаливний котел так, що той економить до 40 % палива, порівняно з аналогами. Я. Швець розробив і запатентував спеціальну форсунку, що регулює подачу повітря в камери згоряння.

Винаходом юнака зацікавився місцевий підприємець, і котли вже працюють у кількох закладах району (*Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України* (<http://sae.gov.ua/archives/4020#more-4020>). – 2013. – 21.03).

Альтернативні джерела енергії

Харківські учені планують побудувати 28 вітряків у північній частині Кегічевського району області. Отриману енергію збираються накопичувати та продавати. Поки що проект вітропарка з чиновниками не узгоджений, проте німецькі інвестори вже пообіцяли виділити на нього кошти.

Перш ніж висунути пропозицію про будівництво, німецькі й харківські вчені вивчили потенціал вітрової енергії в області. Були встановлені три датчики, які

кожні чотири секунди записували дані про швидкість і напрям вітру. «Такі спостереження велися протягом року. Ми спеціально обрали Кегічевський район: там знаходиться найвища телевішка в Харківській області, на ній і встановили свої датчики. За допомогою звичайної метеостанції такого не зробиш», – повідомив С. Ігнат'єв, керівник Центру енергоефективності і альтернативної енергетики Харківського національного університету ім. Каразіна (ХНУ) (*Освітній портал* (<http://www.osvita.org.ua/news/69900.html>)). – 2013. – 20.03).

* * *

Держенергоефективності та вісім аграрних асоціацій підписали Меморандум про співпрацю. Завданням Меморандуму є активізація процесу впровадження енергоефективних технологій та проектів у вітчизняному АПК. Серед підписантів: Всеукраїнське громадське об'єднання «Українська аграрна конфедерація», Аграрний союз України, Асоціація «Український клуб аграрного бізнесу», Союз птахівників України, Асоціація «Укроліяпром», Національний університет біоресурсів і природокористування України, асоціація «Союз гирбовиробників України» та профільна Біоенергетична асоціація України.

Голова Держенергоефективності України М. Пашкевич на церемонії підписання зазначив: «Вітчизняний АПК має найнижчий серед інших секторів економіки рівень енергоефективності, який у порівнянні з країнами ЄС становить 33 %. З одного боку, це свідчить про малодоступність новітніх енергоефективних технологій та обмеженість фінансових ресурсів, з іншого – про необізнаність аграріїв щодо шляхів залучення інвестицій та пошуку власних джерел модернізації виробничої бази». За словами голови агентства, змінити ситуацію на краще і наблизити вітчизняний агросектор до європейського рівня енергоспоживання можливо лише спільними зусиллями бізнесу та влади.

Генеральний директор Української аграрної конфедерації С. Стоянов переконаний, що в підвищенні енергоефективності вітчизняного АПК ставку слід робити на біопаливо. «Україна має сприятливі умови для вирощування с/г культур в якості сировини для виробництва біопалива. За умови відведення під рапс 10 % сільськогосподарських земель та врожайності 25 ц/га ми можемо щорічно вирощувати до 8,5 млн т рапсового насіння, переробка якого забезпечує вихід близько 3 млн т біопалива щорічно. Це на 60 % може забезпечити нинішню щорічну потребу країни у дизельному пальному», – коментує ситуацію С. Стоянов. Також він наголосив на тому, що члени Української аграрної конфедерації вже сьогодні активно впроваджують енергоефективні проекти й в подальшому готові ділитися успішним досвідом.

«В умовах сьогодення важко уявити собі високорозвинену країну, котра б не переймалася розвитком відновлюваної енергетики», – розповів гостям заходу генеральний директор Асоціації «Український клуб аграрного бізнесу» В. Лапа. «Інвестування в енергоефективність – передумова сталого розвитку

підприємства, що вже в багатьох випадках дає можливість поєднувати економічний і екологічний ефект на мікрорівні, а також дозволяє зменшити енергетичну залежність на макрорівні. І ті пілотні проекти, що вже реалізуються в Україні великими компаніями, цілком можуть стати прикладом для наслідування для аграрних підприємств середньої ланки», – переконаний В. Лапа.

Генеральний директор Асоціації «Укроліяпром» С. Капшук запевнив, що олійно-жирова галузь є унікальною для України, адже завдяки спалюванню соняшникового лушпиння, можна значно економити газ. У свою чергу голова ради директорів Союзу птахівників України О. Бакуменко зауважив, що найбільш перспективним він вважає виробництво біогазу з посліду птахів. За його словами, на сьогодні в Україні реалізується 2 масштабні проекти за даним напрямом (*Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України* (<http://sae.gov.ua>). – 2013. – 19.03).

Питання екології та уникнення техногенних катастроф

Розробку проекту з утилізації тринітротолуолу Горлівського хімічного заводу розпочали вчені Макіївського державного проектного інституту, повідомив начальник управління цивільного захисту населення міста Горлівка О. Павелко.

«Робота ця розпочата у рамках меморандуму, укладеного між Горлівською міською радою, Макіївським державним проектним інститутом і Міжнародним благодійним фондом Blacksmith Institute. Крім видалення та утилізації 30 т вибухонебезпечних речовин з території Горлівського хімічного заводу потрібно також вивезти 450 т інших хімічних речовин на загальну суму більше 11 млн грн», – зазначив О. Павелко.

За його словами, робота з вивозу та утилізації вибухівки буде завершена вже до грудня 2013 р. Однак, зазначив О. Павелко, потрібно також видалити та утилізувати залишки промислових кислот й інших хімічних відходів, на що буде потрібно більше 5 млн грн.

У Горлівці розраховують на допомогу профільного міністерства, а також обласного фонду охорони навколишнього природного середовища (*Освітній нормал* (<http://www.osvita.org.ua/news/69958.html>). – 2013. – 21.03).

Підготовка наукових і науково-педагогічних кадрів

Свое отличное от традиционного видение одного из научных терминов и понятий предложила в научной работе студентка Луганского национального университета. И за научную смелость получила третье место во втором туре Всеукраинского конкурса студенческих научных работ.

Уточнение к трактовке и свой подход к пониманию профессиональной компетентности современного мастера производственного обучения предложила студентка IV курса Института торговли, обслуживающих технологий и туризма Луганского национального университета Ю. Лыхо вместе со своим научным руководителем, доцентом кафедры пищевых технологий ИТОТТ ЛНУ Е. Сердюковой.

Именно тот факт, что затронутая проблема пока недостаточно изучена в современной педагогической науке, помог начинающей исследовательнице сформулировать свое видение профессиональной компетентности и завоевать призовое место во всеукраинском интеллектуальном соревновании.

«Думаю, что стимулом для выбора темы, у Юлии была педагогическая практика: в течение 5 недель студенты 4 курса специальности “Профессиональное образование. Пищевые технологии” были дублерами мастеров производственного обучения Луганского торгово-кулинарного лицея. На практике они столкнулись и с актуальностью понятия профессиональной компетентности, и глубже поняли, какими личностными и профессиональными качествами должен обладать инженер-педагог», – объяснила Е. Сердюкова (*«Трибуна» Луганск* (<http://tribun.com.ua>). – 2013. – 20.03).

Освіта та кадрове забезпечення в Україні

В Мариупольском государственном университете состоялась II Международная конференция студентов, аспирантов и молодых ученых «Современное развитие государственного строительства в Украине: проблемы теории и практики». Организаторами конференции стали кафедры конституционного, административного и международного права и кафедра хозяйственного, гражданского и трудового права экономико-правового факультета МГУ.

Проблематика конференции является чрезвычайно актуальной, особенно сегодня, когда в Украине интенсивно развиваются процессы реформирования государственности и правовой системы. В рамках конференции работали четыре секции: современное развитие хозяйственного, гражданского, уголовного права и процесса; проблемы применения норм экологического, семейного, трудового и финансового права; актуальные проблемы конституционного и административного права: теория и практика; современные проблемы международного и европейского права. В этом году в конференции приняли участие около 300 молодых ученых из высших учебных заведений Украины, России, Казахстана, Италии, Туркменистана, Греции, Азербайджана, Армении.

На пленарном заседании участников конференции приветствовали проректор по научно-педагогической работе, доктор юридических наук, профессор Ю. Волошин и декан экономико-правового факультета, кандидат юридических наук, профессор Л. Николенко. С докладами выступили профессор

кафедри конституційного, адміністративного і міжнародного права, кандидат юридических наук Б. Свирський («Уголовный процессуальный кодекс Украины 2012 года: шаг к правовому государству») і студентка IV курсу спеціальності «Правоведення» А. Чертова («Лицензирование хозяйственной деятельности: назначение, содержание, правовое регулирование»). По результатам роботи конференції був издан збірник научних трудов, в який вошли матеріали доповідей учасників (*Міжнародна конференція в МГУ // Ільичевець* (<http://ilich.in.ua/news.php?id=64000>), – 2013. – 19.03).

* * *

На математичному факультеті Запорізького національного університету створено перший потужний обчислювальний кластер, який функціонує на базі шести спеціальних серверних комп'ютерів, об'єднаних у єдину операційну систему. У фізичному монтажі одиниць кластера були задіяні фахівці Центру інформаційних технологій Запорізького національного університету. Налаштовували роботу кластера старший викладач кафедри інформаційних технологій Є. Бровченко та старший викладач кафедри математичного моделювання С. Чопоров. Ініціатором і координатором створення кластера виступив декан математичного факультету, професор С. Гоменюк.

Відповідно до Указу Президента України № 961/2011 від 30.09.2011 р. «Про призначення грантів Президента України докторам наук для здійснення наукових досліджень на 2011 рік», декан математичного факультету Запорізького національного університету, доктор технічних наук, професор С. Гоменюк увійшов до списку науковців, які отримали грант для проведення наукових досліджень. Таким чином, тема його наукової роботи «Інструментальна система аналізу складних механічних процесів FORTU-FEM» потрапила до сфери державних пріоритетів розвитку науки України.

За словами С. Чопорова, використання технології паралельних обчислень дасть змогу представникам професорсько-викладацького колективу факультету вийти на якісно новий рівень наукових досліджень і допоможе вирішувати складні актуальні завдання за менший проміжок часу. Також створення і розвиток кластера дасть можливість у перспективі відкрити на математичному факультеті Запорізького національного університету нову спеціальність.

Серед перспектив – за рахунок нових грантів, на здобуття яких викладачі вже подали заявки, нарощувати обчислювальну потужність кластера, що дасть змогу використовувати його як загальноуніверситетський сервер (*Міністерство освіти і науки України* (<http://www.mon.gov.ua>), – 2013. – 19.03).

* * *

У навчально-науковому інституті педагогіки Житомирського державного університету ім. Івана Франка відбулася Всеукраїнська науково-

практична конференція присвячена підготовці педагогів до впровадження державних стандартів дошкільної та початкової освіти. А що необхідно для того, щоб успішно запровадити ці стандарти, – розповіла головний спеціаліст управління освіти і науки Житомирської облдержадміністрації А. Салацька, яка опікується системою дошкільної освіти в Житомирській області (*Житомирська обласна державна телерадіокомпанія (<http://tvradiozt.com.ua>).* – 2013. – 21.03).

Наука і влада

У приміщенні Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу, за участі представників департаменту економіки облдержадміністрації відбулося друге засідання експертної ради Асоціації «Галицький інноваційний кластер», на якому були присутні голови районних рад області, фахівці регіонального центру з інвестицій та розвитку, представники окремих промислових підприємств.

Тема засідання – використання енергоощадних технологій для зниження витрат, зокрема, було обговорено питання щодо переваг використання світлодіодних світильників виробництва ДП ВО «Карпати» та можливості їх встановлення в сільських та міських населених пунктах області для зовнішнього освітлення вулиць (*Івано-Франківська обласна державна адміністрація (<http://www.if.gov.ua>).* – 2013. – 14.03).

* * *

Колегія Держкомтелерадіо України на своєму засіданні проаналізувала стан виконання прикладних розробок у сфері ЗМІ, книговидавничої справи та інформаційно-бібліографічної діяльності, а також фінансову підтримку розвитку наукової інфраструктури у 2012 р.

Минулого року з державного бюджету було профінансовано п'ять наукових тем, чотири з яких виконала Книжкова палата України ім. Івана Федорова, а одну – Український науково-дослідний інститут поліграфічної промисловості ім. Т. Шевченка.

Українська наука збагатилася розробками щодо статистичного обліку вітчизняної видавничої продукції; електронних баз даних державної бібліографічної реєстрації видань України; електронних баз даних «Періодика України. 1950–1951 рр.» та «Образотворчі видання України. 1934 – 1936 рр.». Крім того, Книжковою палатою підготовлено остаточну редакцію проекту національного стандарту та Справу стандарту «Інформація та документація. Знак охорони авторського права. Правила подання у виданнях», другу редакцію національного стандарту «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання».

За результатами усіх цих наукових розвідок уже опубліковані звіти та аналітичні огляди, що дає змогу виявити особливості розвитку книговидавництва й ЗМІ в Україні.

Члени колегії відзначили також важливий прикладний характер розробленої Українським науково-дослідним інститутом поліграфічної промисловості ім. Т. Шевченка інструкції щодо формування складу витрат і собівартості видавничої та поліграфічної продукції. Вона містить положення щодо групування економічних витрат, планування, обліку, калькулювання собівартості видавничої та поліграфічної продукції, визначення її ціни та рентабельності виробництва, врегулює питання авторської винагороди.

Названа робота вже дістала схвальну оцінку фахівців галузі й може бути запропонована видавцям як методичні рекомендації.

Члени колегії зазначили, що прикладні наукові розробки, які фінансувалися з державного бюджету у 2012 р., були виконані в повному обсязі. Водночас за рішенням колегії Держкомтелерадіо слід до 1 квітня 2013 р. підготувати пропозиції прикладних наукових розробок, що виконуватимуться в поточному році, та розпочати роботу над формуванням тематики наукових досліджень та науково-технічних розробок на 2014 р. (*Прес-служба Державного комітету телебачення і телебачення (<http://www.kmu.gov.ua>). – 2013. – 20.03*).

Проблеми інформатизації

Матеріали до Міжнародної наукової конференції «Адаптація завдань і функцій наукової бібліотеки до вимог розвитку цифрових інформаційних ресурсів» (Київ, 8–10 жовтня 2013 р.)

О. Ворошилов, старш. наук. співроб. СІАЗ НБУВ, канд. іст. наук

Сучасні інформаційні технології в науковому супроводі суспільних реформ

У статті розглядаються основні тенденції використання інформаційних технологій в інтересах подальшого суспільного розвитку, аналізується вітчизняний досвід використання сучасних інформаційних технологій при впровадженні суспільних реформ.

Ключові слова: інформаційні ресурси, інформаційне суспільство, інформаційно-комунікаційні технології, електронне врядування, реформування державного управління.

Інформаційні технології є найбільш важливою складовою процесу використання інформаційних ресурсів суспільства.

Слід відзначити, що позицію ООН у питанні розвитку інформаційних технологій чітко регламентує Окінавська хартія глобального інформаційного суспільства. Серед основних положень цього документа можна виділити такі:

- інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) є одним із найбільш важливих факторів, що впливають на формування суспільства ХХІ ст.;

- їх революційний вплив стосується способу життя людей, їхньої освіти і роботи, а також взаємодії уряду та громадянського суспільства. ІТ швидко стають життєво важливим стимулом розвитку світової економіки. Вони також дають можливість усім приватним особам, фірмам і співтовариствам, що займаються підприємницькою діяльністю, більш ефективно і творчо вирішувати економічні та соціальні проблеми;

суть економічної і соціальної трансформації, що стимулюють ІТ, полягає в здатності сприяти людям та суспільству у використанні знань та ідей. Інформаційне суспільство дає можливість людям ширше використовувати свій потенціал і реалізовувати свої прагнення. Для цього необхідно зробити так, щоб ІТ служили досягненню стійкого економічного зростання, підвищенню суспільного добробуту, стимулюванню соціальної згоди і повної реалізації їхнього потенціалу в галузі зміцнення демократії, транспарентного і відповідального керування та стабільності.

Слід зазначити, що на Заході інформаційні технології вже традиційно активно використовуються в інтересах подальшого суспільного розвитку. Зокрема, ЄС приділяє сучасним інформаційним технологіям дуже велику увагу, вважаючи їх ключовим елементом конкурентоспроможності європейської економіки. Недаремно в складі Єврокомісії на 2009–2014 рр. уперше з'явився окремий пост європейського комісара у справах інформаційного співтовариства. До його функцій входить як координація дій країн ЄС із розвитку інформаційних технологій і забезпеченню доступу до Інтернету з будь-якого європейського населеного пункту, так і зусилля, спрямовані на підвищення рівня підготовки європейських громадян і їхніх здібностей повною мірою користуватися послугами Інтернету.

Ще одним прикладом даної тенденції є те, що порівняно недавно корпорація Microsoft відкрила в Брюсселі європейський центр хмарних технологій та інтероперабельності (СІС), тим самим підкреслюючи ключову роль хмарних технологій в інноваційному розвитку Європи. Як відомо, ЄС узяв курс на побудову інтелектуальної і стійкої економіки до 2020 р. Зі свого боку, Microsoft сприяє реалізації даної стратегії, інвестуючи в розвиток хмарних обчислень у регіоні і посилюючи взаємодію між найбільшими європейськими корпораціями, компаніями малого і середнього бізнесу, споживачами і організаціями державного сектору. Також Microsoft працює з урядами і директивними органами ЄС над створенням єдиної політики в галузі хмарних об-

числень і формуванням сумісної концепції єдиного цифрового ринку. Повідомляється, що Microsoft виділяє на відповідні НДДКР 9,5 млрд дол.

У своєму Центрі в Брюсселі Microsoft організує понад 50 демонстрацій новітніх рішень для державного і корпоративного секторів і звичайних споживачів у таких різноманітних сферах, як електронний уряд, охорона здоров'я, навколишнє середовище, освіта, а також оборона і національна безпека. Особлива ж увага приділяється інтероперабельності та хмарним рішенням для урядів [1].

Що ж до питання про перспективи застосування новітніх інформаційних технологій вже у найближчому майбутньому, то можна відзначити проект глави компанії Living PlanIT С. Льюїса, спрямований на те, що зробити міста «розумними», екологічними і такими, що раціонально використовують ресурси. Реалізувати свій проект він починає з нуля – інтелектуальні датчики і сенсори закладатимуться в будівлі безпосередньо під час побудови. Слід зазначити, що ідеями С. Льюїса зацікавилися вже багато корифеїв світу високих технологій, серед яких і компанія Cisco. А Microsoft вже повідомила про підписання з Living PlanIT відповідної партнерської угоди. Софтверний гігант відповідатиме за програмне забезпечення: датчики і сенсори зможуть взаємодіяти один з одним за допомогою хмарного сервісу Azure.

Місцем реалізації одного з перших подібних проектів стане португальський муніципалітет Паредеш. Передбачається, що «розумне» місто стане помешканням для майже чверті мільйона чоловік. Вартість проекту оцінюється в 10 млрд євро [2].

Можна також відзначити, що, за прогнозами фахівців корпорації ІВМ, вже в найближчому майбутньому широко застосовуватиметься, наприклад, використання громадянами електроніки для збору наукових даних. Дослідження з екології і метеорології, наслідків глобальному змін у кліматі, геології, розповсюдження інвазивних видів, шумового забруднення міст і велика кількість інших наукових напрямів вимагають деяку кількість початкової інформації. Заради неї вченим доводиться споруджувати розгалужені мережі сенсорів або ж відправлятися в експедиції. Натомість, як вважає ІВМ, необхідні датчики і програми можуть бути вбудовані в ноутбуки, мобільні телефони та автомобілі тисяч приватних осіб. Вся ця армія пристроїв при мінімальних зусиллях з боку власників (на зразок знімків камерою) зможе передавати через Інтернет в університети і інститути інформацію про, наприклад, ранню відлигу або появу шкідливих комах і т. д. [3].

Використання сучасних інформаційних технологій при здійсненні суспільних реформ є вкрай важливим і для України, особливо з огляду на необхідність протидії кризовим явищам в економіці та інших сферах громадського життя.

Дану тезу підтверджує, наприклад, прогноз фахівців Державного агентства України з питань науки, інновацій та інформатизації, які наголошують, що, приміром, автоматизація та інформатизація транспортної, житлово-комунальної і соціальної інфраструктур лише одного середнього українського міста з

чисельністю 500 тис. жителів призведе до різкого скорочення бюджетних витрат від загорів на дорогах, зниження смертності в ДТП і зростання ВВП на 2–3 %. З іншого боку, як вважає глава відомства В. Семиноженко, потенціал інформаційних технологій в частині оптимізації економічних процесів в Україні сьогодні використовується лише на 10 %. «Так звані проекти “інтелектуальних транспортних систем” і «інтелектуальних міст» вже активно реалізуються в провідних державах світу. Розвиток подібних проектів в Україні, окрім очевидної практичної користі для громадян, створить високий внутрішній попит на вітчизняні інформаційні технології, які, як відомо, поки що набагато більш запитані на зовнішніх ринках, ніж усередині країни», – наголошує В. Семиноженко [4].

Переймається цим питанням і вище керівництво країни. Зокрема, за словами Прем'єр-міністра України М. Азарова, уже найближчим часом уряд України має намір повністю інформатизувати економіку й соціальні процеси.

Глава уряду відзначив, що «в Україні є високі технології європейського рівня, хоча масштаб їх використання в реальній економіці поки на рівні 1–2 % ВВП, але це нас абсолютно не влаштовує». У той же час Прем'єр вважає надзвичайно важливим, що вже прокладають собі дорогу ідеї, які наближають створення в Україні високотехнологічного інформаційного цифрового суспільства, що в першу чергу важливе, враховуючи дерегуляцію в Україні.

На його переконання, «нові технології відкриють абсолютно нові можливості для наших людей, такі як дистанційне навчання, медичні телекомунікаційні послуги вищого рівня» [5].

Проводяться урядом і конкретні дії в цьому напрямі. Так, Прем'єр-міністр України доручив Державному агентству з питань науки, інновацій та інформатизації розробити законопроект про ринок ІТ-технологій, Кабінет Міністрів ухвалив рішення про створення інституту з підготовки фахівців у галузі інформаційних технологій і нанотехнологій тощо.

Проте чи не найбільша увага в даній сфері в Україні нині приділяється питанню створення електронного уряду.

Згідно з формулюванням Єврокомісії, електронний уряд – це «використовування інформаційних і телекомунікаційних технологій для підвищення якості і доступності державних послуг в поєднанні з організаційними змінами, зміною кваліфікації держслужбовців для поліпшення обслуговування громадян, зміцнення демократії і підвищення ролі суспільства в політиці». Фактично, ідеться про поступове перенесення в Інтернет державних структур, які взаємодіють з населенням, про створення умов для електронного оформлення документів, про передачу до державних органів різних видів звітності (наприклад, бухгалтерської, або податкових декларацій), про оформлення дозвільних документів тощо. Ці заходи мають сприяти вирішенню таких завдань, як зменшення адміністративного навантаження та граничного спрощення доступу громадян до послуг державних установ, підвищення ефективності держави загалом, різке зниження рівня

корупції, підвищення інвестиційної привабливості держави, створення в державі більш комфортного середовища для життя громадян тощо.

Найважливішою ж перевагою електронного уряду є можливість 24-годинного доступу користувачів до ресурсів держустанов. Крім того, електронний уряд зовсім не обмежується зв'язком держави і громадянина. Не меншу, а навіть більш важливу роль відіграє забезпечення ефективної координації дій державних органів між собою, підвищення швидкості та ефективності документообігу всередині державного апарату.

Загалом же «електронне урядування» (е-урядування) передбачає використання можливостей інформаційно-комунікаційних технологій (Інтернет та інших інформаційних мереж, комп'ютерних технологій, сучасних методів обробки даних тощо) в управлінні з метою полегшення взаємодії держави, бізнесу і громадян.

Серед найбільш вагомих наслідків впровадження електронного уряду варто відзначити відкритість та прозорість діяльності урядів, значне підвищення якості надання адміністративних послуг, забезпечення доступу громадян до інформації державних органів за допомогою сучасних інформаційних технологій, економію часових та матеріальних ресурсів урядів, громадян, бізнесу, звільнення державних службовців від рутинної роботи, деперсоніфікацію взаємовідносин громадян, представників бізнесу у відносинах з державними чиновниками, створення єдиного «пункту контакту» громадян з державними структурами, можливість цілодобового отримання адміністративних послуг, підвищення рівня демократизації суспільства.

Крім того, впровадження новітніх інформаційних і комунікаційних технологій в управлінські процеси як держави загалом, так і кожного окремого регіону, є важливим кроком наближення не лише до європейських, а й до загальносвітових цінностей у контексті розбудови інформаційного суспільства.

Про необхідність запровадження електронного уряду в Україні йдеться, зокрема, у щорічному Посланні до Верховної Ради Президента України В. Януковича «Модернізація України – наш стратегічний вибір».

Президент зазначає, що наступним етапом здійснення адміністративної реформи повинне стати реформування публічного управління в напрямі наближення його до світових стандартів як з теоретико-правової, так і організаційної точки зору.

Вирішення завдання реформування органів публічного управління, на думку Президента, повинне здійснюватися перш за все шляхом належного правового забезпечення процесу. В. Янукович висловився за ухвалення ряду відповідних законів, які додадуть, на його думку, реформі системності й комплексності: «Про міністерства і інші центральні органи виконавчої влади», «Про державну службу» (нова редакція), «Про адміністративні послуги», «Про правила професійної етики на публічній службі і запобіганні конфлікту інтересів», адміністративно-процедурного кодексу України.

При цьому Президент відзначає, що зміст названих та інших нормативно-правових актів, їх положення повинні бути погоджені як між собою, так і з положеннями Концепції адміністративної реформи вже на етапі розробки.

Особливу увагу В. Янукович приділив необхідності ухвалення концепції і плану заходів з реалізації ідеї електронного уряду, на основі яких може бути початий процес реалізації цієї ідеї. Зокрема, необхідно ввести електронний документообіг і електронний цифровий підпис в органах державної влади, а також практику надання державних послуг в електронній формі [6]. Водночас, на думку експерта з електронної держави С. Тараненка, керівника проекту e-government.in.ua, в Україні електронного уряду, в європейському розумінні цього терміна, ще немає.

У даному контексті можна згадати, що електронна інформаційна система «електронний уряд» мала запроваджуватися в Україні ще протягом 2006–2008 рр. Реалізація е-урядування мала здійснюватися за трьома напрямками: «уряд – громадянам», «уряд – бізнесу» та «уряд – уряду». Ця система мала забезпечувати інформаційну взаємодію органів виконавчої влади з громадянами, юридичними особами та між собою на основі сучасних інформаційних технологій. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади мав стати центральною частиною системи, призначеної для інтеграції веб-сайтів, електронних інформаційних систем і ресурсів органів виконавчої влади і надання інформаційних та інших послуг із використанням мережі Інтернет. Чільне місце серед заходів реалізації такого завдання мало посісти створення інтернет-приймальні в органах виконавчої влади та запровадження єдиної системи обліку звернень громадян і контролю за їх вирішенням.

Однак використання ІКТ в урядових послугах само по собі не створює «е-урядування». Нові технології повинні застосовуватися поряд з організаційними змінами, покращенням матеріальної бази та підвищенням рівня знань службовців і обізнаності з даною проблемою населення.

На думку С. Тараненка, виходячи з того, що в грудні 2010 р. прийнята чергова концепція, у якій урядовці бачать спрощення доступу юридичних і фізичних осіб до державних інформаційних ресурсів (замість тих базових послуг, які для взаємодії громадян, бізнесу і держави існують у світі), можна спрогнозувати, що у нас його буде створено нескоро.

Незважаючи на висновок ООН Global E-Government Survey, де Україна обігнала Росію, фактично вона опустилася із 41-го місця на 54-те місце в порівнянні з попереднім звітом ООН. За багато років інформатизації була створена безліч баз даних, які використовуються в діяльності державними інституціями, але дотепер немає єдиної системи ідентифікації громадян та інших користувачів державних послуг. І головне, не виключені з обігу паперові документи, оскільки на законодавчому рівні в Україні це питання не пропрацьоване, а, відповідно, і не реалізоване [7].

Також серед причин, що заважають реалізації концепції «електронного уряду», фахівці називають відсутність в Україні системи підготовки кадрів, що спеціалізуються на питаннях комп'ютерно-опосередкованої взаємодії громадян і держави, науково обґрунтованої концепції взаємодії системи електронного уряду й суспільних мереж» [8].

Загалом же слід зазначити, що на сьогодні в Україні існує широке нормативно-правове поле для розвитку процесів інформатизації та впровадження інформаційно-комунікаційних технологій та електронного урядування в управлінську практику. Можна очікувати подальшого прогресу в цьому напрямі, оскільки тривають процеси адаптації законодавства до відповідної правової бази ЄС.

Фахівці наголошують на тому, що реалізація е-урядування у напрямі «уряд – громадянам» дозволяє підвищити рівень залучення громадськості до розробки регіональної політики, а також прискорити демократичні процеси, оскільки державний сектор може стати більш відкритим і прозорим, а органи влади більш доступними для громадян і відповідальними перед ними. Впровадження напрямку «уряд – бізнесу» в межах е-урядування призводить до скорочення витрат як для органів влади, так і для бізнесу, зменшення податкового тягаря, покращення конкурентоспроможності підприємств і попередження корупції. Результатом дії такого напрямку е-урядування, як «уряд – уряду», є узгоджена робота всіх рівнів органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, що разом з використанням однозначної інформації доступної з загальної бази даних призводить до розробки ефективної управлінської політики [9].

Таким чином, система електронного урядування нині стає для України однією з основних форм реформування державного управління в умовах інформаційного суспільства, бо саме вона надає потенціал безпосередньої взаємодії уряду з громадянами та відкриває нові можливості для такої взаємодії, використовуючи при цьому інформаційні технології для двостороннього інтерактивного зв'язку.

У свою чергу колишній радник глави Національного банку України, економіст В. Лисицький наголошує на тому, що інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) дають можливість радикально вдосконалити технологію підготовки і ухвалення управлінських рішень і йдеться не тільки про можливість у декілька разів скоротити час їх підготовки.

Найгогольніше те, вважає фахівець, що ІКТ дають можливість керівнику (і колективному керівнику – Кабміну) побачити всю динаміку формування управлінського рішення: яким був стартовий варіант; хто і яким аргументуванням запропонував його змінити; наскільки були однастайні учасники у фінальній редакції рішення. Або іншими словами: завдяки ІКТ управлінські рішення влади (наприклад, ухвали і розпорядження Кабміну,) можуть і повинні прийматися в режимі on-line. І це не є фантазією: у багатьох великих комерційних компаніях це вже реалізовано.

Крім того, ІКТ дають змогу створити технологію підготовки й ухвалення управлінських рішень, яка в сотні разів знижує можливість корупції. Ідеться в першу чергу про ліквідацію прямого фізичного контакту фізичних і юридичних осіб з чиновництвом. Електронна реєстрація бізнесів (і видача різних дозвільних документів) – найбільш яскравий і зрозумілий приклад. Підготовка і ухвалення різного виду документів у режимі онлайн дає можливість зробити вкрай незручними і дуже ризикованими будь-які корупційні наміри при ухваленні колегіальних рішень (адже пам'ять серверів незнищувана і може контролюватися з будь-якої відстані) [10].

Якщо ж говорити про галузі економіки, то використання інформаційних технологій останнім часом найбільш інтенсивно зростає у банківській сфері [11]. У першу чергу – це можливість віддаленого проведення розрахунків по системі клієнт-банк та інтернет-банкінг, що збільшує показник обертання коштів покупця та продавця, завдяки швидкості розрахунку. По-друге – широке впровадження пластикових карток і автоматизація видачі кредитів кінцевим споживачам (власникам кредитних карток), що збільшує збут продукції виробника і зменшує витрати банку на супроводження процедури видачі кредиту.

Проте більшість підприємців в Україні не мають можливостей використувати сучасні інформаційно-комунікативні технології. Усі ці фактори стримують розвиток малих і середніх форм підприємств і зростання їх конкурентоспроможності на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Ще одним негативним фактором, що може вплинути на ефективність використання інформаційних технологій у процесі здійснення суспільних перетворень в Україні, може стати нещодавнє рішення Верховної Ради про відновлення сплати ПДВ із послуги у сфері інформатизації. Податок на додану вартість також стосуватиметься послуги з розробки, поставки і тестування програмного забезпечення; обробки даних і надання консультацій з питань інформатизації; надання інформації та інших послуг у сфері інформатизації, у тому числі з використанням комп'ютерних систем (нагадаємо, з 1 січня 2011 р. набрав чинності новий Податковий кодекс України, згідно з яким перераховані види діяльності звільнялися від сплати ПДВ). У пояснювальній записці до законопроекту зазначається, що метою відновлення ПДВ для перерахованих видів діяльності є запобігання необґрунтованим втратам податкових надходжень до бюджету [12].

Учасники інформаційного співтовариства поставилися до даного рішення негативно. За оцінками президента компанії «Сітронікс Інформаційні Технології» В. Ясинського, весь ринок ІТ у 2010 р. становив близько 3 млрд дол. Якщо врахувати, що близько 90 % цього ринку – це продаж ПК та іншої електроніки (або «заліза»), то можна припустити, що безпосередньо на ІТ-послуги припадає не більше 300 млн дол. Саме на нього і припадає ПДВ у розмірі 20 % [13].

У свою чергу глава Державного агентства з питань науки, інновацій і інформатизації України В. Семиноженко називає рішення повернути ПДВ для ІТ-галузі нелогічним і несистемним. «ІТ – це дуже динамічна сфера, яка

швидко реагує на такі зміни, буквально в рамках одного-двох звітних податкових періодів. Коли з 1 січня поточного року набрав чинності Податковий кодекс і ПДВ для ІТ-послуг був відмінений, галузь відреагувала миттєво. Ми припускали, що зростання становитиме приблизно 30 %, але за I квартал воно показало майже 42 %. Крім того, повернення ПДВ усувало можливості для нелегальних схем, виводило галузі з тіні», – зазначив В. Семиноженко. Якщо ж ПДВ для ІТ-галузі буде знову відмінений, додаткові надходження до бюджету обчислюватимуться мільярдами гривень, вважає глава Держінформнауки [14].

Таким чином, інформаційні технології є засобом удосконалення і розвитку управлінської діяльності практично в усіх галузях життєдіяльності українського суспільства. І саме від стану справ у цій сфері значною мірою залежатиме доля українських реформ, без здійснення яких марно сподіватися на подолання кризових явищ та покращення життя громадян України.

Список використаних джерел

1. Microsoft відкриває центр хмарних технологій та інтероперабельності у Брюсселі [Електронний ресурс] // InternetUA. 2011. – 24.03. – Режим доступу: <http://internetua.com/Microsoft-otkrivaet-centr-oblacsnih-tehnologii-i-interoperabelnosti-v-bruassele>. – Назва з екрана.
2. Microsoft приєднується до проекту по створенню «розумного» міста [Електронний ресурс] // InternetUA. – Режим доступу: <http://internetua.com/Microsoft-prisoedinyaetsya-k-proektu-po-sozdaniua-umnogo-goroda>. – 2011. – 25.03.
3. IBM спланувала світові інновації на п'ять років вперед [Електронний ресурс] // Діалог.UA. – 2011. – 12.01. – Режим доступу: <http://dialogs.org.ua>. – Назва з екрана.
4. Інформатизація одного міста може підняти ВВП України на 2–3 % [Електронний ресурс] // ProIT. – 2011. – 7.04. – Режим доступу: <http://proit.com.ua/news/progress/2011/04/07/103922.html>. – Назва з екрана.
5. Азаров має намір за два роки інформатизувати економіку [Електронний ресурс] // Минфин.com.ua. – 2011. – 19.01. – Режим доступу: <http://minfin.com.ua/2011/01/19/311089>. – Назва з екрана.
6. Янукович заявляє про необхідність введення електронного уряду [Електронний ресурс] // ProIT. – 2011. – 7.04. – Режим доступу: <http://proit.com.ua/news/soft/2011/04/07/155905.html>. – Назва з екрана.
7. Швайковський О. Інформаційна євроінтеграція України – все тільки попереду і добре б не тільки у фантазіях [Електронний ресурс] / О. Швайковський, С. Тараненко // Діалог.UA. – 2011. – 14.01. – Режим доступу: <http://dialogs.org.ua>. – Назва з екрана.
8. Таїров А. І. Інформаційне забезпечення функціонування органів державної влади / А. І. Таїров ; НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. – 2010. – С. 5–13.

9. Конопльова І. О. Електронне урядування як інструмент удосконалення механізму управління економічними процесами регіону / І. О. Конопльова // Актуальні проблеми економіки. – № 10. – 2007. – С. 127 – 133.

10. Страхітливо погане розпорядження Кабміну [Електронний ресурс] // Kyiv Post. – 2011. – 9.03. – Режим доступу: <http://www.kyivpost.ua/opinion/blogs/uzhasayushe-plohoe-rasporyazhenie-kabmina.html>. – Назва з екрана.

11. Лопатюк Ю. І. Інформаційно-комунікаційні технології в економіці / Ю. І. Лопатюк // Реорганізація інституційної архітектури в посткризовий період розвитку економіки. – Чернівці : ЧНУ, 2011. – С. 300–301.

12. Українських програмістів обклали ПДВ [Електронний ресурс]. – 2011. – 20.05. – Режим доступу: <http://techno.bigmir.net/technology/72879-Ukrainskih-programmistov-oblozhili-NDS>. – Назва з екрана.

13. Кабмін схрестив зерно з ІТ-послугами [Електронний ресурс] // ProUA.com. – 2011. – 16.05. – Режим доступу: <http://ht.comments.ua/comm/2011/05/17/256244/mobilnie-operatori-auchilis.html>. – Назва з екрана.

14. ІТ-галузь без ПДВ принесе бюджету більше мільярда гривень [Електронний ресурс] // ProIT. – 2011. – 5.07. – Режим доступу: <http://proit.com.ua/news/telecom/2011/07/05/120536.html>. – Назва з екрана.

Для нотаток

Підп. до друку 28.05.2013.

Формат 60x84/16. Друк офс. Ум. друк. арк. 4,65.

Видається в друкованому та електронному вигляді

Адреса видавництва: 03039, м. Київ, просп. 40-річчя Жовтня, 3